

JACOB AARS, ÅSTA DYRNES NORDØ, DAG WOLLEBÆK
OG DAG ARNE CHRISTENSEN

Ung frivillighet i Norge

Endring og kontinuitet i unges frivillige
engasjement 1998-2009

Jacob Aars, Åsta Dyrnes Nordø,
Dag Wollebæk og Dag Arne Christensen

Ung frivillighet i Norge

Endring og kontinuitet i unges frivillige
engasjement 1998-2009

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor

Bergen/Oslo 2011

© Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor 2011
Rapport 2011:6

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor
Co/Institutt for samfunnsforskning
Munthes gate 31
Postboks 3233 Elisenberg
0208 Oslo
www.sivilsamfunn.no

ISBN (trykt): 978-82-7763-373-2
ISBN (pdf): 978-82-7763-374-9

ISSN (trykt.): 1891-2168
ISSN (web): 1891-2176

Rapporten er finansiert av Kulturdepartementet gjennom prosjektet «Virtuelt senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor». Senteret er et samarbeidsprosjekt mellom Uni Rokkansenteret og Institutt for samfunnsforskning.

Innhold

Forord.....	5
1. Innledning.....	7
Ungdom og frivillighet.....	9
Frivillighet: både avhengig og uavhengig variabel.....	12
Et sosialiserings- og læringsperspektiv.....	13
Livsfase- og generasjonsforklaringer på unges aktivitet.....	16
Disposisjon for rapporten.....	18
Data.....	19
2. Del I: Individdata. En kartlegging av frivillig arbeid og organisasjonsmedlemskap blant unge.....	21
Frivillig arbeid.....	21
Organisasjonsmedlemskap.....	28
Sammenhenger mellom frivillig innsats og medlemskap.....	43
Ulike veier til frivilligheten.....	47
Sosialisering og læring.....	50
Holdninger til frivillighet: livsfase- og generasjonseffekter.....	67
3. Del II: Organisasjonsdata. En undersøkelse av barne- og ungdomsorganisasjonenes rolle i lokaldemokratiet.....	77
Hovedtemaer i den empiriske analysen.....	80
Endringer i omfang og type barne- og ungdomsorganisering.....	81
Barne- og ungdomslag som politiske aktører.....	87
Barne- og ungdomslags aktivitetsnivå.....	99
Nye organisasjonsstrukturer?.....	105
Innovasjonen blant barn og unge.....	110
4. Avslutning.....	119
Litteratur.....	125
Appendiks.....	129
Sammendrag/abstract.....	131

Forord

Rapporten handler om ungdoms frivillige engasjement samt om aktiviteten i barne- og ungdomsorganisasjonene. Den er skrevet innenfor delprosjektet Ungdom og frivillighet, som igjen inngår i et større forskningsprogram, *Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor*. Programmet er et samarbeid mellom Institutt for samfunnsforskning og Uni Rokkansenteret. Rapporten og delprosjektet er hovedsakelig finansiert av Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet, mens det større forskningsprogrammet finansieres av en rekke departement med Kulturdepartementet i spissen.

Dette delprosjektet benytter data fra spørreundersøkelsen om frivillig innsats, men også relevante data fra den såkalte Hordalandsundersøkelsen som er en kartlegging av frivillige lag og organisasjoner i Hordaland fylke. Vi vil benytte anledningen til å takke alle de som har tatt seg tid til å fylle ut spørreskjema, både i forbindelse med befolkningsundersøkelsen og i forbindelse med lokallagsundersøkelsen i Hordaland. Videre vil vi takke kulturkontorene i kommunene for den innsatsen de har gjort med å registrere organisasjonene i de respektive kommunene. Hordaland fylkeskommune skal også takkes for å ha bidratt til datainnsamlingen.

Bergen, juni 2011

Jacob Aars, Åsta Dyrnes Nordø, Dag Wollebæk og Dag Arne Christensen

---

Innledning

Formålet med denne rapporten er å kartlegge ungdoms frivillige engasjement i og utenfor frivillige organisasjoner. Ungdomspolitik og frivillighetspolitikk har vært nært knyttet sammen. Regjeringens frivillighetsmelding (St.meld. nr. 39 (2006–2007)) inneholder et eget kapittel om de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene. Frivillighetsmeldingen bygget blant annet på det såkalte Barne- og ungdomsutvalgets innstilling «Fritid med mening» (NOU 2006:13). De frivillige organisasjonenes rolle i barne- og ungdomspolitikken oppsummeres slik i regjeringens frivillighetsmelding:

I barne- og ungdomspolitikken anser regjeringen de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene for å ha en viktig demokratibyggende funksjon i kraft av å være organiserte interessefellesskap som er tuftet på demokratiske verdier, og som arenaer for barn og unges eget engasjement. De frivillige barne- og ungdomsorganisasjonenes rolle strekker seg dermed videre enn den tradisjonelle oppfatningen om frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner som «skoler i demokrati». Organisasjonenes demokratifunksjon er viktig som aktører innenfor vårt sivile samfunn, som en del av fundamentet for vårt deltakende demokratiske system. (St.meld. nr. 39 (2006–2007), s. 137).

I publikasjonen «Satsing på barn og ungdom», der regjeringen gjør rede for mål og innsatsområder på barne- og ungdomsfeltet i 2011, vies et eget kapittel til frivillig engasjement. Synet på frivillig sektors betydning slås fast innledningsvis i dette kapitlet:

De frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene er viktige aktører i barne- og ungdomspolitikken og stimulerer barn og unge til aktivitet og engasjement både lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Organisasjonene er sosiale møteplasser hvor barn og unge kan drive med aktiviteter som de har interesse for. I tillegg er de viktige arenaer for unges læring, et talerør for barn og unges interesser og en

kanal for innflytelse og makt. De bidrar således til å oppfylle regjeringens mål om at alle barn og unge skal ha like muligheter til en meningsfull fritid, og til å delta og ha innflytelse lokalt. (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2011:43).

Det materialet og de tolkningene som legges frem i denne rapporten vil forhåpentligvis bidra til å styrke kunnskapsgrunnlaget for så vel frivillighetspolitikken som barne- og ungdomspolitikken. En god og fyllestgjørende forståelse av situasjonen for ungdomsfrivilligheten er viktig for innretningen av barne- og ungdomspolitiske og frivillighetspolitiske tiltak. Ettersom en tydelig situasjonsbeskrivelse er avgjørende for politikkkutforming, kan uklarheter i kunnskapsgrunnlaget oppleves som utilfredsstillende for beslutningstakere. Blant annet har vi nylig sett eksempler på noe ulike situasjonsbeskrivelser når det gjelder omfanget av og aktiviteten innenfor barne- og ungdomsorganisasjonene. Mens Christensen, Strømsnes og Wollebæks (2011) data (Hordalandsundersøkelsen, som også benyttes i denne rapporten) antyder stagnasjon eller en svak tilbakegang for barne- og ungdomsorganisasjonene, konstaterer Landsrådet for Noregs barne- og ungdomsorganisasjonar (LNU) i sin resultatrapport for 2011:

..Barne- og ungdomsorganisasjonane har ikkje sakka akterut i eit organisasjonslandskap i endring, snarare har dei teke opp i seg endringane og gjort dei til grunnlag for ny vokster.» (s. 5).

Til grunn for tolkningene ligger ulike datakilder, og grunnlaget for å trekke konklusjoner om utviklingen på feltet blir derfor forskjellig. I tillegg varierer aldersinndelinger og definisjonene av hvor langt ungdomstiden strekker seg. Til sist finner vi ulike definisjoner av hva som omfattes av kategorien barne- og ungdomsorganisasjoner. Vår rapport kan neppe sies å representere det endelige og uomtvistelige kunnskapsgrunnlaget når det gjelder tilstanden for barn og unges frivillighet. Men ved å ta i bruk så vel individdata som organisasjonsdata håper vi å kunne formidle et mest mulig nyansert bilde.

Rapporten er således basert på to datakilder. For det første har vi brukt to innbyggerundersøkelser, gjennomført henholdsvis i 1998 og 2009. For det andre har vi brukt data om frivillige organisasjoner i Hordaland fylke. Vi har her brukt registreringen av frivillige lag og organisasjoner i Hordaland som ble gjennomført i 1999 og 2009, samt spørreundersøkelsen som ble sendt til lag og organisasjoner på de samme to tidspunktene. Individdata gir større mulighet til å gi et bilde av den uformelle frivilligheten, den som ikke nødvendigvis er

knyttet til organisasjonsmedlemskap. Men kunnskap om aktiviteten på organisasjonsnivå kan ikke fullt ut aggregeres opp av individdata. Det er nødvendig å ta i bruk data om organisasjonene for å få kunnskap om aktivitet, struktur og strategier som organisasjonene har ansvaret for. Dessuten kan vi si at organisasjonsdataene til en viss grad utgjør en slags ramme for den individuelle frivillige innsatsen: Organisasjonsmangfoldet er en indikasjon på det *tilbudet* av organisasjoner som unge kan delta gjennom.

Foruten koblingen av individ- og organisasjonsdata er det en klar styrke ved rapporten at vi innenfor begge kategorier av data har observasjoner på to forskjellige tidspunkter. Observasjonstidspunktene er også nesten de samme for individdataene som for organisasjonsdataene.

Ungdom og frivillighet

Ungdom er en viktig gruppe å studere av minst to grunner. For det første er de fremtidens deltakere. De utgjør derfor rekrutteringsbasen for frivillig sektor i fremtiden. For det andre er ungdommen et slags barometer for fremtidens deltakelse. Ved å studere ungdom har vi en potensiell kilde til kunnskap om fremtidens deltakelse. Særlig viktig i denne forbindelsen er observasjonen om at deltakelsesvaner etableres i bestemte livsfaser. Med andre ord: De som lærer seg deltakelse i ung alder, vil også ha høyere sannsynlighet for å delta i senere livsfaser.

Men «ungdom» er ikke en uproblematisk sosial kategori. *For det første* vil det være en vanskelig kategori å avgrense. Vi kan ikke bestemme noe klart startpunkt eller sluttunkt for ungdomstiden. Kanskje er det rimelig å tenke at tenårene innleder ungdomstiden, men det er ikke nødvendigvis slik at slutten på tenårene samtidig betyr at ungdomstiden er over. Skal man bruke enkeltorganisasjoners vedtekter som holdepunkter, kan ungdomstiden strekke seg opp til 30 og til og med lengre. Paraplyorganisasjonen Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU) setter opp følgende kriterium for sine medlemsorganisasjoner: «Mer enn halvparten av medlemmene i organisasjonen må være under 30 år.» De politiske ungdomspartiene kan strekke ungdomstiden enda litt lengre: «Enhver person under 35 år som vil holde AUFs lover kan bli medlem av et lag.» Hva som konstituerer kategorien ungdom, må derfor diskuteres i tilknytning til formålet med studien. Dessuten kan det argumenteres for at ungdomskategorien endrer seg i takt med endringer i samfunnet. Ungdomstiden er forlenget ettersom de fleste venter betydelig lengre enn tidligere med å gå ut i yrkeslivet. Gjennom yrkestilknytningen fikk imidlertid mange

unge tilgang til nettverk og kanaler for innflytelse som de ikke har gjennom et lengre utdannelsesløp. Kanskje har slike samfunnsendringer bidratt til at ungdomsrollen er blitt tema for debatt. Holdningene til aktiv medvirkning fra barn og unge har endret seg de siste tiårene. Institusjoner som ungdomsråd, barnas kommunestyre, ungdommens fylkesting, klasseråd og ungdommens demokratiforum var fremmedelementer for knappe tre tiår siden (Vestby 2003:51). Barn og unge blir i dag sett på som aktive bidragsytere til samfunnsutviklingen. Til tross for at det er stor bekymring for deltakelsesnivået blant de unge, viser internasjonale undersøkelser av norsk ungdom ligger i toppsjiktet når det gjelder kunnskap om demokrati (Mikkelsen og Fjeldstad 2003). Vestby (2003: 67) slår blant annet fast at det er «ikke lenger et spørsmål om barn og unge skal delta, men hvordan – og om deltakelsen fører til reell innflytelse». Debatten om forsøket med stemmerett for 16- og 17-åringer ved kommunestyrevalget i 2011 kan ses i et slikt perspektiv (Ødegård og Aars 2011). Retten til å stemme og stille som listekandidat er satt til 18 år. De som er yngre enn 18 år kan i et stemmerettsperspektiv anses som en gruppe det bør bli tatt spesielt hensyn til siden de ikke har de samme formelle rettighetene som sine eldre medinnbyggere. Yngre ungdommer (under 18 år) skal tilbys muligheter for innflytelse og deltakelse, men ikke pålegges ansvar på samme måte som eldre ungdommer.

For det andre er ungdom en flyktig kategori. Mens andre individegenskaper som kjønn eller utdanning vanligvis kan antas å ha livslang varighet og virkning, er ungdom noe man er i en avgrenset periode, selv om den konkrete avgrensningen kan være vanskelig nok. De færreste vil påstå at de er ungdommer hele livet, og gjør de det, kan man kanskje ta det som et bevis for at aldringsprosessen er langt kommet. Spørsmålet berører skillet mellom livsfase- og generasjonsforklaringer. Dersom vi antar at ungdom er en sosial kategori definert ut fra et bestemt aldersstratum, vil vi primært tenke i retning av livsfaseantakelser: I den grad gruppen ungdom har bestemte karakteristika utover sin alder (for eksempel holdninger eller deltakelse), skyldes dette nettopp den spesielle livsfasen de er i, og (som foreldre ofte håper på) kan man anta at det vil «gå over» når de unge entrer en ny livsfase. Generasjonsantakelser vil basere seg på at visse trekk ved en aldersgruppe etableres tidlig og vil være relativt robuste mot påvirkning gjennom livets ulike faser. Med andre ord: De vokser det *ikke* av seg (Wollebæk og Aars 2011). Ettersom de unges engasjement kan forstås både i et livsfase- og generasjonsperspektiv er alder en vanskelig individuell egenskap å forholde seg til i forskningssammenheng. Skyldes endringer i unges frivillige engasjement individuelle ressurser, eller er det snakk om en ny gene-

rasjon av unge med et helt nytt sett av verdier som de også vil dra med seg inn i voksenlivet?

For det tredje kan man si at gruppen ungdom har færre andre identifiserbare egenskaper enn andre aldersgrupper. Mest relevant i denne sammenhengen er utdanning ettersom det er en særlig viktig statusindikator innenfor sosiologi og statsvitenskap. Ungdom har ikke nødvendigvis avsluttet sin utdanning, noen har ikke en gang påbegynt den utdanningen de planlegger å gjennomføre. Den samme begrensningen gjør seg til en viss grad gjeldende for inntektsvariabelen. Man må i begge tilfeller lite på det som eventuelt er tilgjengelig av proxy-variabler, særlig foreldres utdanning og inntekt. Når det gjelder utdanning, vil det være en mulighet å spørre etter fremtidige utdannings- og yrkesvalg. Til og med når det gjelder kjønnsvariabelen, kan man argumentere for at denne ikke har fått full effekt i ungdomstiden. Årsaken er at arbeidslivet må betraktes som en viktig kilde til kjønnsbaserte erfaringer. I våre individdata er det svært begrensede muligheter til å gjennomføre analyser med variabler som på en fornuftig måte måler sosial status for ungdom. Vi har verken opplysninger om foreldres utdanning eller planer for fremtidige utdannings- og yrkespreferanser.

For det fjerde er tilfanget av data om ungdom begrenset. Særlig gjelder dette surveydata. De fleste store befolkningsundersøkelsene er basert på utvalg av personer over 18 år. Det vil si at gruppen «yngre unge» generelt er dårlig dekket. Men det finnes en del unntak. Innbyggingsurveyene om frivillig innsats, som benyttes i denne rapporten, omfatter respondenter ned til 16 år. Vi vil i analysene av disse dataene bruke en aldersklassifikasjon der vi tar hensyn til at ungdomstiden preges av raske forandringer. Følgelig skiller vi ut 16-18-åringene som en egen gruppe. Ettersom de fleste innenfor denne aldersgruppen fremdeles bor hjemme og går på skole, antar vi at deres aktivitets- og interessefelt vil skille seg fra de eldre ungdommene.

Men noen av de problemene som knytter seg til gruppen ungdom som studieobjekt gjør det samtidig til et spennende felt. Ettersom ungdommers holdninger og adferd ikke er fullt ut fastlagt, er det viktig å undersøke hvilke impulser gruppen utsettes for gjennom noen relativt få formative år. Studier av velgeradferd kan tyde på at førstegangsvelgeres avgjørelse om å stemme eller la være blir bestemmende for hvorvidt de kommer til å delta senere (Franklin 2004). Dersom vi antar at frivillige organisasjoner er sentrale formidlere av sosial kapital (Putnam 2000, Wollebæk 2009), vil også graden av ungdomsdeltakelse i frivillige organisasjoner være avgjørende for fremtidig opparbeidelse og vedlikehold av sosial kapital på samfunnsnivå. Det samme argumentet som gjelder sosial kapital, kan gjøres gjeldende for politisk deltakelse.

Frivillighet: både avhengig og uavhengig variabel

Med bakgrunn i resonnetet ovenfor er det interessant i seg selv å studere ungdoms deltakelse og aktivitet i frivillige organisasjoner. Hva kjennetegner unges frivillighet sammenliknet med andre aldersgrupper? Hvordan endrer det frivillige engasjementet seg innenfor denne gruppen over tid? Her er det viktig å studere både nivået på og innretningen av den frivillige innsatsen. Spørsmålet om nivå handler om hvorvidt unge deltar mer eller mindre enn andre aldersgrupper, mens spørsmålet om innretning handler om hvilke typer av organisasjoner unge deltar i, eventuelt også hvilke typer funksjoner innad i organisasjonene de ivaretar. Dette er spørsmål vi vil ta opp både i delen som er basert på individdata og delen som er basert på organisasjonsdata. Vi vil da betrakte frivillighet som en avhengig variabel. En viktig oppgave er å kartlegge unges frivillighet, men det vil også være av interesse å søke forklaringer på variasjon i de unges engasjement.

Ettersom litteraturen om sosial kapital uttrykker sterke antakelser om *effekter* av frivillig organisering, vil det også være sentralt å betrakte frivillighet som en uavhengig variabel. Det å være medlem i, eller å inneha verv i organisasjoner (her strides de lærde), gir en type overføringseffekter som er gunstige sett fra et bredere samfunnsperspektiv. Den mest omtalte effekten gjelder sosial kapital. Frivillig innsats skaper normer om tillit og gjensidighet hos deltakerne. Dette gjelder særlig den type organisasjoner som er utadventd («bridging») og ikke bare konsentrert om egne medlemmer («bonding») (Putnam 2000:22f). Der som frivillige organisasjoner kan fremme utviklingen av denne typen normer hos unge mennesker, kan det oppfattes som en viktig investering i fremtidig samfunnskapital. Men effekten av frivillig innsats kan også tenkes å omfatte konkret adferd, ikke «bare» normer.

Spørsmålet er om deltakelse i frivillige organisasjoner kan betraktes som en læringsarena for eller et springbrett til andre typer posisjoner. Sverre Steen (1958) har understreket hvilken betydning organisasjonslivet hadde fra 1830-tallet og utover som rekrutteringsbase for tillitsverv på lokalt og statlig nivå:

Det var delvis de samme *menn*¹ som arbeidet i de frivillige organisasjonene og i det offentlige liv. Foreningslederne ble politikere.

Den mekanismen som gjør de frivillige organisasjonene politisk betydningsfulle beskriver Steen slik:

---

1. Forfatterens uthevelse

Når foreningsmennene ble stortingsmenn og statsråder, kunne de lettere arbeide for organisasjonens saker på det politiske plan. De kunne naturlig støtte seg til sin organisasjon og overføre meget av dens arbeidsform til statslivet. Selve organisasjonsformen fikk dermed politisk betydning.

Nyere studier viser at innsats i frivillige organisasjoner ofte gir åpninger for den som ønsker seg posisjoner innenfor politikken (Aars 2004). Dersom vi opprettholder denne forestillingen om en sameksistens mellom frivilligheten og de politiske institusjonene, blir det interessant å undersøke i hvilken grad denne generelle relasjonen mellom frivillighet og politikk påvirker ungdoms deltakelse. Dersom frivillighet er en sentral rekrutteringsvei inn til offentlige tillitsverv, må det være viktig å identifisere særtrekk ved ungdommens frivillige innsats som åpner eller stenger passasjer inn til politikk. Frivillig organisasjonsarbeid kan her betraktes både i et tilbuds- og et etterspørselsperspektiv. Innenfor tilbudsperspektivet vil man være opptatt av om ungdom tilegner seg en kunnskap og en arbeidsform som kan gi politisk selvtillit («efficacy») nok til at man våger å se seg selv som en potensiell rekrutt til offentlige tillitsverv, eventuelt verv innenfor partiene. Dessuten blir det vesentlig å undersøke om frivillig innsats virker stimulerende på ungdoms politiske engasjement, det vil si om det motiverer til politisk deltakelse. I et etterspørselsperspektiv blir det sentrale spørsmålet om deltakelse i frivillige organisasjoner bidrar til å utvikle bestemte egenskaper hos deltakerne; egenskaper som er etterspurt blant utvelgerne (les: partiene).

Et sosialiserings- og læringsperspektiv

Spørsmålene som er reist ovenfor handler om frivillige organisasjoner som sosialiseringsagenter. Nærmere bestemt vil vi undersøke a) på hvilke måter unge mennesker dras med og aktiviseres i det frivillige organisasjonslivet, b) hva kjennetegner ungdommers aktivitet i frivillige organisasjoner, og c) i hvilken grad frivilligheten representerer en kanal til et bredt samfunnsengasjement, for eksempel i politiske partier og offentlige tillitsverv.

Sosialiseringstudiene hadde bred plass i samfunnsfagene på 50-, 60, og 70-tallet. Deretter ble det gjennomført langt færre studier innenfor dette forskningsfeltet. Politisk sosialisering dreier seg om hvordan politiske tilhørigheter, normer og adferdsmønstre dannes hos enkeltindivider eller grupper av enkeltindivider. Sentrale bidrag på feltet kom fra Easton og Dennis (1969) og Pateman (1970). Almond og Verbas Civic Culture-studie (1963) inneholder også

et kapittel om politisk sosialisering. Sosialiseringstudiene gjorde koblinger til sosialpsykologien, og oppmerksomheten ble særlig rettet mot tidlig sosialisering gjennom barndom og oppvekst.

Spørsmålet om sosialisering knytter an til studier av makt og grunnlaget for offentlig maktutøvelse. Ulike samfunnsinstitusjoner kan, gjennom måten de former individer eller grupper, representere kilder til legitimitet for det politiske systemet. Easton var opptatt av at det politiske systemet lener seg på en relativt stabil «diffus systemstøtte» i befolkningen. Om ikke annet kan slik støtte bestå i en motvilje mot brå endring. Systemstabiliteten betyr dermed ikke mer enn at forandring skjer gradvis. Et sentralt spørsmål for politiske sosialiseringstudier har vært hvordan slik støtte etableres og opprettholdes. Sosialiseringsperspektivet gjør dermed utvikling av normer og ferdigheter hos barn og unge til en investering i fremtidig systemstøtte.

Mye av den empiriske forskningen fra 50-tallet og fremover var rettet inn mot de såkalte sosialiseringagentene som familie, sosialt miljø, skole, arbeidsplass eller organisasjonsliv. Man kan si at sosialisering har et kognitivt og et normativt element. Det kognitive går på læring av sakkunnskap og prosedyrekunnskap. Det normative elementet handler om formidling av verdioppfatninger og anerkjente normer.

Litteraturen om sosial kapital aktualiserer igjen spørsmålet om politisk sosialisering. Putnams definisjon av sosial kapital retter oppmerksomheten mot vilkårene for dannelsen av et sett normer som kan styrke systemstøtte:

... features of social organization, such as trust, norms, and networks, that can improve the efficiency of society by facilitating coordinated actions» (Putnam 1993:167)

Tillit er en av hovedkomponentene i Putnams begrep om sosial kapital. I likhet med de tidligere sosialiseringstudiene har Putnam vært opptatt av effekter på systemstabilitet, og kanskje særlig den kilden til støtte som ligger i systemets outputside: Systemets leveringskapasitet (policy performance) har vært en viktig avhengig variabel. Sosialiseringslitteraturen var opptatt av både formelle institusjoner og uformelle nettverks betydning for politisk sosialisering. Putnam har vært mer opptatt av de uformelle normdannende strukturene. Mye oppmerksomhet er rettet mot sosiale nettverk og deres påståtte forvitring. Sosialiseringstudiene har hatt et klarere fokus på de mer formelle sosialiseringsinstitusjonene, som for eksempel skole. Frivillige organisasjoner er i en mellomposisjon i så måte. De er formelle organisasjoner med regler og strukturer

som regulerer medlemmenes adferd, men de danner samtidig utgangspunkt for mer uformelle nettverk, og som vi skal se, utføres mye organisasjonsarbeid av ikke-medlemmer.

Sosialiseringsperspektivet har møtt kritikk fra flere hold. Én innvending kan reises ut fra økonomisk basert teori (For eksempel Riker og Ordeshook 1968). Med dette utgangspunktet betraktes handling som rasjonelt motivert, mens sosialiseringsperspektivet vil styre oppmerksomheten mot tillærte normer. Deltakelse i frivillige organisasjoner er i dette perspektivet instrumentelt motivert: Man deltar for å oppnå en eller annen form for gode. Dette kan være internt, for eksempel gjennom posisjoner innad i organisasjonen, eller eksternt, gjennom at organisasjonen kan være et *redskap* til å nå bestemte mål. I denne forbindelsen er det nærliggende å tenke på organisasjoner som interesseaktører, som kjemper for størst mulig gjennomslag for sine medlemmers interesser. Dersom vi knytter dette til barne- og ungdomsorganisasjonene, vil den eksterne rollen være å slåss for medlemsgruppens interesser og rettigheter. Men, som det blant annet påpekes i regjeringens frivillighetsmelding, barne- og ungdomsorganisasjoner skal gi unge et tilbud om meningsfull fritid, i tillegg til å være interesseforkjempere eller skoler i demokrati.

En annen kritikk mot sosialiseringsperspektivet har vært reist ut fra ulike varianter av et institusjonelt perspektiv. Makrovarianten av dette argumentet går ut på at utformingen av de offentlige institusjonene er den sterkeste bidragsytteren til normdannelse på individnivå (Rothstein og Stolle 2003), ikke mikrorelasjoner, slik Putnam hevder. Andre igjen legger hovedvekten på meso-nivået. For eksempel har Wollebæk (2009) vist at omfanget av den enkeltes aktivitet i frivillige organisasjoner (antall møter, verv etc.) har langt mindre betydning enn hvorvidt man er medlem eller ikke.

En tredje innvending kommer fra det vi kan beskrive som et sosiologisk perspektiv (Fowler 1993, McFarland og Thomas 2006), der hovedvekten legges på sosial bakgrunn i stedet for erfaringer som gjøres gjennom medlemskap og aktivitet i organisasjoner. Innenfor et slikt perspektiv blir det viktig å studere organisasjonsmessige erfaringer i lys av hvor personer kommer fra. Tilsynelatende effekter av organisasjonsdeltakelse kan like godt være en følge av at organisasjoner tiltrekker seg personer med en bestemt type bakgrunn. I stedet for å påvirke medlemmer på bestemte måter tenderer organisasjoner til å reproducere holdninger og verdier som står sterkt innenfor de sosiale lagene som organisasjonene primært rekrutterer fra.

Ideen om frivillige organisasjoner som sosialiseringsagenter bør derfor formuleres som en hypotese. Utgangspunktet for en slik studie må med andre

ord være at det finnes alternative forklaringer på variasjoner i sosial kapital og politisk deltakelse. Sosialisering, forstått som utvikling av egenskaper og normer gjennom prosesser på mikronivå, er ikke nødvendigvis et hensiktsmessig inntak til å forstå utvikling av sosial kapital og/eller politisk engasjement. Med andre ord: Det er ikke gitt at sosialiseringsperspektivet har noe for seg. En annen mulighet er at sosialiseringsperspektivet kan være nyttig, men at andre sosialiseringssagenter enn de frivillige organisasjonene er viktigere.

Det er ikke desto mindre gode grunner til at sosialiseringsperspektivet bør spille en rolle i en studie av ungdoms frivillige innsats. På den ene siden oppfattes ungdom å være i en livsfase der de er spesielt mottakelige for impulser. Samtidig er de i en kritisk fase ettersom normsett og adferdsmønster «låses» i løpet av noen relativt få år (Butler og Stokes 1969, Franklin 2004).

Livsfase- og generasjonsforklaringer på unges aktivitet

For å forstå betydningen av aldersvariabelen, er det nødvendig å skille mellom aldersforskjeller som gjenspeiler henholdsvis livsfase- og generasjonseffekter.

I et perspektiv der ungdom blir betraktet som en sosial kategori definert ut fra et bestemt aldersstratum, er livsfaseantakelser nærliggende: I den grad gruppen ungdom har distinkte karakteristika utover sin alder med hensyn til holdninger eller atferd, skyldes dette nettopp den spesielle livsfasen de er i. Bestemte livsfaser innebærer bestemte roller eller relasjoner (for eksempel det å være yrkesaktiv eller det å ha familie). Holdninger og adferd vil endre seg i takt med slike livsfaseendringer. Mange studier støtter dette synet. For eksempel har Yang (2008) vist at subjektiv lykkefølelse varierer med livsfase, ikke generasjon, og dette er også et vanlig funn med hensyn til religiøsitet (Schwadel, 2010).

Generasjonsantakelser vil derimot basere seg på at visse trekk ved en aldersgruppe etableres tidlig og er relativt robuste mot påvirkning gjennom livets ulike faser. Mens livsfaseperspektivet retter fokus mot endringer som følger av forandring i rolle og status, fokuserer generasjonsperspektivet på relativ stabilitet etter at adferd og holdninger «setter seg» gjennom noen få, formative år. I Norge har Hellevik (2001) vist at generasjonsforskjeller mellom unges og eldres verdimønstre i mange tilfeller vedvarer uavhengig av aldring, mens Inglehart (2008) har vist stabile generasjonsforskjeller i den relative vektleggingen av materialistiske og postmaterialistiske verdier over en periode på 35 år.

Generasjons- og livsfaseperspektivet gir helt ulike status til ungdommens holdninger. Generasjonsperspektivet impliserer at yngre generasjoner går i bredden, ved å introdusere nye holdninger, verdier og atferdsmønstre. Innenfor det-

te perspektivet antydes det et slags ungdommelig opinionslederskap, men ikke nødvendigvis. Unge menneskers holdninger kan vinne innpass, ikke gjennom opinionspåvirkning, men ved at de gradvis erstatter eldre holdninger gjennom utskiftning i befolkningen (Butler og Stokes 1969, Hellevik 2001, Johansson 2007). Livsfaseperspektivet, på den andre siden, impliserer at ungdommens holdninger og atferdsmønstre er midlertidige og at de vil endres etter hvert som unge blir eldre og får nye erfaringer og interesser.

Muligheten for at verdi- og adferdsmønstre er generasjonsbetingede, gjør ungdom til en spesielt interessant gruppe å studere. Undersøkelser av unges valgdeltakelse (Franklin 2004) har vist at førstegangsvelgernes avgjørelse om å delta eller å la være å delta har betydelige konsekvenser for deres senere valgdeltakelse. De som deltar som førstegangsvelgere har større sannsynlighet for å delta også ved senere valg, mens de som ikke deltar som førstegangsvelgere vil være tilbøyelige til å sitte hjemme også ved de etterfølgende valgene. Årsaken er at samtidige hendelser og erfaringer vil sette særlige spor hos den aldersklassen som befinner seg i orienteringsfasen mellom ungdoms- og voksenliv (Mannheim, 1952). Overfører vi dette resonnementet til det frivillige organisasjonslivet, blir antakelsen at nivået og innretningen på unge menneskers frivillighet blir bestemmende for deres frivillige innsats i voksen alder. Fra et forskningssynspunkt blir det dermed viktig å undersøke unges deltakelsesadferd i de første årene etter at de har avsluttet videregående utdanning. I disse årene faller mye av rammeverket for ungdomslivet bort ettersom de fleste flytter hjemmefra og slutter på skolen. Familie og skole har utgjort faste holdepunkter for de fleste. I årene etter endt videregående utdanning svekkes eller forsvinner disse holdepunktene, og den første fasen av voksenlivet innledes. Den strukturen som utgjøres av familie og skole skal gradvis erstattes av en ny. Valgdeltakelsesstudiene antyder at dette er en sårbar fase. Klarer man ikke å erstatte ett rammeverk med et annet, er faren for å falle utenfor viktige samfunnsarenaer større. Samtidig er disse årene formative, det vil si at det som skjer i disse årene i stor grad er premissgivende for resten av livet. Alt i alt finnes det gode argumenter for å si at de siste ungdomsårene og de første voksenårene er særlig viktige; de er viktige fordi de har store konsekvenser for årene som følger etter, og de er dermed viktige fordi vi ved å studere unge i overgangen til voksenlivet presumptivt kan få kunnskap om adferd i senere faser.

Livsfase- og generasjonsperspektivet utelukker ikke hverandre. Nivået på deltakelsen kan variere fra én generasjon til den neste, men det er vanskelig å tenke seg at deltakelsen ikke varierer etter hvilken fase av livet man befinner seg i. Det er også lett å trekke feilslutninger på basis av informasjon om en

aldersgruppes deltakelse på et gitt tidspunkt. De mest aktive aldersklassene når det gjelder frivillig og politisk engasjement (det vil si de middelaldrende) har lett for å tenke at nåtidens ungdom er mindre engasjerte enn de selv var ettersom ungdommen deltar mindre enn de mest aktive. Oscarsson og Persson (2011:269) trekker for eksempel følgende konklusjon om aldersbetingede variasjoner i politisk interesse:

Framtidsutsiktene är mycket goda för yngre generationers politiska intresse. Vid samma punkt i livscykeln har en större andel i de yngre generationerna ett klart politiskt intresse än i de äldre generationerna.

Ettersom vi har individdata samlet inn på to tidspunkter, har vi muligheten til å studere hvordan holdninger endrer seg over tid. Vi skal undersøke betydningen av livsfase- og generasjonsforklaringer for ulike aldersgruppers holdninger til frivillig innsats og organisasjonsmedlemskap. Det skal vi gjøre ved å se på a) om bestemte holdninger er stabile innenfor alderskohorter, uavhengig av livsfase, og b) hva utskiftning av aldersklasser har å si for endring av holdninger på aggregert nivå.

Disposisjon for rapporten

Rapporten har to hoveddeler. Den første delen er basert på individdataene, mens den andre er basert på organisasjonsdataene fra Hordalandsundersøkelsen. I første del, der individer er enheter, kartlegger vi først omfanget av frivillig innsats og organisasjonsaktivitet. Her ser vi også på hvilke typer av organisasjoner som unge deltar oftest i. Dernest kartlegger vi forskjellige aspekter ved frivillige organisasjoner som sosialiserings- og læringsarenaer. Her ser vi på samfunnsmessig sosialisering, spesielt i form av tillit. Deretter kartlegges politisk sosialisering, i form av politisk interesse og deltakelse. Til sist i individdelen undersøker vi hvilken betydning livsfase- og generasjonsforklaringer har for holdninger til frivillighet.

I rapportens andre hoveddel, der organisasjoner er undersøkelsesenheter, tar vi utgangspunkt i en analyse av hvilke lag og foreninger som har overlevd og hvilke som er blitt nedlagt siden forrige kartlegging, det vil si i 1999. Her sammenlikner vi barne- og ungdomslag med voksenlag. Dernest undersøker vi barne- og ungdomsorganisasjoner som politiske påvirkningsaktører. Videre ser vi på aktivitetsnivå og intern struktur i organisasjonene, for til slutt å undersøke hva som kjennetegner foreningene som er blitt etablert i denne perioden.

Data

I den første delen av rapporten benytter vi data fra de to befolkningsundersøkelsene om frivillig innsats som ble gjennomført i henholdsvis 1998 og 2009. *Befolkningsundersøkelsen fra 1998* ble sendt ut til et utvalg på 3775 personer, tilfeldig trukket fra den norske befolkning i alderen 16-85 år. Undersøkelsen ble gjennomført som postalintervju i perioden mars til mai 1998. Det ble mottatt svar fra i alt 1679 personer, noe som gir en svarprosent på 44,5. Analysene i vår rapport er vektet for å ta hensyn til skjevheter i utvalget.² *Befolkningsundersøkelsen i 2009* ble gjennomført som telefonundersøkelse. Feltperioden var 27. april - 22. september. Undersøkelsen består av to delutvalg. Ett tverrsnittutvalg er trukket tilfeldig fra befolkningen, og ett utvalg er trukket blant personer med innvandrerbakgrunn. I undersøkelsen av tverrsnittsutvalget ble i alt 2975 personer kontaktet, og det ble gjennomført intervju med 1579 personer. Dette gir en svarprosent på 53,1. Personene i utvalget var mellom 16 og 79 år. Utvalget som ble trukket blant innbyggere med innvandrerbakgrunn besto av totalt 992 personer i alderen 16 – 79 år. For å sikre nok respondenter med innvandrerbakgrunn ble dette utvalget trukket blant personer med landbakgrunn fra Asia og Afrika. I tillegg skulle det trekkes personer som enten var norskfødte med innvandrerforeldre og innvandrere. Svarprosenten i dette utvalget var lavere enn for tverrsnittsutvalget: 36,2 %. I våre analyser er dataene vektet for å ta hensyn til overrepresentasjonen av innvandrere i totalutvalget.

I den andre hoveddelen av rapporten benyttes data fra den såkalte *Hordalandsundersøkelsen*.³ Den første Hordalandsundersøkelsen ble gjennomført i 1980. Ambisjonen var den gang en total kartlegging av samtlige frivillige lag og organisasjoner i Hordaland fylke. Alle registrerte foreninger fikk tilsendt et spørreskjema. Undersøkelsen ble fulgt opp med en ny kartlegging i 1989. Den viktigste publikasjonen fra disse undersøkelsene er «Frivillig organisering og demokrati» (Selle og Øymyr 1995). Det ble gjennomført en ny kartlegging og spørreundersøkelse i 1999/2000⁴, som analyseres i boken «Det nye organisa-

---

2. Wollebæk, Selle og Lorentzen (1998) har utarbeidet en redegjørelse for fremgangsmåte, utvalg og skjevheter i dataene.

3. Hordalandsundersøkelsen er et resultat av prosjektet «Organisasjonene i Hordaland», som opprinnelig var et samarbeidsprosjekt mellom Hordaland fylkeskommune og Institutt for sammenlignende politikk ved Universitetet i Bergen, men hvor også Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor og UNI Rokkansenteret deltok i siste runde (se Wollebæk og Selle 2002a for mer inngående informasjon).

4. I 1999/2000-runden ble data for landkommunene samlet inn i 1998-1999, mens Bergen ble gjennomført i 2000. For enkelhets skyld refererer vi til denne runden som 1999 videre i teksten.

sjonssamfunnet» (Wollebæk og Selle 2002a). Den foreløpig siste i rekken av undersøkelser av det lokale organisasjonslivet i Hordaland ble gjennomført i 2009, og resultater fra denne er nylig blitt publisert (se Christensen, Strømsnes og Wollebæk (2011)) for en nærmere redegjørelse av datainnsamlingen). Vi skal her konsentrere oss om endringen i det lokale organisasjonslivet for barn og unge de siste ti årene. Selv om hele 28 kommuner har deltatt i undersøkelsen de siste to rundene, vil kun de 17 kommunene⁵ som har vært med på alle rundene, og som vi har mest pålitelige data fra, være utgangspunkt for denne analysen. Dette gir oss muligheten til å si noe om endring over tid med større sikkerhet.

---

5. Dette gjelder følgende kommuner: Askøy, Eidfjord, Etne, Fedje, Granvin, Kvinnherad, Masfjorden, Modalen, Os, Osterøy, Stord, Sund, Tysnes, Ullensvang, Ulvik og Vaksdal. I tillegg har vi data fra Bergen i 1999 og 2009.

Del I: Individdata. En kartlegging av frivillig arbeid og organisasjonsmedlemskap blant unge

Et sentralt tema innenfor frivillighetsforskningen handler om forholdet mellom frivillig innsats og organisasjonsmedlemskap. I Norge har tradisjonelt mye av den frivillige innsatsen vært utført innenfor rammen av et medlemskap i en formell organisasjon. Medlemskapsforankringen har vært klarere enn i andre europeiske land (Wollebæk, Selle og Strømsnes 2008:24). Det har vært hevdet at den sterke forbindelsen mellom medlemskap og frivillig arbeid er satt under press (Wollebæk 2000:174), og det er vist at unge oftere gjør frivillig arbeid uten medlemstilknytning (Wollebæk og Sivesind 2010:81f).

Frivillig arbeid

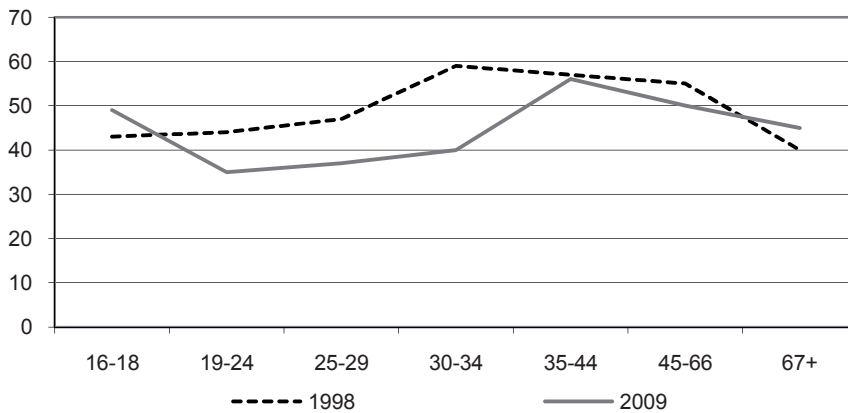
I denne første delen kartlegger vi frivillig innsats blant ungdom, sammenlignet med de eldre aldersklassene. Presentasjonen er delt i tre deler. Først undersøker vi frivillig innsats som en dikotom variabel, det vil si om man har gjort frivillig innsats i løpet av det siste året eller ikke. Dernest ser vi på bredden i det frivillige engasjementet ved å undersøke hvor mange områder den enkelte har gjort frivillig arbeid på. Til slutt tar vi for oss timeinnsatsen som er nedlagt i frivillig arbeid i løpet av det siste året.

Den første analysen viser hvor stor andel innenfor ulike aldersgrupper som oppgir at de har gjort frivillig innsats i løpet av de siste tolv månedene.

Tabell 1. Andel som har gjort frivillig innsats, etter alder. 1998 og 2009.

	1998	N	2009	N
16-18	43	77	49	83
19-24	44	158	35	188
25-29	47	169	37	127
30-34	59	145	40	169
35-44	57	295	56	397
45-66	55	480	50	781
67+	40	230	45	223
Total	51	1554	48	1968

Figur 1. Andel som har gjort frivillig innsats, etter alder. 1998 og 2009

Dersom vi tar utgangspunkt i tallene for hvor stor andel av hele befolkningen som har gjort frivillig innsats, ser vi at det har vært en svak nedgang siden 1998 (se tabell 1 og figur.1). Andelen som rapporterer å ha gjort frivillig arbeid var 51 % i 1998, mens den i 2009 er 48 %. Men utviklingen er ikke lik for de ulike aldersgruppene. Blant de yngste og de eldste registrerer vi en liten økning i frivilligheten i løpet av de 12 årene. Samtidig ser vi at tilbakegangen er størst blant de nest yngste. Det vil i dette tilfellet si de mellom 19 og 35 år.

Wollebæk og Sivesind (2010: 35) benyttet en annen aldersinndeling enn vi gjør (men samme datagrunnlag) i sin rapport der de kartlegger det frivillige engasjementet generelt. Inntrykket fra deres analyser er at det frivillige engasjementet er noe svekket innenfor aldersgruppen 16-24 år. Den aldersinndelingen vi benytter gir et noe annet bilde ettersom våre analyser viser at nedgangen i det frivillige engasjementet ikke omfatter de aller yngste, det vil si de mellom 16

og 18. Resultatet hos Wollebæk og Sivesind skyldes i første rekke utviklingen blant de nest yngste. Våre resultater er imidlertid i tråd med funn fra Sverige der 16-19 åringene fremstår som mer aktive i foreningslivet enn 20-25 åringene (Ungdomsstyrelsen 2010: 98).

For øvrig er det verdt å bemerke at analysen av frivillig innsats ikke viser noen lineær sammenheng mellom alder og deltakelse i frivillig arbeid. Kurven for 1998-dataene viser en noenlunde jevn stigning frem til respondentene er midt i 30-årene før den jevner seg ut. Både i 1998 og i 2009 observerer vi en nedgang i den frivillige innsatsen blant de eldste, sammenlignet med de yngre aldersklassene. Med hensyn til de aller yngste respondentene i undersøkelsene ser vi en forskjell mellom 1998 og 2009. Den frivillige innsatsen blant de aller yngste ligger omtrent på gjennomsnittet i 2009, mens den i 1998 ligger klart under. Til gjengjeld er innsatsen blant de nest yngste i klart lavere enn blant de yngste i 2009. Dette er ikke tilfellet i 1998.

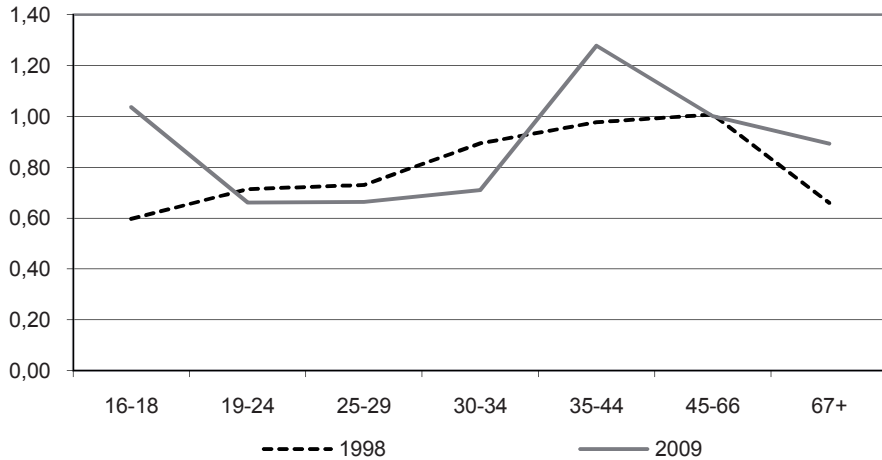
Så langt har vi undersøkt hvor stor andel av befolkningen som har gjort frivillig innsats. En annen måte å studere omfanget av frivilligheten på er å undersøke hvor mange aktiviteter den enkelte har deltatt i. Vi har laget en frivillighetsindeks der vi har lagt sammen de enkelte frivillige aktivitetene den enkelte har rapportert. Gjennomsnittsverdiene på denne indeksen er vist i tabell 2.

Tabell 2. Gjennomsnittsscore på frivillighetsindeks, etter alder.

	1998			2009		
	Gjennomsnitt	SD	N	Gjennomsnitt	SD	N
16-18	0,60	0,82	77	1,04	1,49	163
19-24	0,71	0,91	161	0,66	1,26	236
25-29	0,73	0,95	189	0,66	1,17	140
30-34	0,89	0,97	161	0,71	1,27	169
35-44	0,98	1,14	310	1,28	1,61	359
45-66	1,01	1,22	515	1,00	1,33	683
67+	0,66	1,02	162	0,89	1,32	187
Total	0,87	1,09	1575	0,95	1,39	1937

Figur 2. Gjennomsnittsscore på frivillighetsindeks, etter alder

Mens den dikotome variabelen for frivillig arbeid kun forteller hvorvidt en har gjort frivillig innsats eller ikke, viser frivillighetsindeksen bredden i det frivillige engasjementet til den enkelte. Bildet som fremkommer har en del likhetstrekk med den foregående analysen, men det er også enkelte forskjeller.

For det første ser vi en viss generell økning i antallet frivillige aktiviteter mellom 1998 og 2009. Dette er ulikt resultatet vi observerte for den dikotome frivillighetsvariabelen og indikerer at de som gjør frivillig innsats brer sitt engasjement ut over et større utvalg av aktiviteter nå enn de gjorde i 1998, selv om det er færre som gjør frivillig arbeid.

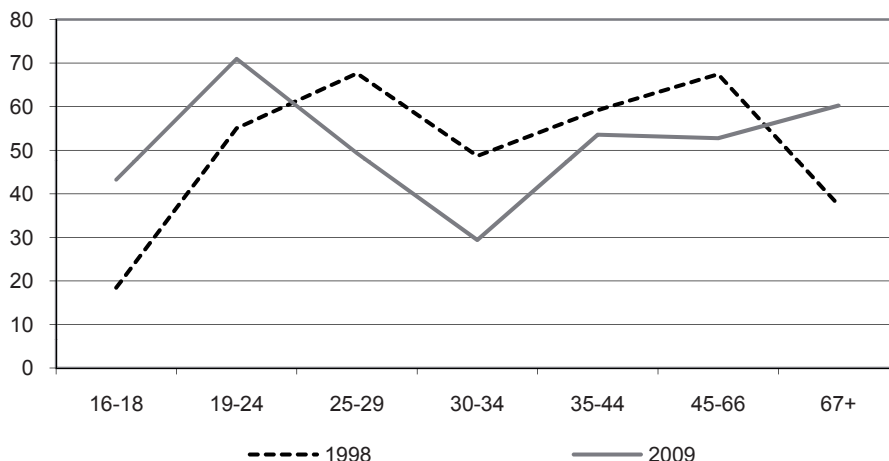
Når det gjelder aldersfordelingen, ser vi, enda tydeligere enn i den forrige analysen, en økning blant de aller yngste. Mens de mellom 16 og 18 i 1998 lå klart under gjennomsnittet, ligger de i 2009 over gjennomsnittet. Resultatet fra denne analysen bekrefter således inntrykket fra den foregående analysen at nedgangen i det frivillige arbeidet ikke omfatter de aller yngste. Forskjellen på 1998 og 2009 er meget stor og reiser spørsmålet om vi ser i emning en ny generasjon av aktive frivillige. På samme måte som i analysen av den dikotome frivillighetsvariabelen ser vi at de mellom 19 og 35 år ligger klart lavere enn de aller yngste. Bredden i det frivillige engasjementet er også lavere innenfor disse aldersklassene enn det var i 1998.

Et siste mål på frivillig engasjement viser respondentenes oppgitte timeinnsats. Mens frivillighetsindeksen fortalte om bredden i frivillig innsats, gir timeinnsatsvariabelen informasjon om dybden i engasjementet.

Tabell 3. Antall timer brukt til frivillig innsats siste år. Gjennomsnitt

	1998	SD	N	2009	SD	N
16-18	18,44	46,29	77	43,24	112,93	83
19-24	55,03	142,50	158	71,00	250,48	188
25-29	67,65	173,69	169	49,31	179,16	127
30-34	48,67	99,55	145	29,38	105,46	170
35-44	59,17	124,04	295	53,58	116,52	397
45-66	67,44	128,37	481	52,74	114,64	781
67+	37,41	87,02	230	60,27	176,75	223
Total	56,01	125,05	1555	52,87	145,08	1968

Figur 3. Antall timer brukt til frivillig innsats siste år. Gjennomsnitt

Bildet som fremkommer i denne analysen av dybden i det frivillige engasjementet er svært forskjellig fra det vi observerte da vi så på de øvrige frivillighetsmålene. Totalt observerer vi en viss tilbakegang i frivillig innsats, men hovedforskjellen sammenlignet med de foregående analysene ligger i aldersfordelingen. Mens de aller yngste i de tidligere analysene har fremstått som forholdsvis aktive, ser vi at den gjennomsnittlige timeinnsatsen innenfor denne aldersgruppen er klart lavere enn gjennomsnittet. Imidlertid ser vi at avstanden til gjennomsnittet er betydelig større i 1998 enn i 2009. Mens de aller yngste i 1998 hadde den klart laveste timeinnsatsen av alle aldersklassene, gjaldt dette i 2009 de mellom 30 og 34 år. Det er nærliggende å tenke at dette er samme alderskohort som elleve år tidligere var 16-18 år, men de fleste innenfor den aller yngste aldersgruppen fra 1998 ville i 2009 være mellom 25 og 29 år.

I denne sammenhengen har det en viss interesse å rapportere standardavviket, det vil si spredningen rundt gjennomsnittet. Som det fremgår av tabell 3 er det klart høyere i 2009 enn i 1998 for respondenter mellom 16 og 18 år. Dette antyder at vi i 2009 finner en del svært aktive innenfor denne aldersklassen, og disse bidrar til å trekke gjennomsnittet opp.

Alderskurven er for øvrig ikke så ulik på de to tidspunktene. «Toppnoteringen» kommer litt tidligere i 2009-materialet; blant 19-24-åringene. I 1998 ser vi at denne kommer blant 25-29-åringene.

Som sagt gir analysen av timeinnsats, det vil si dybden i engasjementet, et annet bilde enn de to foregående analysene. Likevel gir heller ikke denne kartleggingen inntrykk av at de unge er passive eller på noen måte frakoblet frivilligheten. I stedet er det fordelingen blant respondenter under 30 år som er ulik. Mens de aller yngste var mest aktive blant de unge i analysen av det dikotome frivillighetsmålet og frivillighetsindeksen, er det de nest yngste som scorer høyest når det gjelder timeinnsats. Samtidig ser vi en klar økning i timeinnsats blant 16-18-åringene sammenlignet med 1998.

Nettbasert frivillighet

Hva så med den nettbaserte frivilligheten? Det kan antas at de unge generasjonene i større utstrekning enn eldre utforsker nye metoder for sitt engasjement. Er det slik at de unge i større grad enn de eldre tar i bruk internett i sitt frivillige arbeid, eller er det slik at de som fra før av er mest aktive, det vil si de middelaldrende, også er de som i størst grad tar i bruk ny teknologi innenfor frivillig sektor?⁶ I tabell 4 gjengir vi svarfordeling på spørsmål om internettbasert aktivitet. Det første spørsmålet dreier seg om generell aktivitet i nettsamfunn eller diskusjonsgruppe på nettet, mens det andre handler mer spesifikt om hvorvidt en har utført frivillig arbeid for nettsamfunn eller diskusjonsgruppe i løpet av det siste året. Spørsmålet er kun stilt i 2009 og tillater således ikke noen analyse av utvikling over tid.

---

6. Én antakelse går ut på at ulike grupper engasjerer seg på ulike arenaer. Dette kan kalles differensiert deltakelsesmønster. En annen antakelse er at de som fra før av er aktive også vil være de første til å ta i bruke nye eller alternative deltakelseskanaler. Dette kalles kumulativt deltakelsesmønster (se for eksempel Pettersen og Rose 1996).

Tabell 4. Uttrykk for nettbasert frivillighet. Prosent. 2009

	Aktiv i nettsamfunn el. diskusjons- gruppe på nettet	Utført frivillig arbeid for nettsam- funn el. diskusjonsgruppe siste 12 mnd.	N
16-18	56	2	79
19-24	52	9	184
25-29	43	3	126
30-34	33	2	166
35-44	26	3	377
45-66	9	1	661
67+	1	1	104
Total	24	2	1697

Tabell 4 bekrefter et stykke på vei antakelsen om at de yngste i størst grad har tatt i bruk nettet som informasjons- og kommunikasjonsmedium. Andelen som er aktive i nettsamfunn er som antatt høyest blant de yngre.⁷ Men samtidig fremstår ikke de sosiale mediene ut fra disse tallene som en viktig supplerende arena for frivilligheten, verken blant unge eller eldre. Blant de aller yngste er andelen som har utført arbeid for nettsamfunn eller diskusjonsgruppe ikke høyere enn 2 %. Noen flere, 9 %, har gjort tilsvarende arbeid innenfor aldersgruppen 19-24. Likevel, dette er en liten andel, og det later ikke til at denne formen for frivillighet er spesielt omfattende.

Men nettet kan være en nyttig kanal for informasjon om frivillig arbeid selv om man ikke direkte har engasjert seg i frivillig arbeid for et nettsamfunn. I tabellen nedenfor gis det en oversikt over hvor stor andel av de spurte i ulike aldersgrupper som har brukt nettet til å skaffe seg informasjon om forskjellige sider ved frivillige organisasjoners virksomhet.

7. På dette området skjer endringene så raskt at det generelle inntrykket vi får fra data samlet inn i 2009 nok ikke er fullt ut dekkende for 2011. Statistisk sentralbyrås undersøkelse av mediebruk for 2010 viser at 49 % av befolkningen er brukere av nettsamfunn på ukentlig basis (<http://www.ssb.no/media/>).

Tabell 5. Nettbruk relatert til frivillige organisasjoner og frivillig arbeid. Prosent. 2009

	Skaffet info om hva en frivillig org står for ved å besøke deres nettside	Brukt nettet til å skaffe info om muligheter for frivillig arbeid	Brukt nettet til å skaffe info om foreningsaktiviteter	Deltatt i nettbaserte aksjoner i regi av frivillige organisasjoner	Gjennomsnittlig N
16-18	42	24	27	19	77
19-24	48	35	30	18	183
25-29	42	28	32	16	126
30-34	33	18	27	13	166
35-44	38	12	41	13	376
45-66	32	10	29	6	661
67+	17	6	22	5	104
Total	35	16	31	11	1693

De yngste aldersgruppene er særlig aktive sammenlignet med de eldre når det gjelder å skaffe informasjon om hva en frivillig organisasjon står for samt å bruke nettet til å skaffe informasjon om frivillig arbeid. De er også mer aktive enn gjennomsnittet som deltakere i nettbaserte aksjoner. Imidlertid er det ikke noen systematiske aldersforskjeller når det gjelder det å bruke nettet til å skaffe informasjon om aktiviteter i regi av frivillige organisasjoner. Aldersgruppen 35-44 år skiller seg ut som særlig aktive her, men ellers er det ikke store forskjeller mellom aldersgruppene.

Tabell 5 formidler et inntrykk av at de uformelle, ikke-medlemsbaserte aktivitetene er viktigere for yngre enn eldre. Dette skal vi se nærmere på i avsnittet som følger. Det handler om medlemskap i frivillige organisasjoner.

Organisasjonsmedlemskap

Gjennomgangen av data om medlemskap følger noenlunde samme disposisjon som det foregående avsnittet om frivillig innsats. Det vil si at vi først undersøker organisasjonsmedlemskap som en dikotom egenskap (medlem eller ikke). Dernest ser vi på antall medlemskap (bredde) for så å gjøre rede for timeinnsatsen respondentene har nedlagt i egenskap av organisasjonsmedlemmer.

I analysene av medlemskap er ikke borettslag og velforeninger tatt med. Grunnen er at denne svarkategorien var utelatt i spørreskjemaet fra 1998. Dermed kan vi gå ut fra at data for medlemskap i disse organisasjonstypene ble underrapportert i datamaterialet fra 1998, og for å kunne sammenlikne tall fra de to undersøkelsene, er de ikke tatt med i våre analyser (Se Wollebæk og Sivesind 2010:64).

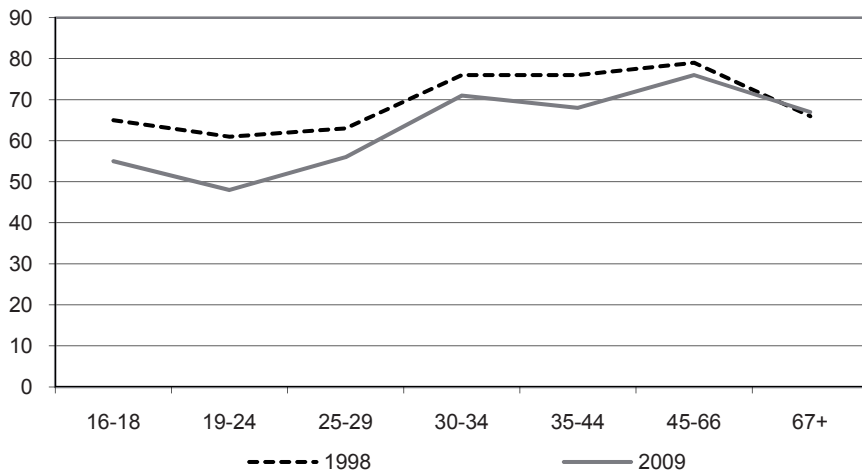
Andel med organisasjonsmedlemskap

Analysen av andelen innbyggere som oppgir å være medlem av en frivillig organisasjon viser at det har vært en svak tilbakegang mellom 1998 og 2009 (tabell 6). En reduksjon på fire prosentpoeng må imidlertid regnes som liten.

Tabell 6. Andel som er medlem av organisasjon, etter alder: 1998 og 2009

	1998	N	2009	N
16-18	65	48	55	163
19-24	61	163	48	236
25-29	63	155	56	140
30-34	76	163	71	168
35-44	76	294	68	359
45-66	79	476	76	683
67+	66	261	67	188
Total	72	1561	68	1968

Figur 4. Andel som er medlem av organisasjon, etter alder: 1998 og 2009

Når det gjelder aldersfordelingen, er den noe forskjellig på de to tidspunktene. Med unntak av de aller eldste ligger alle aldersgruppene noe lavere i 2009 enn i 1998. Blant de yngre er imidlertid tilbakegangen tydeligst. Særlig er det stor avstand mellom andelen medlemmer blant 19-24-åringene på de to observasjonstidspunktene, men også blant de aller yngste, de mellom 16 og 18, er tilba-

kegangen klar. Så langt kan det derfor se ut til at de unge noenlunde har opprettholdt nivået på den frivillige innsatsen, men at andelen som er medlemmer av frivillige organisasjoner er gått en del tilbake. Våre resultater kan således ikke bekrefte konklusjonen fra LNU's resultatrapport (LNU 2011) der det hevdes at barne- og ungdomsorganisasjonene er i vekst. Individdataene tyder i stedet på en viss tilbakegang i andelen som er organisasjonsmedlemmer blant de unge. Del II, der vi benytter organisasjonsdata, vil imidlertid gi et bedre grunnlag for å sammenlikne utviklingen på organisasjonsnivå. Der vil vi både se på antallet organisasjoner og medlemsutvikling over tid.

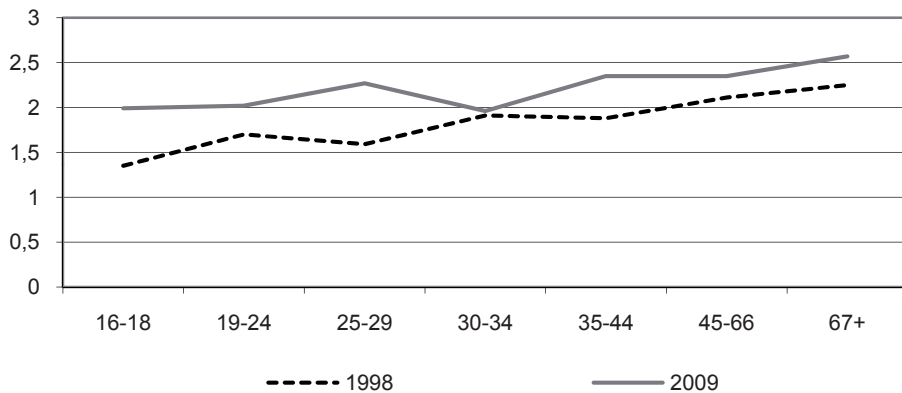
For øvrig kan vi observere at alderskurvene er forholdsvis parallelle på de to undersøkelsestidspunktene, men at de konvergerer frem til de så å si møtes innenfor gruppe 67+. Med andre ord har de eldre holdt standen, mens medlemsandelen blant de yngre er redusert.

Hvordan ser bildet ut dersom vi ser på antallet medlemskap blant dem som oppgir å være medlem av en organisasjon? Dette er vist i tabell 7.

Tabell 7. Antall organisasjonsmedlemskap. Gjennomsnitt. (Ikke-medlemmer utelatt)

	1998	N	2009	N
16-18	1,35	31	1,99	81
19-24	1,70	101	2,02	99
25-29	1,59	108	2,27	74
30-34	1,91	142	1,96	113
35-44	1,88	234	2,35	238
45-66	2,11	413	2,35	510
67+	2,25	112	2,57	125
Total	1,96	1141	2,30	1240

Figur 5. Antall organisasjonsmedlemskap. Gjennomsnitt.

I denne analysen har vi utelatt de respondentene som oppga at de ikke var medlemmer av en frivillig organisasjon. Vi ser da at bildet endrer seg radikalt sammenlignet med analysen av organisasjonsmedlemskap som dikotom variabel. Mens vi i den foregående analysen konstaterte en relativt klar tilbakegang i andelen unge som var medlem av minst én frivillig organisasjon, ser vi at antallet medlemskap blant de som oppgir å være medlem har økt betydelig innenfor den samme gruppen.

Den relativt sett mindre gruppen av unge som i 2009 er organisasjonsmedlemmer har med andre ord et betydelig høyere antall medlemskap. Dette innebærer at det i løpet av årene som er gått mellom de to undersøkelsene har oppstått større avstand mellom de som har og de som ikke har medlemskap i en frivillig organisasjon. De med medlemskap synes å være klart mer aktive enn tidligere samtidig som en større del av de unge ikke er medlemmer av noen organisasjon.

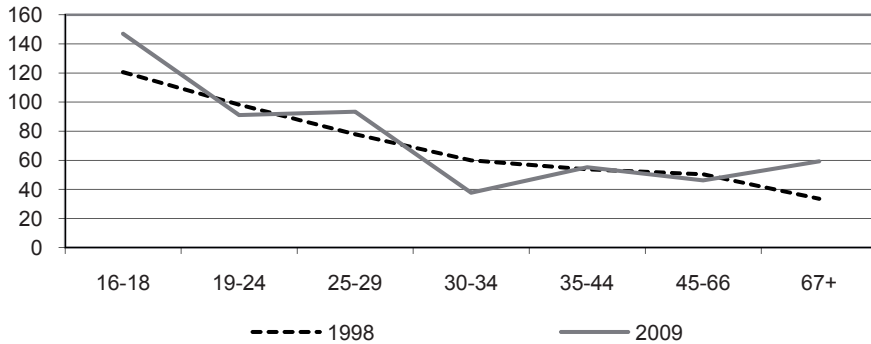
Antall medlemskap sier noe om bredden i engasjementet til dem som er organisasjonsmedlemmer. Men hvor mye tid bruker de på å arbeide for de organisasjonene der de er medlem? En rimelig antakelse synes å være at en økning i antall medlemskap medfører økt arbeidsinnsats. Resultatene i tabell 8 nedenfor støtter imidlertid ikke en slik antakelse. I stedet observerer vi stor grad av kontinuitet mellom de to undersøkelsestidspunktene når vi ser på totalutvalget.

Tabell 8. Timer brukt på medlemsaktiviteter siste år. Gjennomsnitt. (Ikke-medlemmer utelatt).

	1998	SD		2009	SD	
16-18	120,55	170,76	31	146,97	299,00	81
19-24	98,17	154,05	101	91,11	196,69	99
25-29	77,83	126,55	107	93,39	235,73	74
30-34	59,94	100,57	142	37,73	111,44	113
35-44	53,77	109,88	234	55,17	95,76	238
45-66	50,30	90,13	412	46,21	82,77	510
67+	33,55	80,23	112	59,26	120,98	125
Total	57,98	108,71	1139	57,63	128,72	1240

Figur 6. Timer brukt på medlemsaktiviteter siste år. Gjennomsnitt.

Ser vi på aldersfordelingen, bekrefter tabell 8 inntrykket fra tabell 7 at vi finner en gruppe svært aktive blant de unge. Når det gjelder den timeinnsatsen respondentene investerer i sine organisasjonsmedlemskap, er denne klart høyest innenfor de yngste aldersgruppene. Den aller yngste gruppen er også blitt enda mer aktiv mellom 1998 og 2009. Men i dette tilfellet er det sannsynlig at de høye tallene blant de yngste skyldes noen få enkeltindivider med ekstreme verdier på variabelen. Både i 1998 og i 2009 ser vi av tabell 8 at standardavviket er svært høyt for de aller yngste, men dette gjelder særlig i 2009-undersøkelsen. Enkelte «superdeltakere» bidrar til å trekke gjennomsnittet opp for hele gruppen. Også Wollebæk og Sivesind (2010:67) observerer at den gjennomsnittlige timeinnsatsen er høyest blant de unge respondentene og tilskriver dette «...et lite antall svært aktive».

Ser vi bort fra en del enkeltindivider som gjennom særlig høy aktivitet høyner gjennomsnittet for sin aldersgruppe i 2009, er ikke aldersfordelingen for 1998 og 2009 så helt forskjellig. Ser vi tilbake til de to foregående analysene, blir derfor inntrykket at en større andel ungdommer står utenfor organisasjonslivet i 2009 enn i 1998. De som er innenfor legger til gjengjeld ned en vel så stor innsats som tidligere. Særlig ser det ut til at de brer sitt engasjement ut over et større antall organisasjoner. Alt i alt kan dette innebære at det oppstår et økende aktivitetsgap mellom de unge som er organisasjonsmedlemmer og de som ikke er det. Imidlertid later det til at den samme utviklingen ikke har funnet sted når det gjelder frivillig arbeid. Dette kan tyde på at flere unge kanaliserer sitt frivillige engasjement utenfor de formelle organisasjonene.

Multivariate analyser av medlemskap

I det foregående har vi gjennomført bivariate analyser av alder og ulike mål på organisasjonsaktivitet. Et potensielt problem med bivariate analyser er at andre forklaringsvariabler kan bidra til å redusere eller ta vekk effekten av den ene forklaringsvariabelen man er interessert i. Derfor har vi nedenfor gjennomført to multivariate regresjonsanalyser; én der den dikotome variabelen *medlemskap* er avhengig variabel og én der *timeinnsatsen som medlem* er avhengig variabel.

Vår primære forklaringsvariabel er alder. I dette tilfellet er aldersvariabelen en kontinuerlig variabel, ikke, slik som i de foregående analysene, en aldersklassifisering. Ved siden av alder har vi kontrollert for kjønn (mann=1), hvorvidt respondentene er etnisk norske, hvorvidt respondenten er enslig og bor hjemme hos foreldrene, og hvorvidt man kommer fra en storby eller ikke.

Analysen av medlemskap er gjennomført som logistisk regresjon (tabell 9), der vi rapporterer odds ratio. Analysen av timeinnsats er gjennomført som ordinær lineær regresjon (tabell 10). Kun medlemmer er inkludert i den siste analysen.

Tabell 9. Effekter på medlem/ikke medlem. Logistisk regresjon. 2009. (N=1897)

	Odds Ratio	Robuste standardfeil	Z-verdier
Alder	1.016	.004	3.82
Kjønn (mann=1)	1.096	.119	0.85
Landbakgrunn (Etnisk norsk=1)	2.068	.325	4.63
Bor hjemme	.753	.164	-1.31
Bor i storby	1.139	.132	1.13

Tabell 10. Effekter på timeinnsats som organisasjonsmedlem. OLS-regresjon. 2009. (N=1223)

	Koeffisient*	Robuste standardfeil	T-verdier
Alder	-.601	.339	-1.77
Kjønn (mann=1)	16.875	7.632	2.21
Landbakgrunn (Etnisk norsk=1)	.5620	12.231	0.05
Bor hjemme	48.453	32.945	1.47
Bor i storby	-3.229	8.228	-0.39
Konstantledd	75.442	21.662	3.48

* Ustandardiserte regresjonskoeffisienter.

Tar vi utgangspunkt i aldersvariabelen, gir de multivariate analysene i hovedsak det samme bildet som de bivariate analysene. Alder har en positiv og signifikant effekt på medlemskapsvariabelen, mens den har en ikke-signifikant negativ effekt på timeinnsats i frivillige organisasjoner. Jo eldre respondentene er, desto høyere er sjansen for at de er medlem av minst én organisasjon, og jo yngre de er, desto større er sjansene for at de legger ned en stor timeinnsats når de først er medlemmer. Men som sagt er den siste sammenhengen ikke signifikant i en tohalet-test.

For øvrig har det en signifikant positiv effekt på medlemskapsvariabelen å være etnisk norsk. Tidsbruksvariabelen påvirkes positivt av variabelen menn. Det vil si at menn i gjennomsnitt legger ned en større timeinnsats som medlemmer av organisasjoner enn hva kvinner gjør. Verken familietype eller storbytilhørighet har signifikante effekter på noen av de to avhengige variablene.

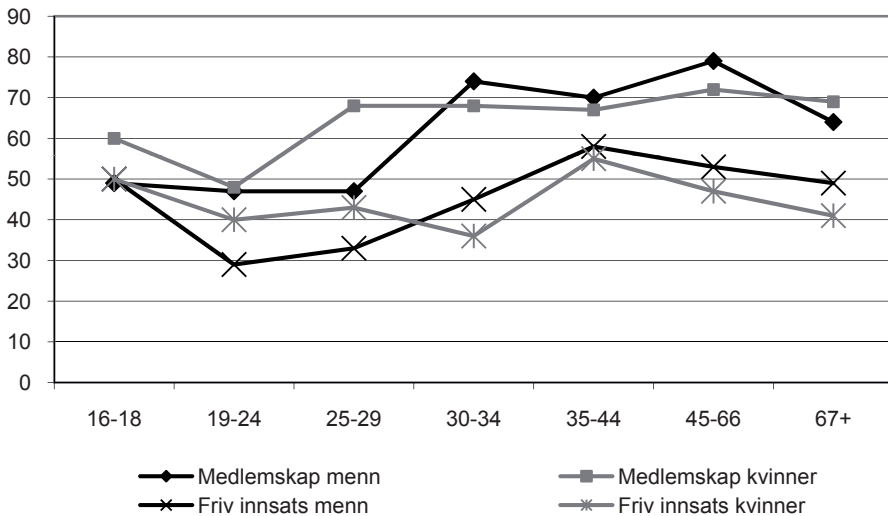
Medlemskap, kjønn og etnisitet

I de to multivariate analysene ovenfor har vi inkludert en kjønnsvariabel og en variabel for etnisk tilhørighet. Kjønnsvariabelen hadde ingen effekt på medlemskap målt som en dikotom egenskap (medlem/ikke medlem), mens den hadde signifikant effekt på tidsbruksvariabelen: Menn brukte mer tid enn kvinner på sine organisasjonsmedlemskap. Variabelen «etnisk norsk» hadde en klart signifikant positiv effekt på medlemskapsvariabelen, men ingen effekt på tidsbruksvariabelen: Etnisk norske er oftere medlem av organisasjoner, men når ikke-etnisk norske er medlem av en organisasjon, legger de ned en like stor timeinnsats som de etnisk norske. I tabell 11 og 12 ser vi nærmere på hvordan henholdsvis kjønn og etnisk bakgrunn påvirker deltakelsen innenfor ulike aldersgrupper. Vi har benyttet de dikotome målene på organisasjonsmedlemskap og frivillig innsats (Er/er ikke medlem + har/har ikke gjort frivillig innsats).

Tabell 11. Andel organisasjonsmedlem og frivillig innsats etter alder og kjønn

		16-18	19-24	25-29	30-34	35-44	45-66	67+	Total
Organisasjonsmedlemskap	Menn	49	47	47	74	70	79	64	69
	Kvinner	60	48	68	68	67	72	69	67
Frivillig innsats	Menn	50	29	33	45	58	53	49	49
	Kvinner	50	40	43	36	55	47	41	46
	N Menn	38	91	72	84	179	401	108	974
	N Kvinner	43	94	53	83	212	367	111	963

Figur 7. Andel organisasjonsmedlem og frivillig innsats etter alder og kjønn

Totalfordelingen både med hensyn til organisasjonsmedlemskap og frivillig innsats viser små forskjeller mellom kjønnene, men tendensen er at menn, totalt sett, noe oftere er organisasjonsmedlemmer samtidig som en noe større andel menn har gjort frivillig innsats. Men som sagt er forskjellene meget små. De mest interessante observasjonene gjelder kjønnsfordelingen innenfor de yngre aldersklassene. Her er det kvinnene som er mest aktive.

Wollebæk og Sivesind (2010:36) viste at unge menn tar «frivillighetspause» fra slutten av tenårene og frem til midten av trettiårene. Et tilsvarende fall i frivilligheten finner de ikke blant kvinner. Denne tendensen var ny i 2009 sammenlignet med 1998. Det samme mønsteret ser vi i tabell 11 (rimeligvis, siden

vi benytter det samme datasettet), men mønsteret er noe klarere for frivillig innsats enn for organisasjonsmedlemskap. Wollebæk og Sivesind viste at utdannelse har en sterkere effekt på unge menns deltakelse enn på unge kvinners deltakelse. Det betyr at unge menn med lite eller ingen utdannelse har betydelig større sannsynlighet for å falle utenfor frivillig arbeid enn unge kvinner i samme situasjon. I tillegg er det en tendens til at unge menn og kvinner vektlegger noe ulike begrunnelser for ikke å delta, men det skal vi vende tilbake til litt senere i rapporten.

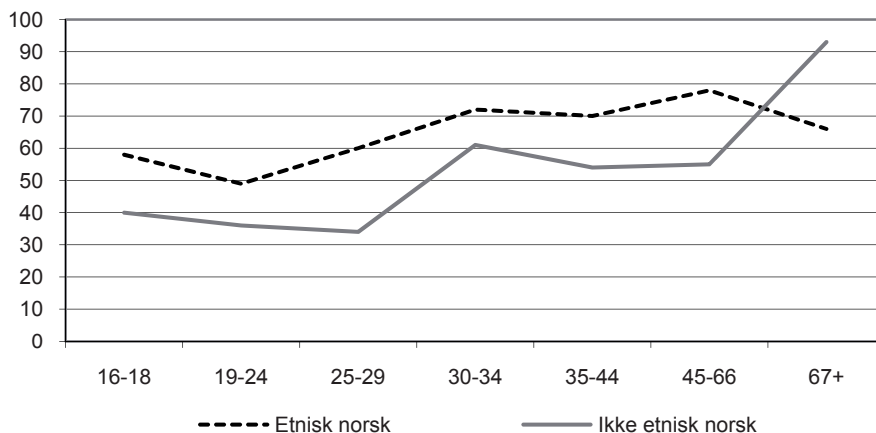
Hvordan ser situasjonen ut for etniske minoriteter? I hvilken grad deltar unge personer med ikke-vestlig bakgrunn i den norske frivilligheten? Friberg slår fast følgende i sin rapport om inkludering av etniske minoriteter i frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner i Oslo (2005:13):

Det er færre ungdommer med innvandrerbakgrunn som er medlemmer i en organisasjon. De ungdommene med innvandrerbakgrunn som er med i organisasjonslivet er dessuten med i færre organisasjoner enn de som har norsk bakgrunn. Det er særlig jentene med ikke-vestlig bakgrunn som i liten grad er med i en organisasjon.

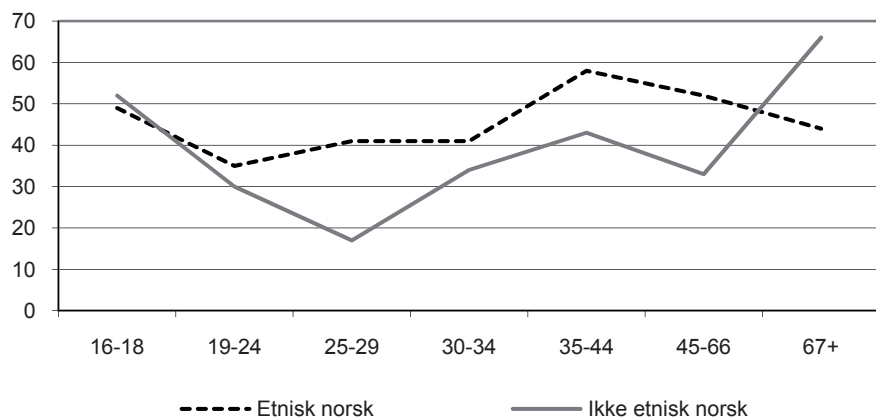
Tabell 12. Andel organisasjonsmedlem og frivillig innsats etter alder og etnisitet (Etnisk norsk/ikke etnisk norsk)

		16-18	19-24	25-29	30-34	35-44	45-66	67+	Total
Organisasjonsmedlemskap	Etnisk norsk	58	49	60	72	70	78	66	70
	Ikke etnisk norsk	40	36	34	61	54	55	93	51
Frivillig innsats	Etnisk norsk	49	35	41	41	58	52	44	49
	Ikke etnisk norsk	52	30	17	34	43	33	66	36
N Etnisk norsk		57	134	88	127	288	593	177	1464
N Ikke etnisk norsk		33	61	49	39	118	152	21	473

Figur 8. Andel organisasjonsmedlem etter alder og etnisitet

Figur 9. Andel som har gjort frivillig arbeid etter alder og etnisitet

Når det gjelder etnisk bakgrunn, ser vi av totalfordelingene at deltakelsen blant etnisk norske ligger betydelig høyere enn blant innvandrere.⁸ Skjevfordelingen mellom personer med etnisk norsk bakgrunn og personer med innvandrerbakgrunn er noe større når vi ser på organisasjonsmedlemskap. Dette er i tråd med resultatene hos Eimhjellen og Seggaard (2010:16, 25). Disse benyttet det samme datamaterialet, men delte svarpersonene inn etter hvorvidt de hadde vestlig eller ikke-vestlig bakgrunn. Alderskurvene for de to gruppene i vår analyse er

8. Eimhjellen og Seggaard (2010) finner at andelen ikke-vestlige innvandrere som utfører frivillig arbeid er noe høyere, relativt i forhold til personer med vestlig bakgrunn, enn når man ser på andel som er organisasjonsmedlem.

imidlertid ikke helt ulike med det unntak at de aller eldste blant innvandrerne har et svært høyt aktivitetsnivå. Både når det gjelder organisasjonsmedlemskap og frivillig arbeid ligger aktiviteten blant de eldste innvandrerne klart høyest av samtlige grupper i analysen, også de etnisk norske. Innenfor begge grupper finner vi en tendens til at de aller yngste er noe mer aktive enn de nest yngste. Deretter stiger aktivitetsnivået både blant etniske nordmenn og innvandrere. Men med noen få unntak ligger altså deltakelseskurven for innvandrere klart lavere enn kurven for etniske nordmenn.

Hvilke typer organisasjoner er de medlemmer av?

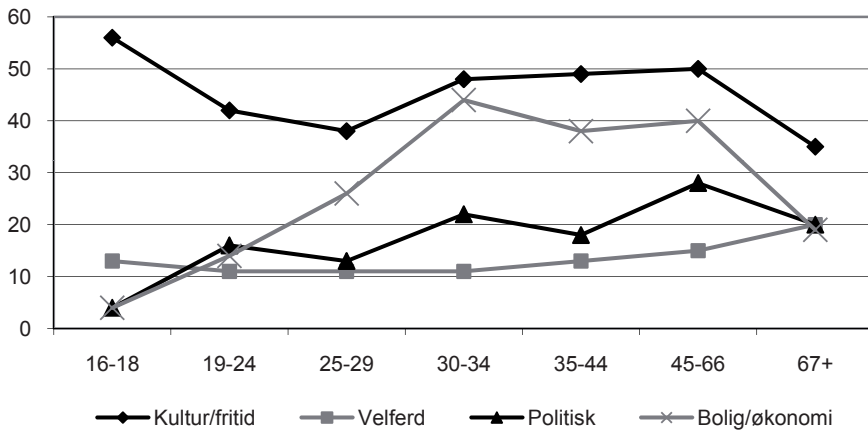
Hvilke organisasjonstyper er unge medlemmer av, og skiller de unge seg fra de eldre med hensyn til hvilke typer organisasjoner de er medlem av? Til sist, er de unge medlem av samme type organisasjoner i 2009 som de var i 1998? Vi skiller her mellom fire hovedtyper av organisasjoner:

- Kultur- og fritidsorganisasjoner
  - Kunst og kultur
  - Idrett
  - Hobby og fritid
- Velferd
  - Utdanning og forskning
  - Helse, pleie og redningsarbeid
  - Sosiale tjenester
- Politiske, humanitære og miljø
  - Miljøvern
  - Rettighets- og støttearbeid
  - Politiske partier
  - Internasjonale
- Bolig og økonomi
  - Velforeninger og grendelag
  - Borettslag
  - Arbeidslivsforeninger

Tabell 13. Prosentandel som oppgir å være medlem av ulike typer organisasjoner

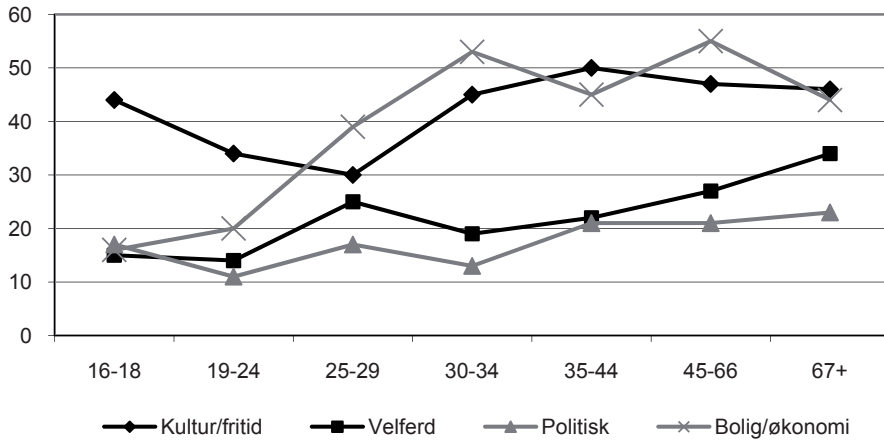
	Kultur/fritid		Velferd		Politisk		Bolig/økonomi		N	
	1998	2009	1998	2009	1998	2009	1998	2009	1998	2009
16-18	56	44	13	15	4	17	4	16	48	81
19-24	42	34	11	14	16	11	14	20	163	184
25-29	38	30	11	25	13	17	26	39	155	125
30-34	48	45	11	19	22	13	44	53	163	167
35-44	49	50	13	22	18	21	38	45	294	391
45-66	50	47	15	27	28	21	40	55	476	768
67+	35	46	20	34	20	23	19	44	261	220
Total	45	44	14	24	23	19	31	46	1561	1937

Figur 10a: Prosentandel som oppgir å være medlem av ulike typer organisasjoner. 1998

Figur 10b: Prosentandel som oppgir å være medlem av ulike typer organisasjoner. 2009

Bildene vi observerer i de to figurene er ulike, men det er også fellestrekk. En del av de klareste endringene som har skjedd mellom 1998 og 2009 gjelder nettopp de yngste respondentene. Både i 1998 og i 2009 er kultur/fritid den viktigste kategorien. Herunder sorterer idrettslagene, kulturforeninger som for eksempel korps, samt hobbyforeninger, som for eksempel speider. De to figurene viser klart at unges foreningsdeltakelse er aktivitetsorientert, med hovedvekt på idrett, kultur- og hobbyforeninger. Dette er de typiske oppvekstorganisasjonene.⁹ Sammenligner vi kurvene for de to undersøkelsestidspunktene, ser vi at betydelig flere unge oppgir å være medlem av kultur- og fritidsorganisasjoner i 1998 enn i 2009. Tilbakegangen er på hele 20 prosentpoeng for den laveste alderskategorien. Til gjengjeld har andelen innenfor denne aldersklassen som er medlem av politiske organisasjoner og organisasjoner innenfor feltet bolig/økonomi hatt en klar økning i denne tidsperioden.

Både i 1998 og i 2009 viser kartleggingen at velferdsorganisasjonene står sterkest blant de eldste respondentene. Men en viktig forskjell mellom de to undersøkelsestidspunktene er den klare økningen i medlemskap blant de eldste innenfor kategorien bolig/økonomi. Dette kan tyde på at eldre i 2009 opprettholder både økonomisk aktivitet og nærmiljøaktivitet lenger enn hva som var tilfelle elleve år tidligere. Og til forskjell fra i 1998 ser vi ikke en svekkelse av medlemskapsandelen blant de aller eldste innenfor kultur- og fritidsfeltet. Mens

9. Resultatet er i tråd med det vi finner i organisasjonskartleggingen, i del II av rapporten.

de yngstes medlemskapsandel innenfor denne kategorien i 1998 lå 18 prosentpoeng over de eldstes, er det i 2009 slik at de yngste i 2009 ligger 10 prosentpoeng lavere enn de eldste. Christensen et al. (2011:44f) finner den samme utviklingen når de undersøker organisasjonenes alderssammensetning over tid. De slår fast (s. 45): «Dette gjenspeiler en eldrebefolkning med høyere utdanning og bedre helse, noe som uttrykker seg i et høyere aktivitetsnivå.»

Totalfordelingen, uavhengig av alder, viser at kategoriene velferd og bolig/økonomi har hatt en økning i medlemsoppslutning mellom 1998 og 2009. Kultur/fritid har hatt en viss tilbakegang, men mye av dette skyldes reduksjonen blant de yngste. Blant de eldre respondentene holder denne organisasjonskategorien stand, og blant de aller eldste observerer vi en viss økning.

I del II vil vi presentere en nærmere analyse av hvilke typer organisasjoner som opplever henholdsvis vekst og fall i løpet av perioden mellom 1999 og 2009.

Passivt medlemskap

Analysene av antall medlemskap og timeinnsats reiser spørsmålet om innholdet i medlemskapet. Vi skal senere i rapporten gå nærmere inn på respondentenes erfaringer med og holdninger til organisasjonsmedlemskapet. Men i første omgang tar vi opp spørsmålet om aktivt vs. passivt medlemskap. Både litteraturen om organisasjonsmessig sosialisering (Almond og Powell 1963) og Putnams arbeider om sosial kapital (For eksempel Putnam 2000) understreker at det først og fremst er det aktive organisasjonsmedlemskapet som bidrar til demokratisk skoloring av medlemmene. Deler av den nordiske frivillighetsforskningen bestrider imidlertid påstanden om at det kun er aktivt medlemskap som genererer demokratiske holdninger og kompetanse. Disse effektene omfatter også de passive medlemmene (Wollebæk og Selle 2002b, 2003). Det skal derfor advares mot å overdrive betydningen av aktivt/passivt organisasjonsmedlemskap. Likevel vil vi anta at en viss grad av aktivitet vil være avgjørende for den demokratiske skoloringseffekten av medlemskap på unge medlemmer. Dersom organisasjonsmedlemskap har en positiv effekt på demokratiske holdninger og kompetanse, uavhengig av om man er aktivt eller passivt medlem, er det rimelig å anta at det ikke er medlemskapet i seg selv som har betydning, men utenforliggende faktorer, slik som sosial bakgrunn.

Andelen som oppgir at de primært oppfatter seg som passive medlemmer er gjengitt i tabell 14. Her skal det imidlertid presiseres at vi ikke kan sammenlikne prosentandelene i 1998 og i 2009 ettersom spørsmålsformuleringene var ulike og respondentenes svar har ulike referanser. I 1998 ble man bedt om

å angi om man oppfattet seg som aktivt eller passivt medlem av *den organisasjonen som var viktigst for en selv*. I 2009 ble respondentene bedt om å tenke på «...alle de organisasjonene du har vært medlem eller deltatt i de siste fem årene...». Det er derfor grunn til å vente at færre vil oppfatte seg som passive medlemmer av den organisasjonen man selv oppfatter å være viktigst for seg selv (opplegget i 1998) enn når man gjør en samlet vurdering av alle de organisasjonene der man har vært medlem de siste fem årene (opplegget i 2009). Denne antakelsen bekreftes i tabell 14 ettersom andelen som oppfatter seg som passive medlemmer er størst i 2009.

Tabell 14. Andel som oppgir at de oppfatter seg primært som passive medlemmer¹⁰

	1998	N	2009	N
16-18	15	27	26	34
19-24	30	88	52	61
25-29	40	88	77	43
30-34	37	109	62	71
35-44	41	200	63	214
45-66	37	320	63	419
67+	53	129	61	118
Total	39	962	61	960

Ettersom vi ikke kan sammenlikne prosentandelene i 1998 og 2009, må vi se på hvorvidt aldersfordelingen er lik eller forskjellig i de to undersøkelsene. I begge tilfeller kan vi observere at andelen som oppfatter seg som passive organisasjonsmedlemmer er lavest blant de aller yngste. Andelen passive organisasjonsmedlemmer stiger så raskt når vi ser på de litt eldre, og innenfor gruppen 25-29 år er andelen passive medlemmer i 1998 like høy som gjennomsnittet, mens den i 2009 er høyest av alle nettopp innenfor denne aldersgruppen.

Analysen av passivt medlemskap forsterker inntrykket av at vi blant de aller yngste organisasjonsmedlemmene finner en gruppe som er svært aktive. Noe av dette skyldes trolig den type organisasjoner de yngste respondentene er medlemmer av. Trolig er mange medlemskap innenfor denne aldersgruppen klart aktivitetsbaserte, og aktivitetsorienteringen avtar formodentlig utover i 20-årene. De unges organiseringsmønster er således preget av at noe færre enn de eldre er medlem av organisasjoner, men de som er medlemmer er vel så

10. Spørsmålene ikke identiske i -97 og -09

aktive som de eldre. Noe av dette kan imidlertid skyldes at de yngstes organisasjonsaktivitet ennå ikke er gått inn i voksenalderen.

Spørsmålene om aktivt og passivt medlemskap følges opp i del II. Der kartlegger vi den interne aktiviteten i organisasjonene i form av medlemsmøter, styremøter og sosiale tiltak for medlemmene.

Sammenhenger mellom frivillig innsats og medlemskap

I det foregående har vi kartlagt henholdsvis frivillig innsats og organisasjonsmedlemskap på ulike måter. Men, som vi tidligere har vært inne på, har et sentralt funn innenfor forskningen på frivillig sektor vært at den tette koblingen mellom frivillig innsats og organisasjonsmedlemskap er svekket over tid (Wollebæk 2000). En større del av det frivillige arbeidet foregår utenfor rammene av det formelle organisasjonsmedlemskapet. Dersom denne løsere koblingen gradvis fortrenger den sterkt medlemsbaserte frivilligheten, er det sannsynlig at forbindelsen mellom frivillig innsats og medlemskap er svakest innenfor de yngste aldersklassene. I tabell 15 viser vi derfor aldersvise korrelasjoner mellom henholdsvis frivillig innsats og medlemskap (dikotome variabler, vist i de to kolonnene til venstre) og timeinnsats som frivillig og innenfor organisasjoner (kontinuerlige variabler, vist i de to kolonnene til høyre).

Tabell 15. Korrelasjoner mellom frivillig innsats og medlemskapsaktivitet

	Frivillig innsats/medlemskap, dikotome variabler		Timeinnsats frivillig arbeid/ organisasjonsmedlemskap	
	1998	2009	1998	2009
16-18	.62	.62	.27	.30
19-24	.58	.53	.38	.39
25-29	.51	.56	.36	.90
30-34	.47	.47	.69	.66
35-44	.42	.61	.48	.50
45-66	.40	.51	.47	.38
67+	.40	.57	.40	.44
Total	.46	.55	.42	.46

Alle korrelasjoner i tabellen er signifikante på .001-nivå unntatt koeffisienten for 16-18-åringenes timeinnsats i 1998. Denne er ikke signifikant. Som vi ser, er alle korrelasjonene også positive. Dessuten, korrelasjonene for totalutvalget er ikke svakere i 2009 enn i 1998. Vi kan med andre ord ikke slå fast på bakgrunn av disse dataene at forbindelsen mellom medlemskap og frivillig arbeid

er betydelig svekket. Samtidig observerer vi at korrelasjonene når det gjelder timeinnsats er svakere for de laveste enn for de høyere aldersklassene. Dette kan tyde på at flere unge arbeider frivillig uten å melde seg inn i en organisasjon. Wollebæk og Sivesind (2010:81) finner et klarere uttrykk for frakoblingen mellom frivillig arbeid og medlemskap når de undersøker hvor stor andel av de frivillige som er medlem av den organisasjonen de arbeider for. Denne andelen er klart redusert innenfor alle aldersgrupper, men den aller klareste nedgangen finner de innenfor aldersgruppen 16-24 år.

Barrierer mot deltakelse

Selv om vi samlet sett ikke observerer dramatiske forskjeller mellom unge og eldre med hensyn til aktivitet, kan det være forskjellige faktorer som holder medlemmer av de ulike aldersgruppene fra å engasjere seg, eventuelt å engasjere seg mer. Hva er det så som hindrer ungdom fra å delta enda mer aktivt i organisasjonslivet? Er det særlige barrierer som unge opplever mot deltakelse? I tabell 16 presenterer vi andelene som opplever de enkelte hindringene som svært viktige. Tabellen omfatter kun de respondentene som ikke er medlemmer av frivillige organisasjoner.

Tabell 16. Hindringer eller barrierer som gjør det vanskelig å delta så aktivt som en hadde ønsket. Andel «Svært viktig».¹¹ (Organisasjonsmedlemmer utelatt).

	16-18	19-24	25-29	30-34	35-44	45-66	67+	Total
Arb.situasjon er for krevende	44 (29)	71 (81)	69 (46)	57 (41)	66 (125)	64 (154)	45 (28)	63 (503)
Ingen har spurt meg om å delta	47 (36)	57 (81)	61 (51)	42 (39)	41 (108)	37 (153)	18 (62)	42 (530)
Ikke interessert	57 (36)	50 (83)	67 (44)	45 (46)	42 (106)	48 (168)	46 (67)	49 (549)
Har helseproblemer	7 (22)	21 (60)	16 (36)	40 (33)	27 (96)	46 (148)	69 (67)	38 (462)
For opptatt m. andre aktiviteter	80 (39)	78 (98)	82 (55)	77 (48)	70 (122)	61 (181)	53 (66)	69 (610)
Problemer m. transport	50 (30)	30 (70)	39 (39)	15 (32)	14 (96)	21 (128)	20 (54)	24 (450)
Føler meg ikke velkommen	5 (29)	7 (69)	2 (37)	4 (33)	11 (91)	9 (127)	2 (57)	7 (444)
Vet ikke hvor jeg skal starte	46 (37)	40 (83)	55 (47)	37 (38)	35 (109)	32 (144)	14 (61)	35 (519)

11. Én påstand i batteriet er tatt ut fordi det hadde for liten relevans for de yngste: «Jeg mangler barnepass.» Her var også prosentueringsgrunnlaget gjennomgående svært dårlig.

Hva som er de viktigste barrierene mot å delta, kan variere med alder. Noen faktorer vil formodentlig være knyttet til livsfase, slik som arbeidssituasjon eller helseproblemer. Andre faktorer er mer allmenne.

Tabell 16 viser en del aldersbetingede forskjeller, men utslagene er på ingen måte dramatiske. For de aller yngste har yrkesrelaterte forhold noe mindre betydning enn for de eldre aldersgruppene, men det er i tråd med livsfaseantakelsene vi antydte ovenfor. Det samme gjelder påstanden om helseproblemer. Denne faktoren slår som ventet først inn i de øverste alderskategoriene. Et par av de mer generelle påstandene gir likevel noen interessante aldersforskjeller. Manglende interesse er, samlet sett, noe viktigere blant de yngre enn blant de eldre. Det samme kan sies om påstanden « For opptatt med andre aktiviteter.» Ut fra tabell 16 synes dette å være den viktigste barrieren mot mer aktiv involvering i frivillige organisasjoner. Men strengt tatt er både denne påstanden og «Ikke interessert» uttrykk for en prioritering snarere enn en opplevd barriere. Vi kan derfor si på bakgrunn av resultatene i tabell 16 at de viktigste faktorene som holder ungdom fra å delta mer aktivt i organisasjonslivet handler om deres egne prioriteringer.

Det at manglende interesse er noe viktigere for de unge kan tyde på at lysten og interessen svinger raskere blant de unge, noe som gjør deres engasjement mer kortsiktig. Dette momentet blir fremhevet i gjennomgangen av endringer innenfor foreningslivet i Sverige (Ungdomsstyrelsen 2010: 15). Samtidig illustrerer dette at konkurransen om de unges fritid er sterk, noe vi kommer tilbake til i diskusjonen av situasjonen for barne- og ungdomsorganisasjonene i rapportens andre del.

Enkelte andre faktorer kan indikere at unge opplever noe sterkere hindringer mot deltakelse enn eldre gjør. Generelt sett er det en svært liten andel som ikke føler seg velkommen, og her er det heller ingen systematiske aldersforskjeller. Det er imidlertid flere blant de tre laveste aldersklassene som rapporterer at de ikke vet hvor de skal starte. Dette er uttrykk for usikkerhet eller mangel på kunnskap/informasjon. Innenfor de samme alderskategoriene finner vi også flere som oppgir at de ikke er blitt spurt om å delta. Dette kan tolkes som en slags nettverkseffekt: Man har ennå ikke opparbeidet et nettverk som gjør at man blir kjent nok eller attraktiv nok til å bli forespurt om å bli medlem av en organisasjon. De to sistnevnte påstandene (å ikke vite hvor man skal starte og å ikke bli forespurt om å delta) er viktigst, ikke blant de aller yngste, men innenfor gruppen mellom 25 og 29 år.

Ulike hindre for kvinner og menn?

Tidligere har vi observert at det var forskjeller på unge menns og unge kvinners frivillige innsats. Mens det ikke var noen forskjell på gutter og jenter blant de aller yngste, var jentene klart mer aktive enn guttene i de neste aldersklassene. På bakgrunn av disse resultatene er det grunn til å undersøke om det er kjønns-messige ulikheter med hensyn til hva respondentene opplever å være viktige hindre for en mer omfattende deltakelse. Resultatet av denne analysen er vist i tabell 17. Vi har her valgt å benytte en noe grovindelt aldersklassifisering enn den vi har benyttet ellers i rapporten. Årsaken er at vi ellers ville ha for få svarpersoner av hvert kjønn innenfor hver aldersklasse.

Tabell 17. Hindringer eller barrierer som gjør det vanskelig å delta så aktivt som en hadde ønsket. Andel «Svært viktig». Etter alder og kjønn. (Organisasjonsmedlemmer utelatt).

		16-24	25-44	45-66	67+	Total
Arb.sit for krevende	Menn	67	66	62	49	64
	Kvinner	61	64	65	38	62
Ingen spurt meg om å delta	Menn	42	40	43	22	39
	Kvinner	68	53	32	13	45
Ikke interessert	Menn	62	50	48	45	51
	Kvinner	41	46	48	48	46
Helseproblemer	Menn	15	20	45	65	34
	Kvinner	20	34	47	72	41
Opptatt med andre aktiviteter	Menn	79	76	62	56	70
	Kvinner	78	73	59	50	67
Mangler barnepass	Menn	0	52	38	25	44
	Kvinner	35	70	23	14	51
Problemer med transport	Menn	28	20	25	11	22
	Kvinner	43	20	17	29	25
Føler meg ikke velkommen	Menn	9	4	12	5	7
	Kvinner	3	11	6	0	7
Vet ikke hvor jeg skal starte	Menn	31	38	34	18	33
	Kvinner	54	43	31	9	38

En første observasjon fra analysen som er vist i tabell 17 er at unge kvinner oftere enn unge menn opplever forskjellige former for barrierer mot deltakelse. Det fremkommer at flere unge kvinner enn unge menn rapporterer at de ikke blir spurt om å delta. Her er det en klar forskjell mellom kjønnene ikke bare blant de yngste, men også innenfor aldersgruppen 25-44 år. Dette kan sies å være nettverksforklaringen på ikke-deltakelse (Wollebæk og Sivesind 2010:38). Usikkerhet ser også ut til å utgjøre et større hinder for kvinner enn for menn: Mens 54 prosent av kvinner mellom 16 og 24 år oppgir at de ikke vet hvor de skal starte, gjelder dette kun 31 prosent av mennene innenfor samme aldersgruppe. Praktiske hindre som problemer med transport og manglende transport (og til en viss grad sviktende helse) oppgis hyppigere av kvinner enn av menn. Med andre ord later det til at unge kvinner har flere grunner til å ikke delta enn unge menn har.

Det eneste utsagnet som får klart høyere tilslutning blant de unge mannlige svarpersonene er det som dreier seg om manglende interesse. 62 % av mennene har oppgitt denne begrunnelsen som svært viktig, mens det gjelder 41 % av kvinnene. Forskjellen fremgår både av den prosentmessige forskjellen og den interne rangeringen av utsagnene innenfor hvert alderskutt. En krevende arbeidssituasjon er også noe viktigere for menn enn for kvinner, men her er kjønnsforskjellene ikke store.

Skal vi oppsummere dette avsnittet om kjønns spesifikk barrierer mot deltakelse, synes det som om unge kvinner oftere opplever praktiske hindringer eller at de rett og slett ikke blir spurt. De unge mennene er derimot ikke så interessert i å delta. Kvinnenes begrunnelser handler i størst grad om at de ulike ytre omstendigheter hindrer dem fra å delta mer aktivt, mens de unge mennene i større grad kobler seg fra frivilligheten ved at de uttrykker manglende interesse.

Ulike veier til frivilligheten

Vi har konstatert at unges frivillige innsats på en del punkter skiller seg fra eldres frivillighet. Noen av disse ulikhetene kan skyldes trekk ved rekrutteringen av nye medlemmer. I det følgende avsnittet skal vi se nærmere på noen sider ved rekrutteringen. Kan vi finne noen særtrekk ved måten de unge trekkes til frivillig arbeid og, ikke minst, i måten de holdes igjen fra å delta?

Vi undersøker på et generelt plan om det er trekk ved de sosiale nettverkene ungdom inngår i som skiller seg fra de nettverkene eldre innbyggere oppfatter som viktige for seg. Til slutt undersøker vi mer direkte om deler av respondentenes nettverk konkret bidrar til å mobilisere til frivillig innsats.

Generelle sosiale nettverk

Tabell 18 gir et generelt bilde av hvilke nettverk de spurte oppfatter som viktige. Familie og slekt kan vi nærmest se bort fra, ikke fordi det er uviktig, men tvert imot fordi det er like viktig for alle aldersgrupper. Her er det ingen variasjon å spore. Familien er like viktig for alle.

Tabell 18. Andeler som oppfatter følgende grupper å være en viktig del av omgangskretsen

	Familie og slekt	Naboer og nærmiljø der du bor nå	Venner fra stedet der du vokste opp	Tidligere kolleger eller medstudenter	Nåværende kolleger eller medstudenter	Gjennomsnittlig N
16-18	97	64	86	73	90	80
19-24	97	60	90	81	88	183
25-29	93	54	76	74	80	125
30-34	94	61	72	71	86	166
35-44	97	76	65	60	81	389
45-66	95	71	62	61	74	766
67+	97	74	55	61	22	219
Total	96	69	67	65	73	1928

Den samme tabellen gir imidlertid antydninger om at de yngre aldersgruppene er noe svakere integrert i lokalsamfunnet enn de eldre aldersgruppene. De over 35 er trolig etablert med jobb og familie, og derigjennom kobles de tettere til naboer og nærmiljø. De yngste legger i stedet vekt på vennskap. For øvrig er det ingen dramatiske forskjeller på de ulike aldersgruppenes sosiale nettverk. Det at personer over 67 år ikke legger mye vekt på nåværende kolleger eller medstudenter er ikke noen stor overraskelse.

Denne generelle oversikten over nettverkstilknytning sier imidlertid lite om hvorvidt enkelte typer nettverk faktisk mobiliserer til frivillig innsats eller organisasjonsmedlemskap. Spørreundersøkelsen inneholdt et batteri der vi har hentet tre påstander som er relevante i denne sammenhengen. En påstand dreier seg om hvorvidt en har venner som arbeider frivillig. En annen påstand handler om i hvilken grad man opplever et sosialt press for selv å delta. En tredje påstand dreier seg om hvorvidt en har opplevd å bli positivt oppfordret av folk som står en nær. Respondentene har angitt sine holdninger på svarskalaer som går fra 1 til 7 der 1 betyr «Ingen betydning». Gjennomsnittsscore for de enkelte aldersgruppene er vist i tabell 19.

Tabell 19. Holdninger til utsagn om rekrutteringsnettverk. Gjennomsnittsscore

	Har venner som arbeider frivillig		Sosialt press for å delta		Folk som står meg nær har oppfordret meg til frivillig arbeid		Gjennomsnittlig N 1998	Gjennomsnittlig N 2009
	1998	2009	1998	2009	1998	2009		
16-18	3,50	3,74	2,05	2,36	2,86	3,83	22	77
19-24	3,55	4,22	2,19	1,73	3,23	3,75	79	78
25-29	3,98	4,02	2,23	2,37	2,96	2,88	76	49
30-34	3,30	3,41	2,29	2,41	2,83	2,92	114	65
35-44	3,47	3,28	2,52	2,46	3,11	3,19	173	204
45-66	3,84	3,70	2,33	2,35	3,04	3,33	262	338
67+	4,94	4,87	1,92	2,06	3,77	3,39	50	81
Total	3,77	3,75	2,29	2,31	3,11	3,30	775	891

Resultatene i tabell 19 kan tolkes som uttrykk for forskjellige aspekter ved etterspørselen av potensielle rekrutter til frivillig arbeid. Det klareste uttrykket for etterspørsel er oppfordring om å engasjere seg. Sosialt press er en mer subtil form for etterspørsel. I dette tilfellet utgjør frivillig deltakelse en norm som kan være vanskelig å stå imot. Det er med andre ord usikkert hvor frivillig frivilligheten er. Har man venner som arbeider frivillig, kan det ha flere typer effekter på ens eget engasjement. Det kan utgjøre en inspirasjon, men venner kan også være formidlere av normer om verdien av frivillighet, eller de kan drive et mer aktivt rekrutteringsarbeid gjennom å oppfordre til engasjement.

Tabellen viser en del utslag av alder. Andelen unge med venner som arbeider frivillig ligger om lag på gjennomsnittet i 2009, mens det var en del færre unge som rapporterte dette i 1998. De unge har videre en noe lavere score på skalaen som måler oppfatning av sosialt press for å delta. Det er særlig de midterste alderskategoriene som opplever dette. Men forskjellene er ikke så store. Når det gjelder oppfordring til å delta, later det til å ha skjedd en viss økning fra 1998 frem til 2009. Og denne økningen skyldes i all hovedsak at de yngste oftere opplever å bli oppfordret enn tidligere. Her er økningen svært klar. Resultatene indikerer dermed at ungdom over tid er blitt mer attraktive som deltakere i frivillig arbeid. Kanskje skyldes dette en opplevelse blant mange som arbeider innenfor frivillig sektor at det er vanskeligere å rekruttere ungdom til frivillig arbeid.

Sosialisering og læring

Som vi drøftet i innledningskapitlet betraktes frivillige organisasjoner som en viktig lærings- og sosialiseringsarena. Et slikt perspektiv har særlig stor relevans i forhold til unge ettersom erfaringer fra bestemte faser i livet kan oppfattes som kritiske i den forstand at de er bestemmende for en persons atferd og holdninger senere i livet. Dette avsnittet tar opp spørsmålet om ungdoms sosialisering og læring fra litt ulike synsvinkler. I første del undersøkes respondentenes holdninger til noen utsagn om verdier som potensielt kan formidles gjennom frivillig arbeid. Dette dreier seg om de interne mekanismene for verdiformidling som potensielt følger av et frivillig engasjement. I andre del ser vi på de mulige samfunnsmessige effektene som følger av frivillig engasjement. Spesielt vil vi her være opptatt av tillit som et produkt av deltakelse. I tredje og siste del undersøker vi politisk sosialisering, det vil si om frivillig innsats leder til politisk aktivitet.

Som vi gjorde rede for i innledningen til rapporten er det en grunnantakelse i mye av forskningen om frivillig sektor at frivillig innsats og, i særdeleshet, organisasjonsdeltakelse har en positiv effekt på toleranse og tillit. Dessuten antas det at deltakelse innenfor det frivillige organisasjonslivet kan lede til deltakelse på andre arenaer. Særlig interessant i denne sammenhengen er forbindelsene til politisk aktivitet. Et problem med tverrsnittsundersøkelser, der vi kun har data om enkeltpersoner på ett observasjonstidspunkt, er at det kan være vanskelig å fastslå årsaksretninger. Dersom man finner at medlemmer av frivillige organisasjoner har høyere generalisert tillit enn ikke-medlemmer, kan man ikke vite om dette faktisk er en effekt av organisasjonsdeltakelse eller om det er slik at personer med høy tillit er mest tilbøyelige til å delta i frivillige organisasjoner. Noen enkel løsning på problemet med årsaksretning har vi ikke, men å stille respondentene spørsmål der årsaksretningen er klargjort, vil i noen grad bidra til å redusere usikkerheten.

Samhandling/læring i frivillige organisasjoner

I hvilken grad opplever de spurte selv at organisasjonsaktivitet gir et læringsutbytte? Påstandene som er presentert i tabell 20 inngår i et batteri der respondentene er bedt om å angi sin mening på en skala fra 1 til 7. Tabellen presenterer gjennomsnittsverdier for de ulike aldersgruppene.

Tabell 20. Holdninger til utsagn om sosialisering og læring. Gjennomsnittscore

	Som frivillig viser jeg medfølelse med verre stilte		Jeg kan lære mer om det jeg arbeider for		Som frivillig lærer jeg noe gjennom praktisk erfaring		Gjennomsnittlig N 1998	Gjennomsnittlig N 2009
	1998	2009	1998	2009	1998	2009		
16-18	4,00	5,36	5,00	5,59	4,95	5,35	22	77
19-24	4,01	4,86	4,00	5,33	5,19	5,58	79	78
25-29	3,26	4,24	5,12	5,16	5,10	5,32	76	47
30-34	3,17	3,97	4,67	4,70	4,48	4,54	114	65
35-44	3,45	4,09	5,01	4,89	4,79	4,81	175	202
45-66	3,99	4,24	5,01	4,88	4,73	4,81	262	336
67+	4,99	5,23	4,14	4,84	4,61	4,67	51	80
Total	3,80	4,37	4,49	4,94	4,78	4,88	778	885

Tabellen viser en del interessante forskjeller både med hensyn til aldersvariabelen samt mellom de to undersøkelsestidspunktene. Alle de tre påstandene har høyere tilslutning i 2009 enn i 1998, selv om økningen i tilslutningen til utsagnet om praktisk læring er liten. Skal vi dømme etter disse resultatene, oppleves verdiene ved frivillig innsats som viktigere i 2009 enn i 1998. En annen observasjon vi kan gjøre ut fra tabellen er at tilslutningen til alle de tre utsagnene er størst innenfor de lavere aldersgruppene. Dessuten er de positive avvikene mellom de unge og de øvrige respondentene blitt større i løpet av årene som er gått mellom de to undersøkelsene.

En mulig forklaring på den generelle økningen i tilslutning (mellom 1998 og 2009) til verdiene som er presentert i tabell 20 kan være at frivillighet har fått større politisk oppmerksomhet og derigjennom høyere status. En annen mulighet er at det generelle utdannelsesnivået blant medlemmene er høyere i 2009 enn det var i 1998 og at økt tilslutning til påstandene i tabellen er en effekt av at høyt utdannede medlemmer holder frivillighetsverdiene høyt. En slik antakelse viser seg imidlertid ikke å få støtte i våre data ettersom det er en like stor andel blant medlemmene som har høyere utdanning i 1998 som i 2009. Vi finner heller ikke at det er større forskjell på utdannelsesnivået blant henholdsvis medlemmer og ikke-medlemmer i 2009 enn i 1998.

Det synes rimelig at de opplevde læringseffektene får størst tilslutning blant de yngste. De yngste har minst erfaring, og har således størst potensielt læringsutbytte av å delta i frivillig arbeid. Ikke desto mindre er det interessant at gjennomsnittsscore for de lavere aldersklassene øker mellom 1998 og 2009. Dette gjelder for alle de tre påstandene. Når de totale gjennomsnittene øker mellom disse to tidspunktene, er den økte tilslutningen blant de yngste og nest yngste

en viktig forklaring. Det er videre verdt å merke seg nivået på tilslutningen til disse verdiene. Blant 16-18-åringene varierer gjennomsnittscoren mellom 5,35 og 5,59 på de tre utsagnene. Det er et høyt nivå på en 7-punktsskala.

Samfunnsmessig sosialisering: Organisasjonsaktivitet og tillit

I det følgende vil vi først presentere deskriptiv statistikk for generalisert tillit, det vil si mellommenneskelig tillit. Dernest vil vi vise en korrelasjonsanalyse som forteller om mulig samvariasjon mellom organisasjonsaktivitet og tillit. Spørsmålene om generalisert tillit ble stilt ulikt i de to undersøkelsene. Derfor har vi ikke mulighet til å sammenlikne direkte respondentenes svar på de to tidspunktene, og vi har heller ikke mulighet til å trekke konklusjoner med hensyn til utvikling over tid, verken for utvalget som helhet eller for de enkelte aldersgruppene. Korrelasjonsanalysen vil bli gjort med 2009-utvalget.

Generalisert tillit

Spørsmålet om generalisert tillit ble i 1998 stilt som et enten/eller-spørsmål, der respondentene ble bedt om å krysse av for om de mente at «Man kan stole på folk flest» eller «Man kan ikke være forsiktig nok». I 2009 var dette spørsmålsbatteriet både mer omfattende og nøyaktig. Den generaliserte tilliten ble målt gjennom tre påstander (se tabell 22) samtidig som respondentene ble bedt om å angi på en skala mellom 0 og 10 i hvilken grad de var enige i det aktuelle utsagnet. Resultatet fra 1998 er vist i tabell 21, mens resultatet fra 2009 er vist i tabell 22.

Tabell 21. Andel som oppgir at de stoler på folk flest. Prosent. 1998

	%	N
16-18	59	41
19-24	65	140
25-29	75	135
30-34	78	148
35-44	80	269
45-66	79	435
67+	70	237
Total	75	1407

Tabell 22. Ulike mål på generalisert tillit. Gjennomsnittsscore på skala fra 0-10, der 10 indikerer høyeste tillit. 2009

	De fleste mennesker til å stole på	Folk prøver for det meste å være hjelpsomme	De fleste forsøker å være reale	Gjennomsnittlig N
16-18	6,00	6,14	6,96	162
19-24	6,28	6,16	6,52	234
25-29	6,31	5,88	6,72	140
30-34	6,64	6,09	6,99	167
35-44	6,54	6,27	6,96	356
45-66	5,56	6,39	7,21	678
67+	6,02	6,48	7,39	186
Total	6,43	6,28	7,05	1921

Tabell 21 og 22 viser at den generaliserte tilliten er noe lavere i de laveste aldersklassene enn i befolkningen som helhet. Dette mønsteret ser vi både i 1998 og i 2009. Gjennomsnittstallene fra 2009 viser også at det største negative avviket mellom de yngste og gjennomsnittet i befolkningen er å finne i utsagnet «De fleste mennesker er til å stole på.» Aldersfordelingen på dette utsagnet skiller seg også noe fra den vi kan observere på de to andre utsagnene ettersom tilliten ikke er høyest blant de eldste respondentene. Dette mønsteret er konsistent for 1998- og 2009-dataene.

De to foregående tabellene sier imidlertid ingen ting om de mulige virkningene organisasjonsaktivitet kan ha på den enkeltes tillit. Korrelasjonsanalysen nedenfor gir som sagt heller ikke noe endelig svar på hvorvidt organisasjonsdeltakelse kan ha denne effekten, men den forteller oss i alle fall om det er samvariasjon mellom de to variablene. Dersom vi ikke finner noen slik samvariasjon, kan vi også langt på vei avvise at det er et kausalsamband mellom dem, både i den ene og den andre retningen.

Tabell 23. Korrelasjoner (Pearson's R) mellom holdning til utsagnet «De fleste mennesker er til å stole på» og medlemskap i frivillig organisasjon (dikotom)

	Korrelasjon	N
16-18	.14	161
19-24	.11	234
25-29	.03	140
30-34	.07	167
35-44	.03	356
45-66	.03	677
67+	.04	187
Total	.05*	1922

*: Sig. på .05-nivå

I korrelasjonsanalysen har vi benyttet det dikotome målet på organisasjonsmedlemskap er/er ikke medlem av frivillig organisasjon). Vi har også forsøkt å gjennomføre en tilsvarende analyse med variabelen timeinnsats (som organisasjonsmedlem). Denne variabelen hadde meget beskjedne effekter.

Det er grunn til å anta at organisasjoners sosialiseringsevner vil være særlig sterk blant de yngste respondentene ettersom de har minst erfaring fra tidligere. Den første observasjonen vi kan gjøre med utgangspunkt i korrelasjonsanalysen i tabell 23 er at sammenhengen mellom medlemskap og tillit er meget svak. Like fullt er den positiv og signifikant. Korrelasjonskoeffisienten har således det forventede fortegn. Rett nok er den svakt signifikant for utvalget som helhet, men koeffisienten er ikke større enn .05. Det er lite sannsynlig at denne sammenhengen vil være signifikant i en mer robust analyse. Dette betyr at antakelsen om en klar sammenheng mellom organisasjonsaktivitet og generalisert tillit ikke får støtte i dette materialet. De separate analysene for de enkelte aldersklassene gir ingen signifikante korrelasjonskoeffisienter. Selv om koeffisientene er noe høyere for de laveste aldersklassene, er de fremdeles lave og ikke signifikante. Vi kan derfor ikke si at sammenhengen mellom medlemskap og tillit varierer systematisk med alder.

Tillit til samfunnsinstitusjoner og -aktører

Vår neste analyse omhandler også tillit, men denne gangen en mer spesifikk tillit, den som retter seg mot bestemte institusjoner eller aktører. Tidligere studier av publikums relasjoner til det offentlige har vist at personer som samhandler med offentlige myndigheter generelt har høyere tillit til offentlige institusjoner og større tilfredshet med tjenestene det offentlige leverer (Dræge, Løyland og Ringstad 1997). Ettersom vi vil anta at unge har noe mindre kontakt enn eldre

innbyggere, er det grunn til å anta at unge respondenter vil ha noe mindre tillit til samfunnsinstitusjoner og –aktører enn eldre.

Spørsmålene om institusjonstillit var også ulike i 1998 og 2009. I 2009 ble det brukt et bredere batteri, det vil si at flere institusjoner/aktører ble inkludert. Dette innebar blant annet at spesifiseringsgraden når det gjaldt statlige myndigheter var betydelig større i 2009. Mens det i 1998 kun ble spurt om tillit til statlige myndigheter generelt, differensierte spørsmålsbatteriet i 2009 mellom Stortinget, regjeringen, domstolene, offentlig forvaltning og politiet.

Tabell 24. Andel som oppgir at de har tillit til ulike samfunnsinstitusjoner og -aktører. 1998. Prosent

	Kommunale myndigheter	Statlige myndigheter	Forretnings- og næringsliv	Frivillige organisasjoner	Gjennomsnittlig N
16-18	47	64	53	79	34
19-24	42	57	53	84	138
25-29	52	67	66	90	137
30-34	57	59	65	92	141
35-44	55	63	56	91	274
45-66	58	61	59	89	428
67+	67	56	58	89	217
Total	56	61	59	89	1369

Tabell 25. Andel som oppgir at de har tillit til ulike samfunnsinstitusjoner og -aktører. 2009. Prosent

	Komm. myndigheter	Stortinget	Domstolene	Regjeringen	Politiet	Off. forvaltning	Forretn.- og næringsliv	Frivillige organisasjoner	Gjennomsnittlig N
16-18	44	50	61	57	72	43	46	83	78
19-24	54	50	67	55	74	63	43	75	180
25-29	49	46	77	49	74	51	46	76	123
30-34	53	43	78	48	78	52	42	72	166
35-44	50	46	74	48	78	53	43	74	387
45-66	57	45	73	52	81	56	38	75	760
67+	44	38	56	43	78	48	43	66	215
Total	52	45	71	50	78	54	41	74	1908

Selv om mange av kategoriene ikke er felles for 1998- og 2009-undersøkelsene, kan vi med en viss varsomhet sammenlikne tilliten til kommunale myndigheter, forretnings- og næringsliv samt frivillige organisasjoner. Tendensen

med hensyn til kommunale myndigheter går i den forventede retningen: De yngre har mindre tillit til kommunene enn hva de noe eldre respondentene har. Men aldersforskjellene i 2009 er små. De var betydelig klarere i 1998. Alder ser rett og slett ut til å ha mindre å si for tilliten til kommunale myndigheter i 2009.

Gjennomgående later det til at tilliten til samfunnsinstitusjoner og –aktører er noe svekket i løpet av de årene som er gått mellom de to undersøkelsene. Tilliten til kommunene er noe svakere, men størst er reduksjonen når det gjelder næringsliv og, interessant nok, frivillige organisasjoner. Mens 89 % totalt sett oppga å ha tillit til frivillig sektor i 1998, var denne andelen redusert til 74 % i 2009. Spørsmålet som da melder seg er i hvilken grad organisasjonsaktivitet genererer tillit til institusjoner og aktører. Vi har valgt å analysere tillit til kommunale myndigheter og frivillige organisasjoner.

Tabell 26. Korrelasjoner (Pearson's R) mellom tillit til hhv. kommunale myndigheter/frivillige organisasjoner og medlemskap i frivillig organisasjon (dikotom)

	Kommunale myndigheter		Frivillige organisasjoner	
	Korrelasjon	N	Korrelasjon	N
16-18	-.04	159	.17*	160
19-24	.15*	236	.11	236
25-29	.10	140	.15	140
30-34	.13	168	.26***	168
35-44	.07	359	.07	359
45-66	.07	683	.05	683
67+	.06	188	.10	188
Total	.08***	1937	.09***	1937

*: Sig. på .05-nivå

**: Sig. på .01-nivå

***: Sig. på .001-nivå

Som vi ser av tabell 26 er korrelasjonene for det totale utvalget positive og signifikante. Igjen går sammenhengene i den retningen vi hadde forventet, men de er ikke sterke. Det å være medlem av en frivillig organisasjon har muligvis en svak positiv effekt på kommunetilliten og på tilliten til de frivillige organisasjonene. Ut fra disse resultatene er det likevel ikke dekning for å si at det er avgjørende for institusjonstilliten om man er medlem av en frivillig organisasjon.

Men til forskjell fra da vi undersøkte sammenhengen mellom medlemskap og generalisert tillit, fremkommer det i tabell 26 en del aldersbetingede variasjoner. For den laveste aldersklassen, de mellom 16 og 18 år, er det ikke noen sammen-

heng mellom det å være medlem av en organisasjon og det å ha tillit til kommunale myndigheter. Derimot er det en signifikant positiv korrelasjon med tilliten til de frivillige organisasjonene. Det kan synes som om tilliten til de frivillige organisasjonene blant de yngste i større grad enn blant andre aldersgrupper er påvirket av om man selv er medlem av en organisasjon. Effekten av å være medlem synes å avta noe etter hvert som respondentene blir eldre, det vil si etter at de har passert 35 år. Men i det store og hele er forskjellene for små og usystematiske til at vi kan trekke noen klare konklusjoner på bakgrunn av disse analysene.

Politisk sosialisering: Deltakelse og engasjement

Siste del av avsnittet om sosialisering handler om forbindelsene mellom frivillighet og politikk. Nærmere bestemt ønsker vi først å kartlegge politisk interesse og politisk deltakelse innenfor ulike aldersgrupper for dernest å undersøke om det er samvariasjon mellom aktivitet innenfor frivillig sektor og politikk. Bakgrunnen er antakelsen som ble drøftet innledningsvis om at frivilligheten kan være en vei inn til politiske tillitsverv. I første del kartlegger vi politisk interesse blant ulike aldersgrupper. I andre del ser vi på to sider ved den rapporterte politiske aktiviteten. Nærmere bestemt tar vi for oss det mer uformelle engasjementet, gjennom politisk diskusjon i oppveksten, og det formelle engasjementet, gjennom lokalpolitiske verv. I tredje del tar vi opp spørsmålet om potensiell innflytelse. Dette gjøres gjennom en analyse av politisk selvtilit blant respondentene. Spørsmålet dreier seg om respondentenes vurdering av effektiviteten i ulike påvirkningskanaler.

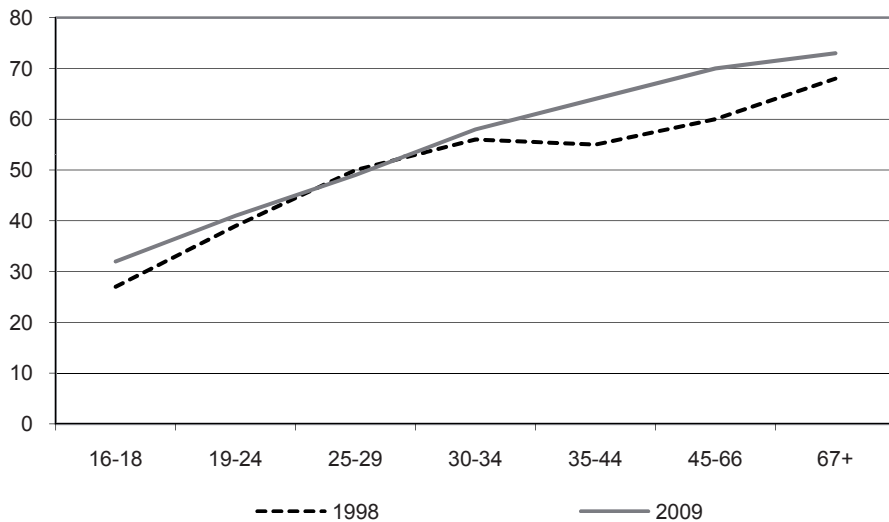
Politisk interesse

Politisk interesse kartlegges først som en generell egenskap, dernest ved at vi differensierer mellom politikk på ulike nivåer. Tabell 27 viser andelen av de spurte som oppgir å være meget eller ganske interessert i politikk generelt. Likelydende spørsmål ble stilt i 1998 og 2009. Dermed kan vi gjøre direkte sammenlikninger mellom svarfordelingene på de to tidspunktene.

Tabell 27. Andel som oppgir at de er meget eller ganske interessert i politikk generelt. Prosent

	1998	N	2009	N	Differanse -97-09
16-18	27	484	32	79	+5
19-24	39	161	41	182	+2
25-29	50	154	49	125	-1
30-34	56	163	58	166	+2
35-44	55	292	64	388	+9
45-66	60	466	70	768	+10
67+	68	251	73	217	+5
Total	56	1536	63	1925	+7

Figur 11. Andel som oppgir at de er meget eller ganske interessert i politikk generelt.

Kartleggingen av generell politisk interesse etter alder viser at nivået på den politiske interessen er stabilt eller svakt økende i løpet av de årene som er gått mellom de to undersøkelsene. Påstandene om en jevnt synkende politisk interesse får dermed ikke støtte i vårt datamateriale. En mulig innvending mot tallene som presenteres i tabell 27 er at respondentene har en tendens til å overrapportere politisk interesse. Det sentrale for oss i denne sammenhengen er

imidlertid ikke nivået på interessen i seg selv, men sammenlikningene over tid og på tvers av aldersgrupper. Vi kan da anta at eventuell overrapportering vil være konstant over tid, så det er fullt mulig å observere tendenser over tid og ulikheter mellom respondenter fra ulike aldersklasser.

Når det gjelder aldersfordelingene som er vist i tabell 27, ser vi at den politiske interessen stiger med økende alder. Dette gjelder både i 1998 og i 2009. Politisk interesse har økt noe blant de aller yngste, men hovedinntrykket er høy grad av stabilitet. Kolonnen helt til høyre i tabellen viser differansen mellom marginalfordelingen fra 1998 og 2009. Skal vi dømme etter disse resultatene, kan det tyde på at den politiske interessen blant de aller yngste deltakerne i undersøkelsen ikke avtar, den er snarere svakt økende. Det er denne gruppen som når stemmerettsalder ved neste valg. I tolkningen av dette bør vi ta hensyn til at vi vet mindre om den politiske interessen til dagens eldre da de var unge. Svensk forskning viser at dagens unge i større grad er interessert i politikk enn de tidligere generasjonene var på samme tidspunkt i livet (Oscarsson og Persson 2010: 9). Her antydes det en kombinasjon av livsfase- og generasjonsforklaringer. Livsfaseperspektivet tilsier at den generelle politiske interessen vil øke etter hvert som respondentene blir eldre, mens implikasjonen av generasjonsperspektivet er at nivået på aktiviteten vil variere. Sagt på en annen måte: Helningen på kurven vil være konstant, men nivået vil variere.

Vi har gjennomført en multivariat analyse for å undersøke om alderseffekten består når vi kontrollerer for andre relevante forklaringsfaktorer. Analysen er gjennomført som logistisk regresjon ettersom den avhengige variabelen, generell politisk interesse, er dikotomisert. Resultatet er vist i tabell 28.

Tabell 28. Effekter på generell politisk interesse. Logistisk regresjon. 2009. (N=1886)

	Odds Ratio	Robuste standardfeil	Z-verdier
Medlem av frivillig org.	1.387	.163	2.78
Gjort frivillig arbeid	1.001	.000	2.94
Alder	1.021	.004	5.40
Kjønn (mann=1)	1.506	.162	3.80
Landbakgrunn (Etnisk norsk=1)	1.750	.293	3.34
Bor hjemme	.555	.125	-2.61
Bor i storby	1.851	.222	5.13

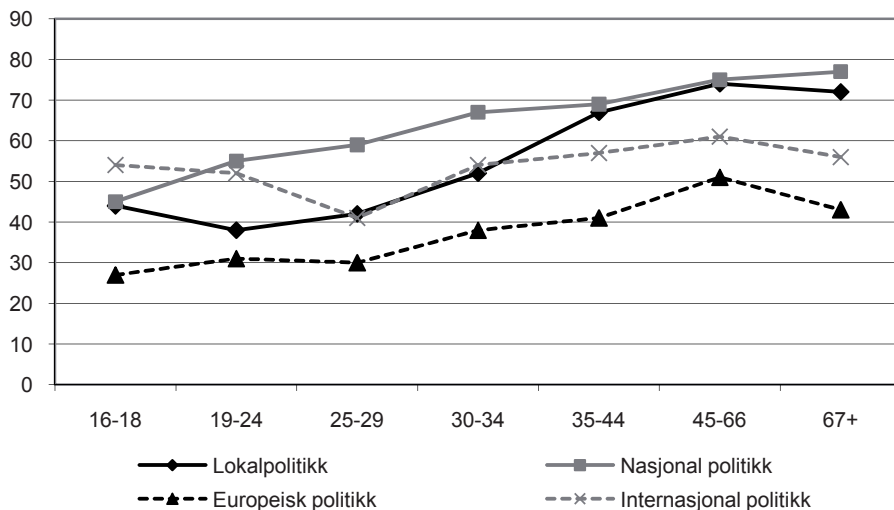
Resultatet av regresjonsanalysen viser en klart signifikant og positiv effekt av alder på generell politisk interesse, også etter at vi har kontrollert for andre forklaringsfaktorer. Modellen som er presentert i tabell 28 viser for øvrig signifikante effekter av alle de inkluderte variablene. Både det å være organisasjonsmedlem samt å ha gjort frivillig arbeid det siste året har positive effekter på politisk interesse. Videre observerer vi positive effekter av det å være mann, å være etnisk norsk samt å bo i en storby. Å bo hjemme har derimot en negativ effekt på den generelle politiske interessen.

Begrepet «generell politisk interesse» kan imidlertid skjule variasjoner blant annet når det gjelder hvilket nivå man primært er interessert i. Vårt neste spørsmål er derfor hvordan den politiske interessen fordeler seg på ulike nivåer. I tabell 29 ser vi de aldersvise svarfordelingene på spørsmål om interesse for henholdsvis lokalpolitikk, nasjonal politikk, europeisk politikk og internasjonal politikk. Dette spørsmålet er bare stilt i 2009-undersøkelsen, så her har vi ikke mulighet til å sammenlikne over tid.

Tabell 29. Andel som oppgir at de er meget eller ganske interessert i politikk på ulike nivå. 2009. Prosent

	Lokalpolitikk	Nasjonal politikk	Europeisk politikk	Internasjonal politikk	Gjennomsnittlig N
16-18	44	45	27	54	79
19-24	38	55	31	52	182
25-29	42	59	30	41	125
30-34	52	67	38	54	166
35-44	67	69	41	57	387
45-66	74	75	51	61	767
67+	72	77	43	56	217
Total	64	69	43	57	1924

Figur 12. Andel som oppgir at de er meget eller ganske interessert i politikk på ulike nivå. 2009.

Tendensen til at unge er mindre interessert i politikk enn eldre har gyldighet for lokalpolitikk, nasjonal politikk og europeisk politikk. Når det gjelder internasjonal politikk, er det mindre forskjeller mellom unge og eldre. Resultatet er i tråd med funnene fra en svensk undersøkelse av hvilke typer saker som engasjerer ungdom. I den svenske undersøkelsen var 15-29-åringene i større grad enn gjennomsnittet interessert i saker som fred/menneskerettigheter, miljø og utenrikspolitikk (Amnå 2008).

Både disse resultatene og de tidligere analysene (tabell 24 og 25) som viste at unge har relativt lav tillit til kommunale myndigheter bidrar til å reise spørsmål ved unges lokalsamfunnstilknytning. Unges forbindelse til det lokale nivået har blant annet vært benyttet som et argument for at 16- og 17-åringene bør få stemmerett ved kommunevalg. For eksempel heter det på Barneombudets nettsider:

Barn og ungdom er storforbrukere av kommunale tjenester og lokale tilbud. De kjenner på kroppen hvordan det er å være ung i lokalmiljøet, og de vet hva det er som er viktig for at deres generasjon skal ha det bra. De unge har en kompetanse lokalsamfunnet trenger.¹²

12. http://www.barneombudet.no/barn_og_unge1/stemmerett/arkiv_stem/derfor-er/

Ut fra våre data kan det synes som om argumentet om ungdommens spesielle tilknytning til lokalsamfunnene ikke har spesielt sterk empirisk støtte. Også i forbindelse med frivilligheten er kommunenivået viktig ettersom en stor andel av lokale lag og foreninger er organisert med utgangspunkt i kommunenivået (Christensen et al. 2011:49f). Imidlertid skal vi huske på at både spørsmålet om tillit til kommunale myndigheter og interesse for lokal politikk kan oppfattes slik at det handler om kommuneinstitusjonen snarere enn lokalsamfunnet.

I de to neste analysene går vi over fra å kartlegge politisk interesse til å se på politisk aktivitet. Det første spørsmålet vi tar opp er i hvilken grad respondenterne diskuterte politikk i oppveksten. Aldersfordelingen er vist i tabell 30. På dette punktet har vi kun data for 2009.

Tabell 30. Andel som oppgir at de ofte eller av og til diskuterte politikk i oppveksten. 2009. Prosent

	%	N
16-18	47	79
19-24	48	182
25-29	42	125
30-34	47	166
35-44	60	385
45-66	61	768
67+	54	218
Total	56	1923

Vi antar at det å ha erfaringer fra politiske diskusjoner i oppveksten skaper bedre forutsetninger for å engasjere seg politisk eller frivillig i voksen alder. Disse resultatene er således noen av de relativt få indikatorene vi har på den sosialiseringen som hovedsakelig finner sted *før* respondentene eventuelt får erfaring med frivillig arbeid eller politisk virksomhet. Men selv om oppveksterfaringer er potensielt viktige for å forstå senere aktivitetsnivå i voksen alder, skal man være varsom med tolkningen av disse dataene. Fordelingen som er vist i tabell 30 baserer seg på såkalte recall-data (Waldahl og Aardal 1982), det vil si respondentenes eget minne. Dette hadde vært relativt uproblematisk dersom vi kunne anta at minnet var jevnt fordelt blant respondentene i utvalget. Men ettersom avstanden til de aktuelle begivenhetene er svært varierende for de ulike aldersgruppene, er det grunn til å mistenke systematiske skjjevheter. Mens noen av respondentene ikke kan sies å være ferdig med oppveksten, er dette en fjern livsfase for andre. Dessuten er det grunn til å anta at oppfatninger av tidligere

erfaringer blir farget av nåværende erfaringer. Mer presist betyr dette at de som er aktive i dag vil ha en tendens til å tenke at de alltid har vært det.

Tabellen viser relativt små forskjeller mellom aldersgruppene. Aldersgruppene mellom 35 og 66 år skiller seg ut ved at de noe hyppigere rapporterer å ha hatt politiske diskusjoner i oppveksten. Svarpersoner under 35 år oppgir minst ofte at de har diskutert politikk hjemme. Når man tar med i betraktningen de forbeholdene ved dataene som vi har pekt på, bør vi ikke tillegge disse forskjellene stor betydning. Ut fra disse resultatene er det derfor lite som tyder på at den politiske sosialiseringen i oppveksten har skapt betydelige aldersmessige ulikheter i forutsetningene for å engasjere seg i politisk eller frivillig arbeid.

Når det gjelder det neste målet på politisk aktivitet, om man for tiden har eller tidligere har hatt kommunepolitiske verv, er det større grunn til å feste lit til dataene. Men ettersom det er spurt etter både tidligere og nåværende erfaring, vil det gjøre seg gjeldende en akkumuleringseffekt når det gjelder andelen som tidligere har hatt verv: Ettersom de eldre har levd lengre, vil de ha større sannsynlighet for på ett eller annet tidspunkt å ha innehatt et slikt verv.

Tabell 31. Andel som oppgir at de har eller har hatt kommunepolitiske verv. 2009. Prosent

	Har for øyeblikket	Har hatt tidligere	Har eller har hatt	N
16-18	3	5	8	79
19-24	3	4	7	182
25-29	1	2	3	125
30-34	4	4	8	166
35-44	5	5	10	390
45-66	4	16	19	768
67+	2	21	24	129
Total	3	11	14	1929

Tabell 31 skiller mellom nåværende og tidligere verv. Som vi antok er det en betydelig større andel av de eldre respondentene som oppgir at de har hatt verv tidligere. Blant de som er over 67 år er det hele 24 % som oppgir at de har eller har hatt lokalpolitiske tillitsverv. Men en interessant observasjon er at andelen som har hatt verv tidligere ikke øker lineært med økende alder. Dette ville være forventningen dersom vi antok en akkumuleringseffekt og for øvrig en jevn fordeling mellom aldersgruppene. I stedet inntreffer økningen først fra og med aldersgruppen 45-66 år. For de fem alderskategoriene under 45 år er det små forskjeller. Blant de aller yngste, 16-18-åringene, svarer 8 % bekreftende på

spørsmålet om verv, nåværende eller tidligere. Dette er en svært høy andel ettersom denne aldersgruppen ikke er valgbar til et kommunestyre¹³. Trolig må en regne med en viss overrapportering, men det er ingen grunn til å anta at overrapporteringen skulle være større blant de aller yngste enn innenfor de andre aldersklassene. En mulig forklaring på den høye andelen med tillitsverv blant kan være at mange kommuner har opprettet barne- og ungdomsråd eller barn og unges kommunestyre. Personer som er valgt/utpekt til slike organer kan ha svart bekreftende på spørsmålet om kommunepolitiske verv.

Ser vi så noen samvariasjon mellom kommunale tillitsverv og organisasjonsmedlemskap?¹⁴ Antakelsen er at organisasjonsaktivitet kan virke kvalifiserende for lokalpolitisk arbeid på to måter. For det første kan aktivitet i frivillige organisasjoner føre til at enkeltpersoner blir synlige og derigjennom attraktive som kandidater for et politisk parti. For det andre kan frivillig organisasjonsaktivitet gi en kompetanse som er nyttig også i politisk virksomhet, for eksempel møteledelse eller det å ta ordet. I tabell 32 vises aldersvise korrelasjoner mellom organisasjonsmedlemskap og nåværende eller tidligere politiske tillitsverv.

Tabell 32. Korrelasjoner mellom organisasjonsmedlemskap og kommunepolitiske tillitsverv (nåværende eller tidligere)

		N
16-18	-.09	161
19-24	.14*	234
25-29	.14	140
30-34	.16*	167
35-44	.09	358
45-66	.10**	682
67+	.09	187
Total	.12***	1929

*: Sig. på .05-nivå

**: Sig. på .01-nivå

***: Sig. på .001-nivå

13. 16-18-åringene kan imidlertid velges til kommunale styreverv, råd og utvalg (Kommunelovens § 14, pkt. 1a).

14. Her har vi ikke gjennomført en multivariat analyse på grunn av den nevnte akkumuleringseffekten på den avhengige variabelen «Nåværende eller tidligere verv». Vi kunne ha gjennomført en analyse med «Nåværende verv» som avhengig variabel, men her er antallet respondenter som har svart bekreftende på dette spørsmålet for lite.

Som i de tidligere korrelasjonsanalysene er koeffisientene lave. Korrelasjonen er positiv, slik vi hadde forventet, men det er uansett ikke tale om en sterk sammenheng. I forbindelse med korrelasjonsanalyser som er gjort tidligere i rapporten har vi påpekt problemet med kausalretning: Vi vet ikke hvorvidt organisasjonsmedlemskap er årsak eller virkning i analysen. Imidlertid kan vi slå fast at dersom samvariasjonen er svak, slik den er i dette tilfellet, er det ikke sannsynlig at organisasjonsmedlemskap har noen sterk effekt på sannsynligheten for å inneha et lokalpolitisk verv – dersom man skulle gjennomføre en mer robust analyse. Det er heller ikke noe klart mønster når det gjelder korrelasjoner innenfor de enkelte alderskategoriene. Ut fra disse dataene ser det derfor ikke ut til at organisasjonsmedlemskap i stor grad forbereder og gjør enkeltpersoner aktuelle for verv i lokalpolitikken.

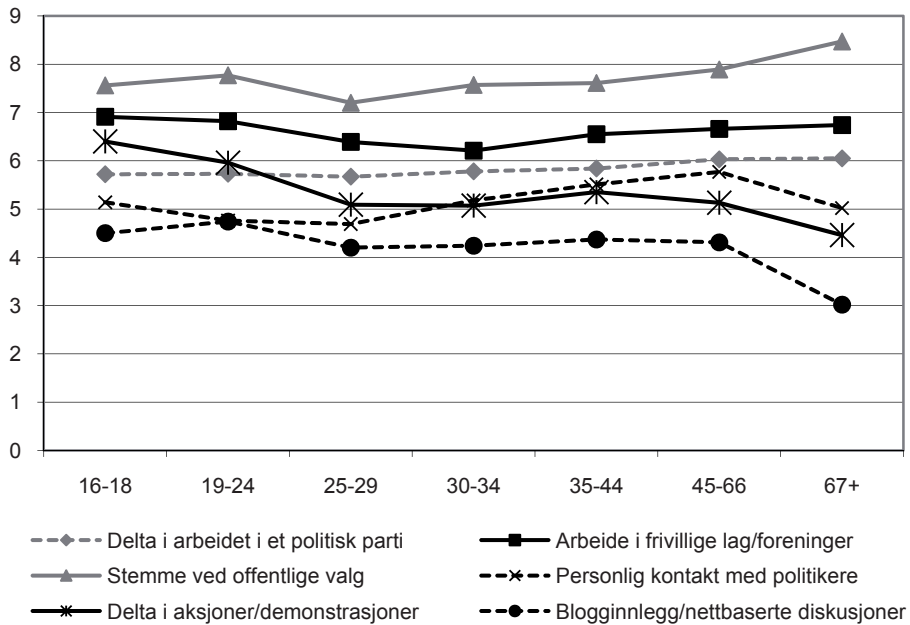
Politisk selvtillit blant unge?

Men unge kan ønske å påvirke politikken selv om de i mindre grad enn eldre er involvert gjennom for eksempel politiske tillitsverv. Som vi drøftet innledningsvis er ikke de frivillige organisasjonene utelukkende «skoler i demokrati», og deres funksjoner går også utover det å være et meningsfylt fritidstilbud. Mange organisasjoner oppfatter seg som interesseorganisasjoner, det vil si at de søker å øve innflytelse over beslutninger som er av interesse for medlemmene. I del II av rapporten, der vi benytter organisasjonsdata for å undersøke frivillig aktivitet, ser vi på barne- og ungdomsorganisasjoners forsøk på å øve innflytelse over beslutninger som oppleves som viktige. En mulighet er at unge er mindre politisk interesserte enn eldre fordi de opplever å ha begrensede innflytelsesmuligheter. Er det slik at ungdom har liten tro på sin egen politiske påvirkningskraft? I tabell 33 presenteres den aldersvise fordelingen på et spørsmål om hvordan man mest effektivt kan påvirke beslutninger i samfunnet. Respondentene ble bedt om å angi sin oppfatning av effektiviteten i de enkelte påvirkningskanalene på en skala fra 1 til 10, der 10 betydde «Svært effektivt».

Tabell 33. Vurdering av effektiviteten i ulike politiske påvirkningskanaler. (10 = «Svært effektivt».)

	16-18	19-24	25-29	30-34	35-44	45-66	67+	Totalt
Delta i arbeidet i et politisk parti	5,72	5,73	5,67	5,78	5,84	6,03	6,05	5,91
Arbeide i frivillige lag/foreninger	6,91	6,82	6,39	6,21	6,55	6,66	6,74	6,62
Stemme ved offentlige valg	7,56	7,77	7,20	7,57	7,61	7,89	8,47	7,80
Personlig kontakt med politikere	5,14	4,76	4,69	5,18	5,51	5,77	5,02	5,40
Delta i aksjoner/demonstrasjoner	6,40	5,96	5,09	5,07	5,35	5,13	4,46	5,22
Blogginlegg/nettbaserte diskusjoner	4,50	4,74	4,20	4,24	4,37	4,31	3,02	4,24
Gjennomsnittlig N	160	228	137	165	348	663	169	1872

Figur 13. Vurdering av effektiviteten i ulike politiske påvirkningskanaler. (10 = «Svært effektivt».)

Analysene av respondentenes vurdering av forskjellige deltakelsesformer har mange interessante trekk. Den første generelle observasjonen man kan gjøre er at innbyggerne later til å ha meget stor tiltro til valg som mekanisme for å påvirke politiske beslutninger. Ingen andre deltakelsesformer scorer like høyt som det å stemme ved valg. Gjennomsnittet for totalutvalget ligger på 7,80, og for de aller eldste ligger snittet så høyt som 8,47. Disse tallene tyder ikke på at

innbyggerne lar være å stemme fordi de ikke har tro på at deres stemme teller. I et aldersperspektiv er det også interessant at valg får høyest score innenfor samtlige aldersgrupper.

Videre observerer vi at innbyggerne har stor tiltro også til frivillige organisasjoner som kanal for påvirkning av viktige samfunnsbeslutninger. Frivillig sektor inntar andreplassen innenfor alle aldersklasser. Det mest oppsiktsvekkende er kanskje at frivillige organisasjoner vurderes som klart viktigere enn politiske partier dersom en ønsker å påvirke samfunnsforhold. Dette kan tyde på at innbyggerne ikke tar avstand til de politiske institusjonene generelt, men at de politiske partiene står svakt. Videre indikerer disse resultatene at mange oppfatter frivillige organisasjoner som viktige påvirkningsredskaper, ikke minst unge. De to laveste alderskategoriene scorer over totalgjennomsnittet når det gjelder troen på frivillig sektors påvirkningspotensial.

Aldersfordelingen viser at de unge ikke har spesielt lav score på noen av deltakelsesformene. I alle fall gjelder dette de aller yngste. Sammenligner vi 16-18-åringene med aldersgruppen 25-29, ser vi at de aller yngste scorer høyere på samtlige deltakelseskanaler. Til dels er forskjellene betydelige. 25-29-åringene ligger derimot gjennomgående lavt. På 3 av 6 indikatorer har denne aldersklassen laveste gjennomsnittsscore. Denne analysen bekrefter inntrykket fra tidligere analyser at ungdom blir en svært uensartet gruppe dersom vi for eksempel inkluderer alle under 30, slik blant annet LNU gjør. Mens de aller yngste respondentene har stor tro på egen påvirkningskraft på de fleste områder, er de litt eldre mindre optimistiske på egne vegne.

Ikke uventet er det to områder der de to yngste aldersklassene ligger særlig høyt sammenlignet med de eldre. Dette gjelder troen på aksjoner og blogg/nettdebatt som påvirkningsform. I begge disse tilfellene scorer de to yngste aldersgruppene høyest, men igjen er det slik at neste aldersklasse, 25-29-åringene, scorer relativt mye lavere.

Holdninger til frivillighet: livsfase- og generasjonseffekter

I det følgende avsnittet skal vi gjennomføre en nærmere test av henholdsvis livsfase- og generasjonsperspektivenes forklaringsevne målt på et sett av spørsmål om holdninger til frivillig innsats og organisasjonsmedlemskap. Er det slik at tradisjonelle verdier knyttet til det frivillige organisasjonssamfunnet gradvis forsvinner etter hvert som nye generasjoner utgjør en større del av befolkningen, eller er det slik at de unge vil endre sine holdninger etter hvert som de vokser inn i nye livsfaser?

Selv om vi ikke kan følge enkeltpersoner over disse 11 årene, kan vi undersøke om dagens 27-35-åringene svarer det samme som 16-24-åringene gjorde i 1998. Dette er mulig siden det er gjennomført to befolkningsundersøkelser (i 1998 og 2009) der en del av spørsmålene i de to undersøkelsene er identiske. Dersom vi kan observere holdningsmønster som etableres hos bestemte alderskohorter og som ikke endres vesentlig som følge av at disse alderskohortene entrer nye livsfaser, er det rimelig å slå fast at vi har å gjøre med en generasjonseffekt. I tillegg til livsfase- og generasjonseffekter er det vanlig å skille ut såkalte periodeeffekter. I motsetning til generasjonseffekter vil periodeeffekter treffe alle generasjoner noenlunde likt. Bestemte hendelser har med andre ord noenlunde likeartet virkning på holdninger og verdsett innenfor alle alderskohorter. Periodeeffekter og livsfaseeffekter kan opptre i kombinasjon. I slike tilfeller vil virkningen av en hendelse være lik innenfor alle alderskohorter, men holdninger vil like fullt endres i takt med endringer i livssituasjon. Det vil si at alle alderskohorter endrer seg, men forholdet mellom dem vil ikke endre seg.

I de følgende empiriske analysene skal vi først kartlegge endringer i holdninger innenfor ulike aldersgrupper mellom 1998 og 2009. Deretter følger vi de enkelte alderskohortene på de to tidspunktene for å se hvor stor del av de observerte endringene som skyldes aldring/periodeeffekter. Til sist vil vi teste generasjonshypotesen gjennom en analyse av utskiftning av alderskohorter i befolkningen.

Hvordan forholder aldersgruppene seg til frivillig organisering før og nå? Nedenfor ser vi på åtte spørsmål der det var klare forskjeller mellom personer i ulike aldre i 1998. Seks av spørsmålene er stilt bare til de som har gjort en frivillig innsats, ett er stilt til alle respondentene i utvalget, mens ett er stilt til alle som er medlemmer av en organisasjon. Spørsmålene dekker holdninger til medlemskap og organisasjonsdemokrati, til verdien av å være tilknyttet spesifikke organisasjoner, til frivillighetens egenverdi og til motivasjonen for å gjøre frivillig arbeid.

Tabell 34 viser i hvor stor grad det har skjedd endringer mellom 1998 og 2009 i befolkningen som helhet, og i ulike aldersgrupper. Resultatene viser at endringene er klare på seks av åtte spørsmål. I alle tilfeller går utviklingen i retning av holdningene yngre generasjoner sto for i 1998.

Det er imidlertid to unntak. Det formelle medlemskapet og det interne organisasjonsdemokratiet har minst like stor oppslutning i dag som for elleve år siden. Så mange som 72 prosent av organisasjonsmedlemmene er i dag svært enige i et utsagn om at «det er viktig for meg at organisasjonen er demokratisk organisert». Så godt som ingen erklærer seg uenige. Fraværet av endring i holdningene til disse spørsmålene kan synes pussig, all den tid stadig færre av de frivillige har medlemstilknytning til organisasjoner, og de demokratiske

prosessene internt i organisasjonene er i sterk endring (Wollebæk og Sivesind 2010). I tillegg til medlemskapets svekkede rolle har vi også observert en sterk reduksjon i møtevirksomheten og sentralisering av makt fra medlemmer til styre (Christensen et al. 2011). Den samme tendensen finner vi blant barne- og ungdomsorganisasjonene (se del II). Det kan fortolkes enten som at det er et utilfredsstilt ønske om mer demokrati i organisasjonene, en annen oppfatning av hva demokrati er enn den tradisjonelle organisasjonsmodellen, eller at spørsmålene simpelthen er for lite forpliktende og lette å si seg enig i uten at de betyr all verdens for respondentene.

Tabell 34. Holdninger til frivillig organisering i 1998 og 2009, etter alder.

	16-24 år		25-39 år		40-54 år		55-69 år		70 år+		Total	
	98	09	98	09	98	09	98	09	98	09	98	09
<i>Medlemskap og demokrati</i>												
A. Til frivillige: Hvor viktig er det for deg å være medlem av organisasjoner du gjør slikt [frivillig, ulønnet] arbeid for? (% svært viktig)	32	39	34	36	43	48	62	48	57	52	43	44
B. Til medlemmer: Det er viktig for meg at organisasjonen er demokratisk organisert. (% som svarer «svært enig»).	40	47	67	65	77	77	77	78	84	78	70	72
<i>Tilknytning til enkeltorganisasjoner</i>												
C. Frivillige: Er det viktig for deg at du har arbeidet for akkurat den eller de organisasjonene du har gjort frivillig, ulønnet arbeid for, eller kunne du like gjerne ha gjort det samme arbeidet for andre organisasjoner som driver med liknende aktiviteter? (% som svarer «Viktig med bestemt organisasjon», og ikke «Kunne like gjerne gjort arbeidet for andre» eller «vet ikke».	59	58	66	58	62	60	68	61	77	68	66	60
<i>Frivillighetens egenverdi</i>												
D: Til alle: Frivillige står for viktige verdier som ikke kan erstattes av lønnet arbeidskraft. (% som svarer «svært enig»).	40	35	51	43	60	58	69	58	77	63	58	52
<i>Motivasjon for frivillig arbeid</i>												
E. Frivillige: Jeg kan lære mer om det jeg arbeider for	64	78	66	64	65	66	64	70	41	66	63	68
F: Frivillige: Jeg kan få kontakter som kan hjelpe meg i arbeidslivet	47	62	35	37	21	34	27	24	11	16	30	34
G: Frivillige: Jeg føler meg betydningsfull når jeg arbeider frivillig	42	66	35	47	24	43	34	51	38	54	33	49
H: Frivillige: Det er bra å ha en attest på at man har arbeidet som frivillig.	41	65	24	30	12	27	12	28	21	18	21	32

På de andre spørsmålene er det imidlertid klare endringer. Frivillige synes det er mindre viktig i dag enn i 1998 å utføre arbeidet for bestemte organisasjoner, mens en økende andel velger det alternative svaret – at de like gjerne kunne gjort tilsvarende aktiviteter for en annen organisasjon. Dette viser at de frivillige er svakere knyttet til enkeltorganisasjoner i 2009 enn for elleve år siden. Det er også en mindre andel som mener frivillig arbeid skiller seg verdimesig fra vanlig lønnsarbeid i 2009 enn i 1998.

Også begrunnelsene for å gjøre frivillig arbeid har endret seg i forventet retning. Særlig øker vektleggingen av styrket selvaktelse (å føle seg betydningsfull) og instrumentelle begrunnelser. Instrumentelle motiver er begrunnelser for frivillig arbeid der arbeidet i seg selv ikke representerer målet, men er et virkemiddel for å oppnå andre mål, som å lære seg ferdigheter eller fordeler på arbeidsmarkedet. Motivasjonen er, i selvbestemmelsesteoriens termer, ytre (*extrinsic*): Det handler om å utføre en oppgave for å oppnå et mål som ikke er knyttet til selve aktiviteten (Allen og Shaw 2009). Frivillighet er i denne sammenhengen en bevisst investering av tid for å heve ens humane og/eller sosiale kapital. Motivasjonskilden som øker mest i betydning er imidlertid et ønske om å føle seg betydningsfull i kraft av å være frivillig. Motivasjonsendringene knytter an til selvrealisering i bred forstand. Oppslutningen om å «gjøre noe konkret for saker som opptar meg», eller at man har «venner som også er frivillige» er derimot svakt synkende (Wollebæk og Sivesind 2010).

Økningen i instrumentelle begrunnelser er størst blant ungdom. Her må det legges til at andelen unge som gjør frivillig arbeid er lavere i 2009 (39 prosent) enn i 1998 (45 prosent), og at gruppen av frivillige unge i enda mindre grad i dag enn for elleve år siden utgjør et tverrsnitt av ungdomsbefolkningen. De unge frivillige er mer ressurssterke (i form av utdanning, inntekt m.v.) i dag enn for elleve år siden – den sosiale seleksjonen er betydelig klarere, særlig blant unge menn (Wollebæk og Sivesind 2010). Flere unge faller utenfor organisasjonslivet, men når unge først deltar som frivillige, er de mer motiverte og klare på sine forventninger.

Men endringene er omfattende blant eldre også. De som var over 70 år i 1998, som nå har gått ut av datamaterialet som stanser ved 79 år i 2009, avvek i mye større grad fra befolkningen for øvrig i sine forventninger til frivillig arbeid enn det som er tilfelle i dag. Et ønske om å lære noe gjennom frivillig arbeid er i dag like viktig for pensjonister som for middelaldrende. Begrepet «livslang læring» har fått økt gjennomslag de siste ti årene, og pensjonistbefolkningen har både høyere utdanning og bedre helse enn før, og dermed bedre forutsetninger for tilegnelse av ny kunnskap. På den annen side står pensjonistene i mindre

grad enn før som entydige forsvarere av tradisjonelle verdier knyttet til frivillig organisering, som formelt medlemskap, lojalitet til enkeltorganisasjoner og ulønnet innsats. De er fortsatt jevnt over mer tradisjonelle i sin orientering enn yngre generasjoner, men forskjellene er mindre.

I tabell 35 følger vi aldersgruppene elleve år etter første undersøkelse for å se hvor mye av de observerte endringene som skyldes aldring, eventuelt periodeeffekter. Her er vi ikke primært interessert i nivået, det vil si hvor på holdningsskalaene de enkelte alderskohortene ligger. I stedet er vi interessert i å sammenligne endringsmønsteret hos de ulike kohortene. Spørsmålet er for det første om det er endringer innad i fødselskohortene (for å avdekke effekter av livsfase), for det andre om endringene mellom de to observasjonspunktene går i samme eller i forskjellig retning (for å avdekke eventuelle periodeeffekter). Der det er stabilitet internt i kohortene, er det sannsynlig at modning og aldring har hatt liten effekt på holdningene. Om alle alderskohortene endrer seg omtrent like mye, er det rimelig å peke på såkalte periodeeffekter – endringer i omgivelsene som påvirker alle generasjoner mer eller mindre likt. Om endringene går i ulik retning eller er av ulik styrke innad i en kohort, for eksempel ved at ungdom påvirkes sterkere eller på en annen måte enn 50-åringene, er aldring og modning en rimelig forklaring på endringen.

Tabell 35. Holdninger til frivillig organisering i 1998 og 2009 i et livsfaseperspektiv.

	Født 1974-1982			Født 1959-1973			Født 1944-1958		
	1998	2009	Endr. 98-09	1998	2009	Endr. 98-09	1998	2009	Endr. 98-09
A. Frivillige: viktig å være medlem av organisasjonen(e)	32	36	+4	34	45	+11	43	46	+3
B. Medlemmer: Viktig at organisasjonen er demokratisk	40	58	+18	67	73	+6	77	79	+2
C. Frivillige: Viktig å arbeide for bestemt(e) organisasjon(er)	59	56	-3	66	61	-5	62	59	-3
D: Alle: Frivillige representere viktige verdier som ikke kan erstattes av lønnede	40	38	-2	51	56	+5	60	59	-1
E. Frivillige: Jeg kan lære mer om det jeg arbeider for	64	63	-1	66	65	-1	65	69	+4
F: Frivillige: Jeg kan få kontakter som kan hjelpe meg i arbeidslivet	47	37	-10	35	35	0	21	26	+5
G: Frivillige: Jeg føler meg betydningsfull når jeg arbeider frivillig	42	49	+7	35	45	+10	24	46	+22
H: Frivillige: Det er bra å ha en attest på at man har arbeidet som frivillig.	41	29	-12	24	28	+4	12	28	+16

De observerte endringene kan grovt sett deles inn i tre kategorier. For det første ser vi på tre av spørsmålene at endringene er beskjedne innenfor alle tre alderskohorter. Dette gjelder spørsmålene om hvorvidt det er viktig å arbeide for bestemte organisasjoner (C), hvorvidt frivillige representerer verdier som ikke kan erstattes av lønnede (D) og spørsmålet om læring (E). På disse spørsmålene bidrar altså ikke aldring og modning til å forklare noe av endringene vi har observert i populasjonen i samme periode.

For det andre observerer vi i tre tilfeller at endringene går i samme retning, men er av ulik styrke hos de forskjellige kohortene. Dette gjelder spørsmålet om betydningen av medlemskap (A), betydningen av at organisasjoner er demokratiske (B) og følelsen av å være betydningsfull (G). På de to første av disse spørsmålene var endringene i populasjonen beskjedne, mens vi ser av tabell 2 at de yngre alderskuttene endrer seg betydelig mer enn de eldre. Den lunkne holdningen til organisasjonsdemokrati de yngre generasjonene ga uttrykk for i 1998, har de altså «vokst av seg». Når det gjelder ønsket om å være betydningsfull som frivillig, er det tvert imot en sterkere økning blant eldre, som trolig gjenspeiler at frivillighet har blitt en viktigere kilde til selvfølelse for personer

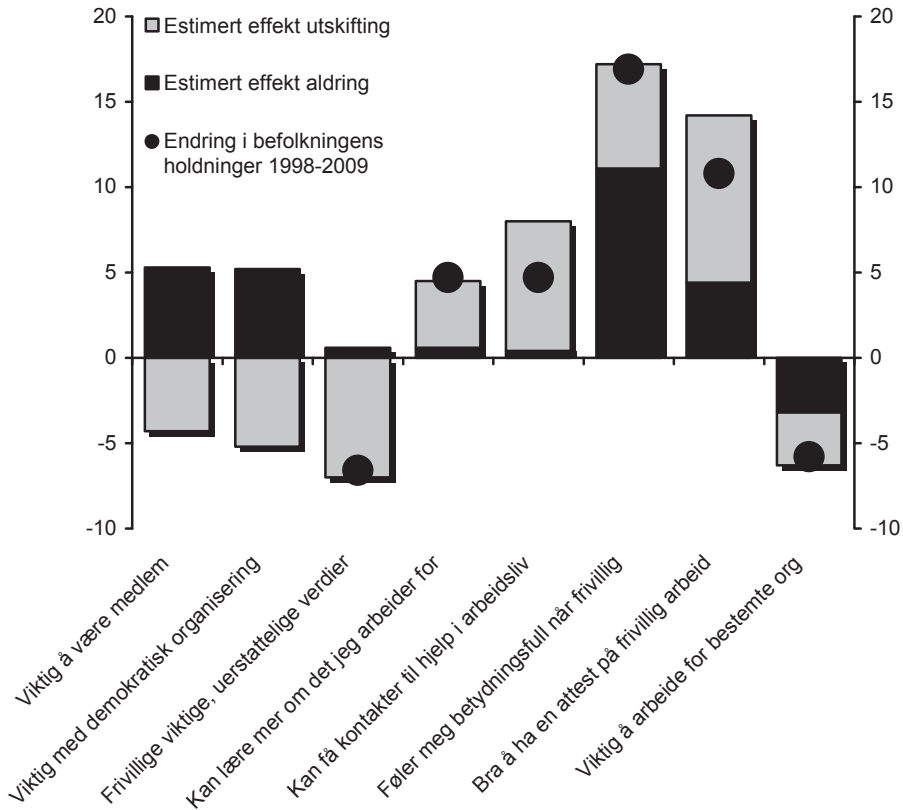
som går ut av det lønnede arbeidslivet. Her bidrar aldring sterkt til endringen vi har observert i populasjonen som helhet.

Den tredje og siste kategorien kjennetegnes av at endringene går i ulik retning. Dette gjelder spørsmålet om å få kontakter gjennom frivillig innsats (F), men særlig spørsmålet om attest for frivillig innsats (H). I begge disse spørsmålene avtar betydningen innenfor den yngste alderskohorten, mens den tiltar innenfor den eldste. Tydeligst er mønsteret på spørsmålet om attest, der forskjellene mellom de to alderskohortene fra 1998 blir utlignet gjennom de endringene som skjer frem til 2009. Her er altså effekter av livsfase til stede, men siden de utlikner hverandre, kan de ikke forklare endringene i populasjonen.

Hvor mye av endringene i befolkningens holdninger skyldes generasjonsutskiftning i forhold til aldring og modning? Mens det er enkelt å finne ut hvem som har kommet til i befolkningen, er det verre å bestemme hvem som har falt fra. Hellevik (2001) påpeker at det ikke er så enkelt som å sammenlikne nye unge med tidligere års eldre, siden det også er en viss avgang blant middelaldrende og unge.

Her benytter vi oss derfor av det samme opplegget som Hellevik (2001). Basert på en analyse av dødelighetsmønstre i Norge, bruker han gjennomsnittsverdier for populasjonen over 55 år for å estimere holdningene til de som har gått ut av populasjonen i løpet av en 12-årsperiode. Ca. 20 prosent av alderskuttene mellom 16 og 79 år er skiftet ut mellom 1998 og 2009, mens 80 prosent av alderskuttene fortsatt er i befolkningen. Effekten av aldring er dermed 80 prosent av forskjellen på holdningene i 1998 og 2009 blant de som var mellom 16 og 68 år i 1998, og følgelig fortsatt befinner seg i målgruppen for undersøkelsen. Effekten av utskiftning er 20 prosent av differansen mellom de nye medlemmene av målgruppen (16-27 år i 2009) og et estimat for de som har falt fra (gjennomsnitt for aldersgruppen over 55 år).

Figur 14. Effekt aldring: endringer innen gruppen født mellom 1930 og 1982*0.8. Effekt utskifting: Differanse mellom nye unge (16-27 år) i 2009 og befolkningen over 55 år i 1998*0.2 (estimert 4/5 av populasjonen).

På de to første spørsmålene, der det som nevnt ikke har skjedd endringer av betydning i befolkningen, finner vi typiske og vedvarende livsfasemønstre: Generasjonsutskifting og aldring peker i motsatte retninger og går samlet ut i null. Dagens unge er mer lunkne til organisasjonsdemokrati og formelle medlemskap enn de som har gått ut av målgruppa i perioden. Men effekten av utskifting nulles ut av effekten av aldring og modning: Med økt alder følger økt forståelse av og verdsetting av demokratiske strukturer.

På de øvrige spørsmålene er det imidlertid klare generasjonseffekter, som opptrer noen ganger uavhengig av og andre ganger i kombinasjon med aldring. Med hensyn til synet på frivilliges egenverdi i sammenlikning med profesjonel-

le, kan endringen i befolkningens holdninger utelukkende tilskrives generasjonsutskiftning. Unge mennesker, som er vokst opp i et organisasjonssamfunn med flere betalt ansatte og i et samfunn sterkere preget av markedstankegang innen alle samfunnssektorer, ser i mindre grad enn eldre noen egenverdi ved å arbeide uten betaling. Disse holdningene bærer de med seg videre. Personene som legger størst vekt på frivilliges egenverdi, forsvinner gradvis fra befolkningen. Det er derfor all grunn til å forvente at det vi tidligere har omtalt som en svekkelse av *frivillighetsideologien* vil fortsette (Wollebæk, Selle og Lorentzen 2000).

Med hensyn til motivasjonsendringene vi har observert i befolkningen, i retning av begrunnelser knyttet til selvaktelse og instrumentelle fordeler av innsatsen, er bildet noe mer komplisert. De yngste i 1998 legger noe mindre vekt på muligheten for attest på frivillig arbeid og kontakter i arbeidslivet enn i 2009. Det er derfor nærliggende å peke på ulike faser i yrkesaktivitet som en delforklaring på forskjellene mellom aldersgruppene på dette spørsmålet. Det har imidlertid også her skjedd en klar endring i befolkningens holdninger som i all hovedsak skyldes generasjonsutskiftning: Yngre generasjoner er mer opptatt av arbeidslivsfordeler enn tidligere generasjoner, og hele denne forskjellen blir ikke borte med modning eller aldring. Endelig er det innslag av periodeeffekter, der også godt voksne og eldres holdninger har endret seg i ungdoms retning etter hvert som de har blitt eldre. Det er derfor svært sannsynlig at det er en frivillighet og et arbeidsmarked i endring som var hovedforklaringen på aldersforskjellene vi observert i 1998, og ikke ulike faser i yrkesaktiviteten. Også her framstår generasjonsforskjellene som viktigst, og representerer hovedtyngden av endringene i befolkningen.

På spørsmålet om tilknytning til enkeltorganisasjoner ser vi en nokså entydig kombinasjon av periode- og generasjonseffekter. Aldring har ikke hatt noen effekt på ungdoms avvikende holdninger til dette spørsmålet i 1998. Tvert imot har løsrivelsesprosessen fortsatt i omtrent like stort omfang både blant unge og godt voksne. I tillegg bidrar generasjonsutskiftningen til å påskynde utviklingen: De eldre, som har tendert til å være mer lojale mot enkeltorganisasjoner, har gått ut av befolkningen og blitt erstattet av yngre generasjoner som i større grad forventer å «shoppe rundt». Også her var ungdoms holdninger i 1998 et generasjonsfenomen, og ingen effekt av livsfase.

Oppsummert var forskjellene mellom unge og eldre i 1998 på alle punkter unntatt synet på interndemokrati og medlemskap varsler om framtidige holdningsendringer i befolkningen. Både med hensyn til syn på frivillighetens egenverdi, instrumentelle motiver for frivillig arbeid og grad av tilknytning til enkeltorganisasjoner, har ungdom i stor grad båret med seg holdningene sine

inn i voksen alder. Den nye ungdomsgenerasjonen likner mer på sine 11 år eldre storesøsken enn på sine foreldre og besteforeldre. Innenfor to tema, motivasjon for frivillig arbeid og tilknytning til enkeltorganisasjoner, har dessuten holdningene ungdom representerte i 1998 også styrket seg i eldre alderskohorter.

Del II: Organisasjonsdata. En undersøkelse av barne- og ungdomsorganisasjonenes rolle i lokaldemokratiet

Fra å fokusere på individers forhold til frivillighet og organisasjonsarbeid, forflytter vi oss nå opp på organisasjonsnivået og ser nærmere på barn og unges makt og deltakelse opp mot myndighetene gjennom frivillige lag. Som vi nevnte innledningsvis, er et veletablert syn på frivilligheten at det bidrar til demokratisk læring og sosialisering i noen få formative år hvor man etablerer normer og adferdsmønstre som henger ved resten av livet. Bidrar denne demokratiske sosialiseringen til at barne- og ungdomsorganisasjoner utøver makt overfor lokale myndigheter?

I det følgende ser vi nærmere på vilkår for barn og unges innflytelse på myndighetene, og hvorvidt dette har endret seg over tid. Når vi benytter foreningsdata for å gjøre dette, er det for å gi et bredere perspektiv på barn og unges engasjement ved å studere det fra ulike nivå. Det kan derfor tenkes at vi i denne delen vil finne andre trender enn i den første delen av rapporten. Selv om analysene her skjer på et mesonivå, er det tette bånd mellom disse to målenivåene. Det er nemlig naturlig å anta at situasjonen for foreningene gjenspeiler hvordan individer organiserer sine interesser over tid. Det vi imidlertid ikke vet, er hvor lang tid det tar før kollektivet av individuelle interesser berører organisasjonsnivået. Denne analysen ser altså endringene fra organisasjonenes side, som vil være påvirket av oppførselen til kollektivet av medlemmer og av andre rammevilkår.

Definisjonen av frivillige organisasjoner som opereres med her, vektlegger sammenslutninger som verken er offentlige eller kommersielle, som opererer selvstendig, som er formalisert i den grad at de har et navn, og som er basert på frivillig medlemskap eller andre former for frivillig tilknytning (Christensen et al. 2011:12).

I det følgende skiller vi mellom barne- og ungdomslag og voksenlag. Variabelen er etablert med utgangspunkt i Wollebæk (2006). Barne- og ungdomslag

er kodet som lag som opplyser å ha hovedvekten av medlemmer blant personer under 30 år. Dermed opererer vi her med et mer liberalt mål på barne- og ungdomslag enn den første delen av rapporten har gjort. Avgrensningen innebærer at idrettslag som opererer både blant voksne og unge, er ekskludert. Slik sikrer vi kun å inkludere lag som representerer barn og unge, og jobber for deres interesser. Det som ikke har vært mulig, med bakgrunn i disse dataene, er å skille ut de barne- og ungdomslag der de unge selv ikke bare utgjør målgruppen for organisasjonenes aktiviteter, men også ivaretar lederskapsfunksjonene. Vi har imidlertid utelatt barne- og ungdomslag som er rettet mot barn, men hvor det er voksne som er medlemmer og barna er mottakere mer enn aktive deltakere, ikke inkludert som barne- og ungdomslag i denne sammenheng. Avgrensningen er fundert i et teoretisk utgangspunkt om at barn og unges deltakelse i organisasjoner er viktig fordi det lærer dem demokratiske normer og ferdigheter (Putnam 1993, Putnam 2000), og fordi det er en alternativ kanal for politisk innflytelse (Skocpol 2004). Det er vanskeligere å argumentere for at dette gjelder åpne barnehager, foreldrelag¹⁵, babysvømming og babysang, hvor foreldrenes samvær er vel så viktig som barnas lek, og disse er derfor utelatt fra analysen. På samme grunnlag utelates organisasjoner som bedriver sivilt organisert tjenesteproduksjon, som skoler og natteravner. For å skille mellom ulike typer lag, benytter vi følgende typologi:

---

15. En del barne- og ungdomslag har tilknyttede foreldrelag, hvis oppgave er å tilrettelegge for barnas aktiviteter. Eksempler er fotballklubbens foreldrelag, svømmegruppens foreldrelag eller foreldrelag tilknyttet skolekorps.

Tabell 36. Typologi over barne- og ungdomsorganisasjoner

Type	Operasjonalisering
Politiske	Ungdomsorganisasjonene til de politiske partiene, politiske studentlag, miljø- og rettighetsarbeid, andre politiske lag
Kristne/avhold	KFUK/KFUM, søndagsskoler, misjonsklubber, kristne skolelag, private bibelringer
Ungdomslag	Lag tilknyttet Norges ungdomslag eller bygdeungdomslag
Speider/4H	KFUK/KFUM speidere, speidere (Norges speiderforbund), 4H-klubber
Musikk, teater og kunst	Kor, korps, musikk, teater, dans, kunstlag, festivaler
Idrett/sport	Idrettslag som retter seg mot barn/unge, kristen idrettskontakt (KRIK)
Kultur og fritid	Hobbyklubber (f.eks frimerke, sjakk), aktivitetslag (f.eks kampsport, motorcross, riding, kajakk), stevner, konferanser, kulturvernlag,
Sosiale og humanitære lag	Norsk folkehjelp, Amnesty, Røde kors, private humanitære initiativ, utviklingsarbeid
Andre barn og ungdom	Buekorps, studentaviser, målungdomslag, helselag

Note: Typologien følger i all hovedsak Wollebæk (2006).

Vi antar at det i mange sammenhenger kan være fruktbart å skille mellom organisasjoner fra henholdsvis by- og landkommuner. For det første vil sammensetningen av befolkningen være ulik, og for det andre vil trolig byorganisasjoner ha en mindre lokal karakter ettersom de oftere vil være regionale avdelinger av større foreninger. Vi skiller derfor mellom by og land der det er interessant og mulig å gjøre dette. I Hordalandsdataene betyr det at Bergen kodes som by, mens alle de andre kommunene regnes som land. Selv om skillet mellom landkommuner og Bergen kan virke som en grovkornet måte å lete etter mønster i en by-landdebatt, består et slikt skille på tvers av variasjonene, og tidligere publikasjoner basert på samme datamateriale har vist at det eksisterer store forskjeller mellom by og land når det gjelder frivillig organisering (Christensen et al. 2011, Wollebæk og Selle 2002a).

I forlengelsen av argumentet om demokratisk skolering er det naturlig å skille mellom rene aktivitetsforeninger og lag med en mer kollektiv saksorientering. Med aktivitetsorienterte lag mener vi lag som er konsentrert rundt organiseringen av en aktivitet, det være seg fotball, riding eller sjakk, og som driver dette primært for sine medlemmer. Saksorienterte lag er i større grad utoverrettede organisasjoner som arbeider for en spesifikk sak, som strandsoneloven eller trygge

skoleveier, eller et saksfelt, for eksempel miljø eller bistand¹⁶. Tankegangen bak et slikt skille er at frivillige organisasjoner kan fungere som rene møteplasser der det ikke nødvendigvis skjer noen form for demokratisk skoleing eller læring. En rekke organisasjoner driver med aktiviteter som i form og innhold i liten grad er relatert til temaer og kommunikasjonsformer som kan tenkes å smitte over på politisk aktivitet i voksen alder (McFarland og Thomas 2006:403). Med andre ord: Alle ungdomsorganisasjoner er ikke politisk relevante per se. Vi benytter derfor et slikt skille hvor det er nyttig og mulig å gjøre dette.

Hovedtemaer i den empiriske analysen

I de senere år har vi sett et forsterket fokus på å trekke barn og unge med i den politiske sfæren. Dette arbeidet er ofte forankret i et syn på barn og unge som borgere som bør inkluderes og lyttes til, spesielt i saker som angår og involverer denne aldersgruppen. Av den grunn har vi fått ungdomsråd i tre av fire kommuner, barn og unges kommunestyre i 39 kommuner, og i det siste har debatten om hvorvidt 16-åringer skal ha rett til å stemme, vært hyppig diskutert i media (med utgangspunkt i at det skal gjennomføres valg for denne gruppen i 20 kommuner ved det kommende kommune- og fylkestingsvalget). Med alle disse forsøkene på å bemyndige barn og unge slik at de får innvirke med tanke på egne livsvilkår, hvordan står det da til med denne gruppen innbyggere? Ser vi spor av denne satsningen lokalt, både med tanke på endringer for barn- og unges organisering, og i økt politisk innflytelse for barn og unge? For å besvare spørsmålet fokuserer denne analysen på ulike aspekter ved barn og unges frivillige organisering. Den første delkapittelet ser nærmere på endringer i hvordan og i hvilke typer lag barn og unge engasjerer seg. Videre ser vi på hvordan dette påvirker relasjonene mellom barne- og ungdomslagene og myndigheter. Vi ser på om det har skjedd endringer i organisasjonenes aktivitetsnivå, så vel som endringer i organisasjonsstruktur. Til sist i kartleggingen følger en analyse av hva som kjennetegner de foreningene som har blitt etablert i løpet av analyseperioden og hvordan de skiller seg fra nyetablerte lag i 1999-runden.

---

16. Dette skillet er inspirert av Torpes (2000) typologisering av organisasjoner i interesseorganisasjoner, saksorienterte organisasjoner og aktivitetsbestemte foreninger. Ettersom få interesseorganisasjoner har barne- og ungdomsavdelinger er disse inkludert under saksorienterte lag i det følgende.

Endringer i omfang og type barne- og ungdomsorganisering

Wollebæk (2006) finner at 1990-tallet representerer en svært negativ periode for lagene, der en kraftig tilbakegang spores i de fleste typene kategorier, men der nedgangen er sterkest blant de mest ideologisk orienterte barne- og ungdomslagene. Hvilke typer barne- og ungdomslag opplever vekst, og hvilke er i tilbakegang på 2000-tallet? Og hvordan ser det overordnede bildet ut for det organiserte barne- og ungdomsarbeidet?

Vi starter med å se på vekst og fall i det lokale organisasjonslivet med utgangspunkt i lag som er avviklet og lag som er blitt etablert i perioden. Figur 15 gir en oversikt over nye og døde lag i Hordaland etter type barne- og ungdomslag. Både landkommunene og Bergen inngår. Søylen under nullpunktet viser prosentandelen lag som er nedlagt, mens søylen over nullpunktet viser nystiftede lag fra perioden 1999-2009. Kurven viser netto tilbakegang eller fremgang innenfor de ulike kategoriene lag. Vi ser av Figur 15 at 2000-tallet delvis viderefører trendene funnet av Wollebæk (2006). Den siste tiårsperioden har det vært en nedgang i andelen barne- og ungdomslag på nærmere syv prosent¹⁷. Deler man inn nye og døde lag etter type lag, er det kategoriene *politikk* og *ungdomslag*¹⁸ som viser den mest negative utviklingen med en nedgang i antall lag på henholdsvis 22 og 23 prosent. Her er det imidlertid viktig å påpeke at vi opererer med prosentmessige tall. Hadde tabellen vist absolutte tall, hadde for eksempel utviklingen til politiske lag sett mye mindre dramatisk ut fordi det er så få lag i denne kategorien (55 lag) i utgangspunktet. *Kristne lag* ser også en stor nedgang i eksisterende lag. Dette gjenspeiler en vedvarende trend der religiøse lag taper terreng jevnt over i den norske frivilligheten (Christensen et al. 2011), selv om Wollebæk og Sivesind (2010) finner en svak økning i religiøs frivillighet etter 2004 på grunn av økt minoritetsdeltakelse. Imidlertid motvirkes utviklingen i noen grad av at det i samme periode etableres forholdsvis mange nye kristne lag. Som vi skal se seinere i rapporten, er det blant annet i det kristne foreningslivet at innovasjonen skjer. Videre ser vi at gruppene

17. I dataene er det mange lag som er registrerte med «uvisst skjebne», det vil si at vi mangler opplysninger på om de eksisterer, er nedlagt eller om de er sovende. Det kan derfor tenkes at fullstendig informasjon fra disse ville gitt oss et annet bilde her. Når det er sagt er det såpass mange lag vi har informasjon om, at man kan regne funnene som pålitelige. Lagene som bare er registrert i 2009, men som har uvisst stiftelsesår, er ekskludert fra analysen.

18. Det er ny trend at kommunene oppretter egne ungdomslag, så noen av de nyoppstartede lagene vil nok være slike kommunale initiativ.

speider/4H, musikk, teater og kunst og andre barn og ungdomslag mister flere lag enn det kommer til.

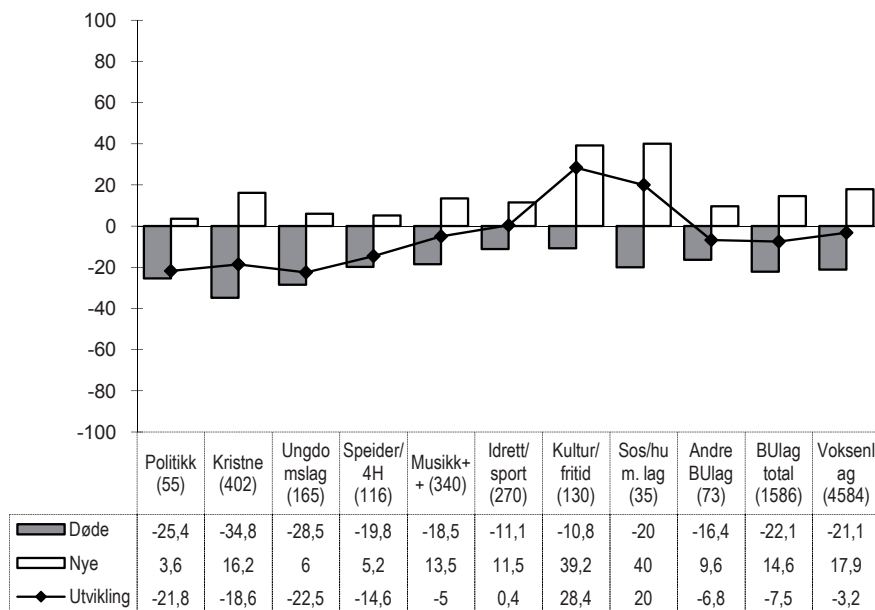
Tross negative utviklingstrekk blant de fleste typer barne- og ungdomslag, viser figuren også at noen typer lag opplever samlet økning. Den foreningstypen som går mest i pluss, er *kultur- og fritidslagene* med en økning på nesten 30 prosent fra 1999 til 2009. Den blir etterfulgt av *sosiale og humanitære lag* som har økt med 20 prosent¹⁹. Til sist har vi gruppen *idrett/sport* som står på stedet hvil. Idretten, som var den typen lag som kom best ut av det i forrige rapport, har altså nådd et metningspunkt. Økningen av barn og unge innenfor aktivitetsorienterte lag som ble beskrevet i del I, blir dermed i all hovedsak bekreftet på organisasjonsnivå.

Utviklingen innenfor barne- og ungdomslagene har derfor fortsatt en negativ trend på 2000-tallet, men trenden er dempet og den samlede nedgangen er langt fra like dramatisk som på 1990-tallet, da andelen barne- og ungdomslag sank med hele 22 prosent (Wollebæk 2006). Dermed gir heller ikke dette data-materialet støtte til resultatrapporten fra Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjon (LNU) (2011) som finner en svak økning i landsomfattende barne- og ungdomsorganisasjoner de siste ti årene. Alt i alt er altså bildet av utviklingen innenfor barne- og ungdomsforeningene fra 1999 til 2009 langt fra like nedadgående som tidligere, selv om trenden fortsatt har negativt fortegn.

---

19. Sosiale/humanitære lag har, i likhet med politiske lag, få observasjoner, og utviklingen her kan derfor mangle representativitet.

Figur 15. Nye og døde barne- og ungdomslag i Hordaland 1999-2009. Prosentvise tall.

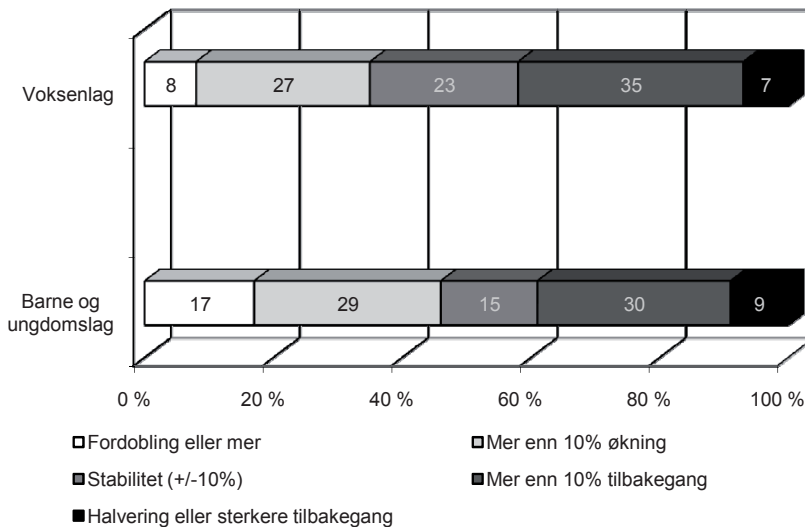

Har nedgangen i antall barne- og ungdomslag blitt etterfulgt av en ytterligere nedgang i medlemstall? Individdataene i del I fortalte oss at andelen som er medlemmer av frivillige organisasjoner har sunket fra 1998 til 2009. Etter som vi antar at kollektivet av individuelle interesser til slutt vil gjenspeiles på organisasjonsnivå, er forventningen her at nedgangen også er synlig med tanke på oppgitte medlemstall. Her sammenlignes både medianverdien og gjennomsnittsverdien, men medianverdien legges til grunn for tolkningen. Dette fordi gjennomsnittsverdiene er svært sårbare for ekstremverdier, og dermed ikke gjenspeiler utviklingen i en typisk organisasjon. Ser vi nærmere på hvordan medlemsmassen har endret seg over tid finner vi at i 1999 hadde et typisk barne- og ungdomslag 34 medlemmer, litt lavere enn et typisk voksenlag som hadde 37 medlemmer. I løpet av 2000-tallet rapporterer dataene om en dramatisk nedgang i gjennomsnittlig medlemstall blant de voksne, mens trenden blant barn og unge er svakt oppadgående²⁰. Allikevel finner vi at det typiske

20. I 1999 hadde et gjennomsnittlig barne- og ungdomslag 239 medlemmer, mot 249 i 2009. For voksenlagene var gjennomsnittlig medlemstall i 1999 220, mot et gjennomsnitt på 166 medlemmer i 2009.

barne- og ungdomslag har fire færre medlemmer i 2009 enn i 1999. For voksenalagene har medianverdien sunket med hele tolv medlemmer til 25. Den positive utviklingen for barne- og ungdomslagene som gjennomsnittsverdiene rapporterer om, skyldes derfor en økning i medlemstallet for noen få store foreninger. Medlemsøkningen er dermed noe de færreste lokallag tar del i. Funnene her bekrefter forventningene fra del I, som fant samme negative medlemsutvikling på individnivå i samme periode. Vi ser nærmere på medlemsutviklingen blant barne- og ungdomslag i Figur 16.

Figur 16. Medlemsutvikling i overlevende lag 1999-2009

Note: Bergen og landkommunene er slått sammen. Antall voksenalag: 813. Antall barne- og ungdomslag: 278.

Barne- og ungdomslagene som har overlevd analyseperioden har hatt en mer positiv medlemsutvikling enn voksenalagene. Vi ser at 46 prosent av barne- og ungdomslagene som er inkludert, har hatt en økning i medlemstallet på over ti prosent, mot 39 prosent som har nedgang på ti prosent eller mer. Sammenligner vi med voksenalagene, er det 38 prosent her som øker medlemstallene med mer enn 10 prosent, mens 47 prosent opplever en tilbakegang. Funnene her indikerer at den negative medlemsutviklingen i barne- og ungdomsorganisasjonene langt på vei har stanset sammenlignet med for ti år siden, da hele 70 prosent av barne- og ungdomslagene hadde sett en tilbakegang i medlemsmassen (Wolle-

bæk 2006). Skiller man ytterligere mellom Bergen og landkommunene, finner man at denne utviklingen er lik på tvers av type kommune (se Tabell 47 i appendix). Utviklingen virker dermed å være uavhengig av geografisk beliggenhet.

Totalt sett kan vi si at det i dag er færre barne- og ungdomslag enn for ti år siden, men at ungdomslagene representerer omtrent like mange medlemmer i 2009 som i 2000. Trendene blant barne- og ungdomsforeninger skiller seg ikke vesentlig fra trendene blant voksenlagene, med unntak av en mer positiv medlemsutvikling blant lag for barn og unge.

Det er også nødvendig å rette et blikk mot hvordan kjønnsfordelingen og forholdet mellom majoritets- og minoritetsgrupper slår ut i organisasjonsmedlemskap og styreverv. I første del av rapporten observerte vi at etniske minoriteter er noe bedre representert med tanke på frivillig arbeid enn når det gjelder formelt medlemskap. Den dårlige formelle representasjonen får vi bekreftet når vi ser på medlemsrepresentasjon og styremedlemsrepresentasjon blant denne gruppen innbyggere. Her har vi kun data fra 2009-runden, og kan ikke si noe om utvikling over tid. Vi ser at majoriteten av barne- og ungdomslag opplyser å ha medlemmer med etnisk minoritetsbakgrunn, mens voksenlagene ligger hele 18 prosentpoeng lavere. Samtidig ser vi at det er gjennomsnittlig flere medlemmer med minoritetsbakgrunn i de voksenorganisasjonene som har minoritetsmedlemmer, enn tilfellet er for barne- og ungdomsorganisasjonene. Ser vi på styremedlemmer, ser vi det samme mønsteret, samtidig som vi ser at etniske minoriteter er sterkt underrepresentert i ledelsen av organisasjonene. Dette viser at selv om barne- og ungdomslagene i større grad enn voksenlagene oppgir å ha medlemmer og styremedlemmer som ikke er etnisk norske, så gjelder dette som oftest ikke mer enn ett eller to medlemmer i hver forening. De utgjør dermed en svært liten andel av den store gruppen i befolkningen med organisasjonsmedlemskap.

Tabell 37. Etnisk minoritetsrepresentasjon i organisasjonene

	2009	
	Barne- og ungdomslag	Voksenlag
Andelen foreninger som har ordinære medlemmer med etnisk minoritetsbakgrunn	58,6	41,0
Gjennomsnittlig antall medlemmer med etnisk minoritetsbakgrunn blant lagene som har dette	2,58	3,50
Andelen foreninger som har styremedlemmer med etnisk minoritetsbakgrunn	8	4,3
Gjennomsnittlig antall styremedlemmer med etnisk minoritetsbakgrunn blant lagene som har dette	1,3	1,9
N	609	1809

Note: Spørsmål om etnisk minoritetsrepresentasjon ble først inkludert i 2009-runden, og vi kan dermed ikke si noe om utvikling over tid her.

En sammenligning av hvem som tar på seg lederverv, viser at kjønnsfordelingen er mer lik blant foreninger for barn og unge, enn blant voksenlagene. Mens kjønnsforskjellene knapt er til stede med tanke på lederposisjoner hos barn og unge, er lederen i over to tredjedeler av alle voksenforeninger i 2009 mann. Endringene over tid er minimale, og samsvarer med funnene i forrige rapport (Wollebæk 2006). Ser vi på antall styremedlemmer over tid, finner vi imidlertid at det blant barne- og ungdomslagene har skjedd en nedgang i gjennomsnittlig antall menn/gutter i styret, mens den gjennomsnittlige andelen kvinner/jenter så vidt har en positiv utvikling. Ser vi på voksenlagene er imidlertid trenden at andelen kvinner har økt, mens det gjennomsnittlige antallet menn er så å si identisk med ti år tidligere. Trenden er altså at det er små endringer over tid på prosentandelen jenter/kvinner og gutter/menn i lederverv i barne- og ungdomslagene, men at vi skimter en nedgang i antallet menn i styret fra 1999 til 2009.

Tabell 38. *Kjønns sammensetning i styret*²¹

	1999		2009	
	Barne- og ungdomslag	Voksenlag	Barne- og ungdomslag	Voksenlag
Leder:				
Mann (%)	53,4	60,3	53,9	64,2
Kvinne (%)	46,6	39,7	46,1	35,8
Styremedlemmer:				
Gj.snitt ant menn	3,36	3,14	3,13	3,19
Gj. snitt ant kvinner	2,90	2,57	2,94	2,72
N	670	1776	534	1636

Et viktig punkt angående den interne validiteten²² til disse variablene må nevnes. Vi må ta det forbeholdet at det i mange styrever sitter foreldre av medlemmene eller andre voksne. Det betyr at det ikke nødvendigvis er 16 år gamle Fredrikke som sitter i styret til rideklubben, men heller hennes 46 år gamle mor. Wollebæk og Selle (2002:195) anslår at majoriteten av barne- og ungdomslagene som er registrert, er voksenstyrt. Og selv om det ikke er direkte sammenlignbart, så finner LNU (2011) i sin siste rapport at kun 55 prosent av medlemmene som sitter i sentralstyret er under 26 år. Ettersom vi ikke har informasjon som kan sile ut lagene hvor styret er ungdomsdominert, er det nokså sannsynlig at tendensene vi finner ikke gjelder utelukkende for ungdom, men heller gjenspeiler foreldres frivillighet på vegne av barna. På grunn av de overnevnte faktorene kan vi heller ikke si noe sikkert om hvor representative styrene i disse lagene er i forhold til medlemsmassen. Disse resultatene må derfor tolkes med stor forsiktighet.

Barne- og ungdomslag som politiske aktører

Hittil har vi sett en nedgang i barne- og ungdomsorganiseringen fra 1999 til 2009. I det følgende ser vi nærmere på hvorvidt frafallet av barne- og ungdomslag har svekket disse organisasjonene som kanaler for politisk innflytelse.

Individdataene viste at ungdommene ikke manglet politisk selvtillit, og at de hadde stor tro på muligheten for å øve innflytelse over politikken, ikke minst gjennom frivillige organisasjoner. Dette skulle tilsa at barn og unges organisasjoner er forholdsvis aktive når det gjelder å øve innflytelse over politikken,

21. Bergen og landkommunene er slått sammen.

22. Intern validitet omhandler hvor godt et mål reflekterer det teoretiske konseptet det skal dekke (Midtbø 2007:25). I dette tilfellet gjelder dette hvor godt målet vårt om hvem som sitter i styret er til å skille foreldrestyrte styrever fra styrever hvor barn og unge selv er representert.

men samtidig kan resultatet fra befolkningsundersøkelsen være et uttrykk for at barn og unges organisasjoner oftere blir kontaktet av myndighetene og at dette skaper forventninger om innflytelse. Tabellen nedenfor viser både egeninitiert og myndighetsinitiert kontakt.

Tabell 39. Kontakt med offentlige myndigheter for å påvirke, 2000-2009. Prosent

	Foreningstype	Landkomm 1999	Landkomm 2009	Diff. Sig.	Bergen 99	Bergen 09	Diff. Sig.
	Voksenlag	45	41	-4	28	37	9***
Prøvd å påvirke off myndigheter ²³	Barne- og ungdomslag	23	24	1	28	26	-2
	Diff. sig	-22***	-17***		0	-11***	
	Voksenlag	41	37	-4	21	28	7***
Kommunen	Barne- og ungdomslag	22	22	0	22	20	-2
	Diff. sig	-19***	-15***		1	-8**	
	Voksenlag	13	13	0	12	13	1
Fylkeskommunen	Barne- og ungdomslag	5	5	0	9	6	-3
	Diff. sig	-8***	-8***		-3	-7***	
	Voksenlag	12	11	-1	15	19	4*
Staten	Barne- og ungdomslag	3	4	1	12	13	1
	Diff. sig	-9***	-7***		-3	-6*	
	Voksenlag	29	33	4	9	19	10***
Blir spurt til råds i saker som angår foreningen	Barne- og ungdomslag	22	24	2	11	17	6*
	Diff. sig	-7**	-9**		2	-2	

* Statistisk signifikant forskjell (* p<.05, ** p<.01, *** p<.001). N: Barne- og ungdomslag landkommunene: 404 i 1999, 259 i 2009. Voksenlag landkommunene: 1090 i 1999, 967 i 2009. Barne- og ungdomslag Bergen: 343 i 1999, 350 i 2009. Voksenlag Bergen: 858 i 1999, 842 i 2009.

Vi ser av Tabell 39 at barne- og ungdomslag jevnt over har signifikant mindre kontakt med offentlige myndigheter med det formål å påvirke, enn voksenlag har. Dette er ikke overraskende, ettersom barn og unge oftere er medlem av aktivitetslag enn saksorienterte lag, og slik sett ikke er like opptatt av å påvirke myndighetene. Det faktum at myndighetene er et voksenforum gir også en rimelig forklaring på hvorfor voksne og unge stiller så ulikt her. Vi kan

23. Samlevariabel for forsøk på å påvirke offentlige myndigheter på kommunalt, fylkeskommunalt og statlig nivå.

anta at voksenlag går til myndighetene på eget initiativ i en sak der de ønsker å påvirke, mens slike initiativ vil være mindre vanlig blant barn og unge. Et annet interessant skille viser seg i aktivitetsnivået til foreningene i Bergen og i landkommunene. I 1999 var det et mye mindre skille mellom barne- og ungdomslag og voksenlag i Bergen med tanke på påvirkning, samtidig som voksenlag i landkommunene hadde signifikant mer kontakt med myndighetene enn barne- og ungdomslagene. Fra 1999 til 2009 har imidlertid skillet i Bergen økt ganske markant, og nærmer seg det tydelige gapet vi finner i landkommunene. Landkommunene opplever enten stabilitet eller en svak nedgang i forskjellene mellom unge og voksne når det gjelder påvirkningsforsøk i denne perioden.

Ser vi nærmere på foreningene som representerer barn og unge, ser vi stor grad av stabilitet fra 1999 til 2009. Det geografiske skillet gjør seg ikke gjeldende med tanke på påvirkning på kommune- og fylkesnivå. På statlig nivå ser vi imidlertid at barne- og ungdomslagene fra Bergen er mye hyppigere representert enn sine søsterlag i landkommunene.

Inviterer myndighetene barne- og ungdomsorganisasjoner med på råd i saker som angår dem? Dette spørsmålet ble stilt både i 1999 og 2009, men svarene er ikke direkte sammenlignbare over tid, ettersom det ble gitt anledning til å gradere ja-svarene i 2009 («svært ofte», «ofte» og «av og til»), noe som ikke var mulig i 1999. Likevel antyder tallene her at kommunene konsulterer frivillige organisasjoner hyppigere i 2009 enn i 1999, både i Bergen og i landkommunene. Når det er sagt ligger fortsatt andelen barne- og ungdomslag som blir rådspurt markant høyere i landkommunene enn i Bergen. Dette stemmer overens med tidligere studier av innbyggernes politisk deltakelse, og støtter oppunder antakelsen om at foreningslivet er mer oversiktlig i små samfunn, og at barrieren for kontakt er lavere ettersom båndene er tette (Saglie og Bjøklund 2005). Over tid ser vi imidlertid en konvergerende utvikling mellom land og by på dette området, både blant barne- og ungdomslag og voksenlag. Utviklingen for voksenlagene i landkommunene er stabil eller svakt negativ i denne perioden, mens den er positiv i Bergen.

Funnene som er gjort her taler delvis imot Wollebæk (2006) sin konklusjon i etterkant av 1999-runden om at «organisasjonene fungerer som pressgruppe i byen og høringsinstans i distriktene». Mens det til en viss grad stemmer at barne- og ungdomsorganisasjonene bærer mer preg av å være høringsinstanser i landkommunene, har det siste tiårets utvikling ført til at barne- og ungdomslag i Bergen ikke lenger fungerer som pressgrupper i større grad enn lagene gjør i kommunene ellers i fylket. Unntaket her er kontakt med statlige myndigheter,

hvor Bergensforeningene scorer markant høyere enn barne- og ungdomslag i landkommunene.

Tabell 40. Kontakt med offentlige myndigheter, 1998-2009, etter type forening

	Rådspørringer, %			Påvirkningsforsøk, %			Kontakt totalt, % ²⁴		
	1999	2009	Diff. sig	1999	2009	Diff. sig	1999	2009	Diff. sig
Politikk	23	31	8	81	92	11	81	92	11
Kristne/Avhold	8	5	-3	7	7	0	13	11	-2
Ungdomslag	33	23	-10	14	18	4	41	33	-8
Speider/4H	8	5	-3	11	13	2	19	15	-4
Musikk, teater & kunst	12	15	3	17	15	-2	26	23	-3
Idrett/sport	25	34	9	41	46	5	50	53	3
Kultur/fritid	17	26	9	34	25	-9	43	35	-8
Sosiale/humanitære lag	29	10	-19	36	33	-3	50	38	-12
Andre barn og ungdom	21	19	-2	45	25	-20	55	31	-24
Gj.snitt BULag	17	20	3	25	25	0	34	33	-1
Gj.snitt voksenlag	20	26	6***	37	39	2	44	46	2

* Statistisk signifikant forskjell (***) $p < .001$ N: Barne- og ungdomslag: 747 i 1999, 609 i 2009. Voksenlag: 1948 i 1999, 1809 i 2009.

Ser vi nærmere på hvordan kontakt med myndighetene fordeler seg etter type lag, finner vi et mer inngående bilde av endringene som foregår innenfor barne- og ungdomslagene. Det tilgjengelige tallmaterialet er imidlertid ganske begrenset når det blir delt inn etter typer (få observasjoner innenfor noen av kategoriene). Et lite antall observasjoner er også grunnen til at kun endringen i rådspørring av voksenlag totalt oppnår statistisk signifikans²⁵. Av denne grunn må funnene tolkes med forsiktighet. Når det er sagt, viser Tabell 40 at bak historien om stabilitet skjuler det seg store forskjeller i utviklingen av kontakt med myndighetene de siste ti år på tvers av type barne- og ungdomslag. Tabellen viser at kontakten med offentlige myndigheter er synkende på tvers av typene barne- og ungdomslag, med unntak av *politiske lag* som har økt total kontakt med myndighetene med 11 prosentpoeng det siste tiåret, og *idrett og sport* som

24. Kontakt totalt % er satt sammen av de to første kategoriene.

25. Dette gjør sjansen for at gjennomsnittet er tilfeldig så stor at selv om differansen er stor så blir den ikke signifikant.

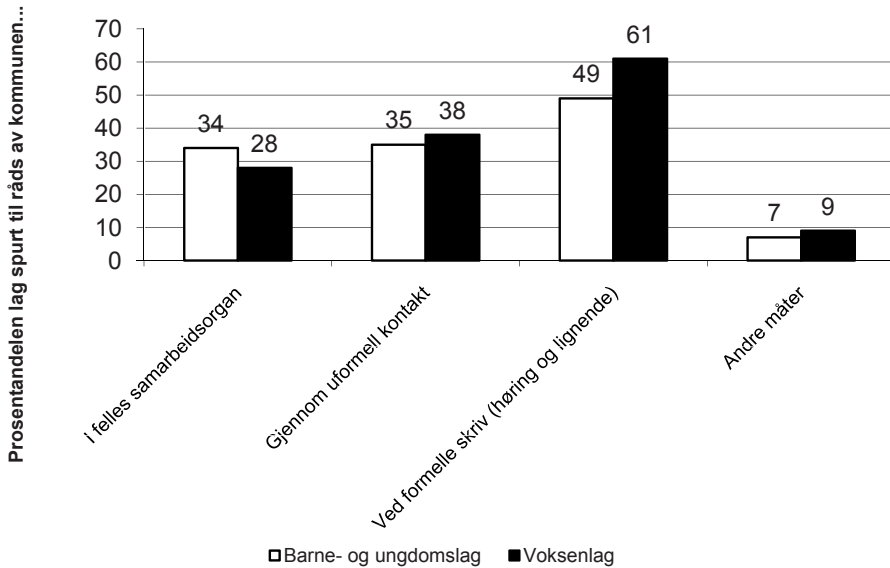
også har en positiv utvikling både med tanke på påvirkning og rådspørring. Videre opplever både *sosiale og humanitære lag* og *andre barne- og ungdomslag* en betydelig nedgang i kontakt med myndighetene fra 1999 til 2009. For førstnevnte blir 20 prosent færre lag spurt til råds av kommunen, mens det for sistnevnte er nedgangen i påvirkningsforsøk som forklarer den negative kontakten totalt. Ser vi på *ungdomslagene* har andelen som oppgir å bli rådspurt i aktuelle saker sunket betraktelig, samtidig som de i større grad enn før fortsetter å prøve å påvirke. *Kultur- og fritidslagene* har motsatt utvikling; de prøver i mindre grad å påvirke myndighetene nå enn i 1999, mens de opplever en økning i rådspørring fra myndighetenes side. For *For kristne/avholdslag, speider/4H, musikk/teater/kunst og idrett/sport* er endringene små både på pluss- og minus-siden, og bildet som tegnes av disse er et av stabilitet. Vi ser altså at politiske lag og idretts- og sportsforeninger i større grad har kontakt med myndighetene, mens sosiale og humanitære lag, andre barne- og ungdomslag og til dels ungdomslagene nå er i mindre kontakt med myndighetene enn før.

Spørsmålene om forsøk på påvirkning på ulike myndighetsnivå, viser at barne- og ungdomslagene opplever stor grad av stabilitet. Når det gjelder bylandskillet er det markante forskjeller mellom barne- og ungdomslagene med tanke på påvirkning rettet mot staten, hvor lagene fra Bergen er mye sterkere representert. Forklaringen her kan være at lagene som holder til i Bergen kommune er flinkere til å benytte disse kanalene fordi de har bedre oversikt over hvordan veiene til makten går, og de har gjerne et større kontaktnettverk.

Når det gjelder «spurt til råds»-variabelen er det ingen tvil om at kommunen i større grad tar initiativ til høringer i dag enn for ti år siden. Et interessant spørsmål her er om økt kontakt er en konsekvens av den økte frivillighetsinnsatsen. Som nevnt tidligere er det i dag ungdomsråd i tre fjerdedeler av alle norske kommuner, og det er flust av andre deltakelses- og innflytelsesordninger for ungdom, som ungdomsparlamentet, ungdommens kommunestyre, ungdomstinget, ungdommens demokratiforum og ungdommens fylkesting. Tabell 40 synliggjør imidlertid at ikke alle typer lag deltar på denne arenaen. For å belyse utviklingen nærmere har vi spurt foreningene om hvordan kommunen spurde dem til råds. Utviklingen presentert i Figur 17 viser at de barne- og ungdomslagene som blir spurt til råds, oftere deltar gjennom felles samarbeidsorgan enn voksne. Ellers ligger voksne hakket foran når det gjelder å bli rådspurt gjennom uformell kontakt og ved formelle skriv. Et svært interessant funn er at hele 35 prosent av barne- og ungdomsforeninger som blir rådspurt, oppgir at det skjer gjennom uformell kontakt. Dette indikerer en tett kontakt mellom barne- og ungdomsforeninger og myndighetene som bryter med forventningene våre om

at disse foreningene mangler ressurser og nettverk til å omgås myndighetspersoner i like stor grad som voksne.

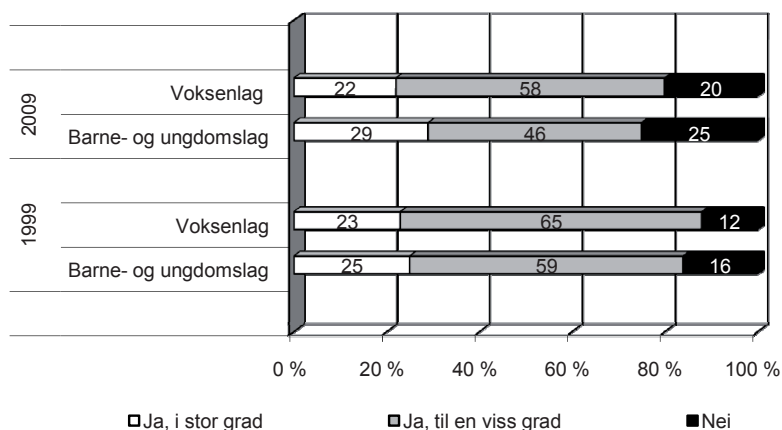
Figur 17. Måter foreninger blir spurt til råds på av lokale myndigheter. 2009.

Å være i kontakt med myndighetene er som kjent ikke synonymt med faktisk innflytelse. For å få et innblikk i hvorvidt barne- og ungdomsorganisasjoner føler at de har reell påvirkningsmakt, blir de i undersøkelsen spurt i hvilken grad de føler at synspunktene deres blir tatt hensyn til av myndighetene de har henvendt seg til. I 1999-runden ser vi at fire prosent flere barne- og ungdomslag føler at de ikke blir tatt hensyn til sammenlignet med voksenlagene. I 2009 er avviket på fem. På motsatt side av skalaen er det syv prosent flere av barne- og ungdomslagene enn voksenforeningene i 2009 som føler seg hørt «i stor grad». Over tid ser vi imidlertid at andelen som oppgir at de ikke føler seg hørt øker med opp mot 10 prosent. Blant barne- og ungdomslagene plasserer flere av lagene seg på ytterpunktene enn før. Mange føler at de blir hørt i stor grad, men mange føler seg også oversett. De observerte endringene over tid viser tegn til en gryende marginalisering av barne- og ungdomsorganisasjoner, men det er viktig å påpeke at dette også virker å gjelde for voksenlagene. Tendensene vi finner for barne- og ungdomslagene gjelder på tvers av type kommune. Den

eneste forskjellen å spore var at barn- og ungdomslag i byen følte seg mindre hørt enn tilsvarende lag i distriktet. Fordi forskjellene var så minimale og antallet observasjoner innenfor hver kategori få, er ikke tabellen inkludert.

Figur 18. Tatt hensyn til synspunktene til laget? Prosent.

Note: Kjikvadrat 1999: 1,93. Signifikans: 0,381. Kjikvadrat 2009: 8,25. signifikans: 0,016.

N 1999: Barne- og ungdomslag: 146, voksenlag: 597. N 2009: Barne- og ungdomslag: 153, voksenlag: 703.

Hvordan forklarer man en slik utvikling? Med en stor satsning på den kommunale frivillighetspolitikken, spesielt rettet mot barn og unge, burde man forvente at barn og unge føler seg *mer* hørt, ikke mindre? Ettersom spørsmål i undersøkelsen handler om persepsjon, kan man imidlertid tenke seg at andre faktorer enn faktisk innflytelse spiller inn. En mulig forklaring, basert på Christensen et. als (2011:77) analyser, er at det eksisterer en tett forbindelse mellom å bli spurt til råds og å føle seg hørt. De konkluderer med at økte forventninger om innflytelse, fordi myndighetene oftere spør lagene til råds enn før, fører til at flere lag mener de ikke blir hørt. Sagt litt annerledes; opplevelsen av å vinne frem i en sak eller ikke former hva man svarer på dette spørsmålet uavhengig av om myndighetene faktisk tok hensyn til foreningens meninger. Dette kan stemme overens med resultatene vi finner for barne- og ungdomslag i Bergen. Her øker som nevnt antallet rådspøringer (Tabell 39) i tiårsperioden, men allikevel synker andelen lag herfra som føler seg hørt. Det kan imidlertid ikke forklare utviklingen i landkommunene. Ettersom spørsmålet avhenger av for-

eningsrepresentantens opplevelse med myndighetene på det tidspunktet han/hun blir spurt, bør trendene her sees på som opplevd innflytelse heller enn faktisk innflytelse.

Det er vanskelig å konkludere i spørsmålet om endringer i innflytelse for barne- og ungdomslag, men trendene så langt viser stabilitet i barne- og ungdomsorganisasjoners *forsøk på påvirkning* og i å bli *spurt til råds* blant landkommuner, mens lagene i Bergen ser en svak negativ utvikling i samme tidsperiode. Det er ingen tilsvarende by-land dimensjon å spore når man ser på opplevd innflytelse, men også her ser man en gryende marginalisering. Dette er imidlertid en trend som går på tvers av voksenlag og barne- og ungdomslag.

Tabell 41. Type strategier i forsøk på å påvirke myndighetene, 1999-2009. I prosent.²⁶

	BU-lag 1999	BU-lag 2009	Diff. Sig.	Voksenlag 1999	Voksenlag 2009	Diff. Sig.
Formelle kanaler						
Arrangert møte	33	50	17**	44	51	7**
Reist saken i fylkes-/riksorganisasjon	14	26	12	24	25	1
Samlet inn underskrifter	8	11	3*	14	11	-3
Samarbeidet med andre lag	33	41	8	37	36	-1
Sendt skriv til kommunen	42	62	20***	51	61	10***
Sendt skriv til fylkeskommunen	9	20	11**	20	23	3
Sendt skriv til staten	15	18	3	21	24	3
Uformelle kanaler						
Reist saken i pressen	28	38	10	37	38	1
Tatt personlig kontakt med ordfører	17	24	7	29	33	4
Personlig kontakt med folkevalgte i kommunen	31	41	10*	40	49	9***
Personlig kontakt med kommuneadministrasjonen	32	56	24***	44	55	11***
Personlig kontakt med folkevalgte i fylkestinget	7	9	2	14	14	0
Personlig kontakt med fylkesadministrasjonen	9	17	8*	12	17	5**
Personlig kontakt med Stortingsrepresentanter	12	12	0	20	19	-1
Personlig kontakt med statsadministrasjonen	6	9	3	13	15	2
Engasjert seg på andre måter	22	18	-4	10	22	12***

* Statistisk signifikant forskjell (* p<.05, ** p<.01, *** p<.001)

Note: N: Barne- og ungdomslag 1999: 202, 2009: 153. Voksenforeninger: 1999: 759, 2009: 705.

Personlig kontakt med fylkes- og statsadministrasjon og politikere var ikke inkludert i forrige rapport fordi spørsmålet om kontakt med disse instansene ble inkludert først i 1999-runden.

Wollebæk (2006) fant, i en analyse av Hordalandsdataene frem til 1999, at måten foreningene kontakter myndighetene på har endret seg fra bruk av formelle kanaler som skriv, samarbeid og bruk av fylkes- og riksorganisasjon til uformelle kanaler tuftet på nettverk og personlig kontakt. Utviklingen de siste ti årene viser at dette mønsteret ikke er like tydelig lenger. I stedet observerer

26. Denne tabellen skulle i utgangspunktet skille mellom by og landkommuner, men på grunn av få observasjoner av barne- og ungdomsforeninger i 1999 ble verdiene for ekstreme til at det var fruktbart å bruke en slik inndeling her. Vi har derfor delt på vanlig vis mellom voksenlag og barne- og ungdomslag.

vi en parallell økning i bruken av formelle og uformelle kanaler blant barne- og ungdomsforeningene. Blant formelle kanaler ser vi at andelen barne- og ungdomslag som har *sendt skriv til kommunen, arrangert møte, reist saken i fylkes-/riksorganisasjon* og *sendt skriv til fylkeskommunen* har økt betraktelig i perioden, mens andre strategier også opplever fremvekst, men av mer moderat sort. Videre er det interessant å se at bruken av uformelle kanaler for påvirkning fortsetter å øke. Her skiller *personlig kontakt med kommuneadministrasjonen* seg ut, med en økning på hele 24 prosent i tiårsperioden. Videre øker også bruken av strategier som *personlig kontakt med folkevalgte i kommunen, kontakt med pressen, personlig kontakt med fylkesadministrasjon* og *personlig kontakt med ordfører*, mens resten av de uformelle strategiene ligger stabilt. Dette tegner et bilde av at barne- og ungdomslag i større grad enn for ti år siden benytter disse kanalene for påvirkning, at de oftere henvender seg direkte til byråkratiet, og at de benytter et bredere spekter av strategier gjennom formelle og uformelle kanaler for påvirkning. Videre antyder tabellen at det fylkeskommunale nivået er et politisk beslutningsnivå som barne- og ungdomslag prøver å påvirke. Det er overraskende, ettersom det i Tabell 3 fremgår at kun fem prosent av foreningene for barn og unge kontaktet fylkeskommunen med det mål for øyet å påvirke i en sak som angikk dem. Det er plausibelt at fordeling av statlige driftsmidler er bakgrunnen for kontakten opp mot fylkeskommunen. Lorentzen (2010) finner nemlig, i sin kartlegging av statlige tilskuddordninger, at departementene ofte trekker inn enten det fylkeskommunale nivået eller underliggende etater for å fordele midlene til organisasjonene. På tross av økt oppmerksomhet mot fylket, er imidlertid kommunen fortsatt det nivået som blir hyppigst kontaktet av barne- og ungdomslag, uavhengig av om måten man gjør det på er formell eller uformell. Et raskt blick på voksenlagene viser de samme trendene. Kommunale myndigheter er altså fortsatt uten tvil det nivået som blir ansett som viktigst for det lokale organisasjonslivets vilkår.

Videre er det et overraskende funn at barne- og ungdomslag og voksenlag ligger såpass likt med tanke på bruken av ekstern kontakt for å påvirke myndighetene. Hva forklarer utjevningen av strategier som vi finner i organisasjonsdataene? Normalt sett skulle man tro at voksenlagene ville ligge markant høyere, slik vi så i Tabell 39. Dette fordi barn og unge, spesielt innenfor politiske og samfunnsrettede lag, har vært kjent for å ta i bruk ukonvensjonelle metoder som protestaksjoner og kampanjer i større grad enn voksenlag. Dette reflekteres i Tabell 41, hvor vi ser at 22 prosent av barne- og ungdomslagene oppgir å benytte *andre måter* å engasjere seg på i 1999. Ti år seinere ser vi imidlertid at det har vært en tilbakegang på fire prosent. Nedgangen i alternative måter å

påvirke på, og den fortsatte økningen i bruk av uformelle strategier kan tolkes som at utviklingen de siste ti årene til dels har sett en dreining fra mer radikale metoder som demonstrasjon og protest til lobbyvirksomhet, som krever nettverk og ressurser. Når det er sagt kan kategorien *andre måter å engasjere seg på* inneholde mye annet enn aksjonsvirksomhet, så funnene er ikke veldig solide. Individdataene i del I fant også delvis motstridende funn om at unge i alderen 18-24 år i 2009 fortsatt er den aldersgruppen som har størst tro på effektiviteten av å delta i aksjoner og demonstrasjoner dersom målet er å påvirke. Dette betyr imidlertid ikke at slike metoder blir brukt i like stort omfang som før, men sier noe om at barn og unge fortsatt ser på aksjon som et nyttig påvirkningsinstrument. De synes imidlertid at det er mer effektivt enn uformell kontakt i form av personlig kontakt med politikere, som også er en kontrast til hva vi finner her.

Et annet aspekt her er at orienteringsendringen mot uformelle kanaler, og det faktum at det ikke er forskjell i strategier for å påvirke mellom voksenlag og barne- og ungdomslag, kan indikere at foreldre sitter på toppen i organisasjonene i større grad i dag enn for 30 år siden, og at de bruker sitt nettverk for å påvirke myndighetene²⁷. Dette kan også være med på å forklare nedgangen i andre måter å engasjere seg på som vi så i Tabell 3. Man kan også tenke seg at barn og unge er bedre skolert i organisasjonsarbeid i dag, som en konsekvens av profesjonaliseringen av feltet, og at de derfor går mer målrettet fram når de ønsker å påvirke en beslutning. Spissformulert er tolkningen her at man enten kan anta at barn og unge har lært seg de voksnes spill, eller at voksne har tatt over barn og unges arena og endret praksisen for påvirkning.

For å belyse hvilke saker som gjør at barne- og ungdomslag engasjerer seg, blir lagene spurt om de har engasjert seg i konkrete saker som har vært oppe til drøfting på ulike myndighetsnivå, og ber dem spesifisere hvilke saker det gjelder. Dette gir oss en god mulighet til å se hvordan foreninger bruker de ulike myndighetsnivåene for innflytelse. Spørsmålet er kun analysert for 2009-runden, så vi kan ikke sammenligne utviklingen over tid her. Funnene rapportert under er basert på en kvalitativ gjennomgang av de åpne svarene.

Blant barne- og ungdomsorganisasjonene som har svart på dette spørsmålet, opplyser absolutt flest å ha vært i kontakt med kommunale myndigheter. På

---

27. LNU's årlige rapporter finner en slik utvikling i sentralstyrene til barne- og ungdomslag fra 2000 til 2011. I 2000 viser en undersøkelse blant medlemsorganisasjonene at 75 prosent av sentralstyrevervene innehas av ungdom under 26 år, mens en tredel av vervene er besatt av unge under 18 år (siteret i Fauske et. al (2009)). I 2011, finner LNU at kun i en knapp majoritet, 55 prosent, av sentralstyrevervene sitter ungdom under 26 år (Landsrådet for barne- og ungdomsorganisasjoner 2011).

kommunalt nivå kan brorparten av svarene puttes inn i tre bolker av tema. For det første kontakter mange foreninger lokale myndigheter angående egne vilkår. Med dette menes for eksempel økonomisk støtte til drift, støtte til bygging og vedlikehold av foreningshus, idrettshus, idrettsbaner og treningsområder generelt, tildeling av bane- og treningstider, og lånegarantier. For det andre ser vi at ulike kommunale planer, som arealplan, idrettsplan og kulturplan ofte er grunnen til en forenings engasjement opp mot myndighetene. For det tredje er nærmiljøprosjekter et tema som får barne- og ungdomsforeningene til å engasjere seg politisk. Opprustning av lokale veier, sikring av veier, vedlikehold av tur-områder, opprettholdelsen av lokale tilholdssteder og stedsbundne kulturdager er eksempler som blir gitt her. Vi ser altså at kontakten lokalt dreier seg om det nære i form av finansiering til egen drift, og vedlikehold av et levende nærmiljø.

På fylkeskommunalt nivå er det forholdsvis få barne- og ungdomslag som har spesifisert hvilke typer saker som gjør at de er i kontakt med denne instansen. At det er få som har svart her er også forventet, ettersom fylkeskommunen har relativt få myndighetsområder, og Tabell 41 har vist at det er få barne- og ungdomslag som prøver å påvirke fylkesnivået. En del lag oppgir å være i kontakt med fylket på grunn av utbygging av ulike slag. Det være seg idrettsanlegg, fotballstadion, svømmebasseng, idrettsbaner og andre anlegg for lagsaktiviteter. Videre opplyser noen lag at det er samferdselsrelaterte saker som riksvei gjennom nærområde, veimerking, bybanen og Nordhordlandsbroen som er grunnlaget for engasjementet. Søknader om tippemidler og annen økonomisk støtte blir også nevnt av noen, i likhet med saker tilknyttet skole og utdanning, for eksempel ønsket om et toppidrettsgymnas. Til sist er det noen som oppgir politiske saker som luftkvaliteten i Bergen, miljøsaken og ulike områdetiltak som bakgrunn for kontakten med fylkeskommunale myndigheter.

Det er få barne- og ungdomsorganisasjoner som har kontaktet statlige myndigheter også. Ser vi nærmere på foreningsnavnene til lagene som har engasjert seg her, viser at det i stor grad er politiske og sosiale/humanitære lag som er representert, i tillegg til en del idrettslag. Også her er egne vilkår gjennom økonomisk støtte et av punktene som går igjen, enten det er momskompensasjon eller momsfratak, eller det gjelder fordeling av grasrotmidler og automatinntekter. Den største bolken av saker som ligger under kontakten med nasjonale myndigheter er imidlertid politiske. Her er det mange eksempler, som: monsternester i Hardanger, tjenestedirektivet, oljeboring i Lofoten og Vesterålen, strandsone-loven, datalagringsdirektivet, miljøvern, lyntog Bergen - Oslo, forvaltning av oljefond og ulike integreringsspørsmål.

Hovedfunnene her stemmer overens med Wollebæks (2006) analyse av 1999-dataene. Fokuset på egne vilkår kan tolkes som et uttrykk for at barne- og ungdomslagene i første omgang er organisert for å fremme egne interesser, såkalt *egenorganisering*, og ikke for å løse samfunnsoppgaver (Selle og Øymyr 1995). Motivasjonen om stadig å sikre bedre vilkår for sin organisasjon er også interessant når hele 80 prosent av barne- og ungdomsorganisasjonene vurderer egen økonomisk situasjon som god eller tilfredsstillende i 2009 (se Figur 26 i appendiks). I tråd med dette kan vi se en tendens til at det politiske engasjementet kanalisert mot myndighetene i dag er drevet av ønske om mer til egen gruppe og at saker med et kollektivt siktemål er mindre i fokus.

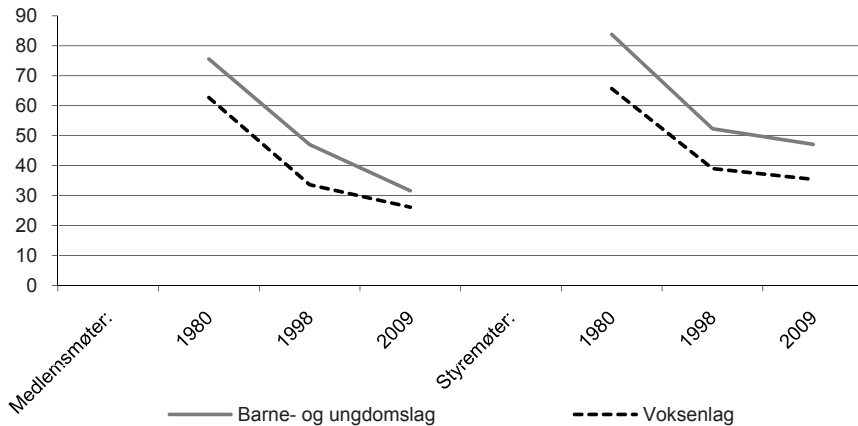
Barne- og ungdomslags aktivitetsnivå

Kontakt med offentlige myndigheter er en indikator på hvor aktive og utadrettede organisasjonene er i sitt virke som demokratiske aktører. Den interne oppbyggingen av organisasjonen er imidlertid vel så viktig for en levende og velfungerende organisasjon. Kan vi spore endringer i det tradisjonelle aktivitetsnivået internt? Er medlemmene like involverte som før? Og har teknologiske nyvinninger som internett og sosiale medier påvirket hvordan barn og unge organiserer medlemsmøter og styremøter?

Møtevirksomhet blir regnet som ryggraden i det interne organisasjonsdemokratiet for de fleste lag. Gjennom medlemsmøter, styremøter og årsmøter sikres medlemmenes medbestemmelsesrett, i tillegg til at man over tid bygger en tilhørighetsfølelse til foreningen. Teoretisk regnes møteaktivitet som viktig fordi det bidrar til borgeres demokratiske sosialisering, ved at man møtes ansikt til ansikt, diskuterer og kommer til enighet eller kompromisser, eventuelt avfinner seg med å bli stemt ned. Slik blir møtevirksomhet i organisasjonene til «skoler i demokrati» for barn og unge (Wollebæk og Selle 2002a:126-128). Dette er gjerne spesielt viktig for gruppen av unge medlemmer i foreninger der voksne ofte sitter i styre og ledelse. Deltakelse i møteaktiviteter blir altså sammen med styredeltakelse sett på som viktig i et demokratiperspektiv, nettopp fordi man antar at demokratisk læring avler deltakende og aktive borgere. I det følgende ser vi nærmere på medlemsmøte- og styremøteaktivitet.

Figur 19 viser endring i andelen lag som oppgir å holde medlemsmøter og styremøter minst en gang i måneden over tid. Her er også 1980-runden inkludert, for å gi et lengre tidsperspektiv.

Figur 19. Andel foreninger som har medlemsmøter og styremøter en gang i måneden eller hyppigere

Figur 19 viser at det har skjedd store endringer med tanke på intern deltakelse i form av både medlemsmøter og styremøter de siste tretti årene. Andelen lag som hadde medlemsmøter minst en gang i måneden har blitt mer enn halvert fra 1980 til 2009, både for barne- og ungdomslag og voksenlag. Endringen er likevel mest dramatisk for den førstnevnte gruppen, som både i 1980 og 1999 er markant mer aktive internt enn voksenlagene er. I 2009 ser vi imidlertid tegn til konvergens, der nedgangen i møteaktivitet blant barne- og ungdomslagene har vært større enn blant den voksne motparten. Derfor ligger de nå bare fem prosentpoeng foran voksenlagene med tanke på hyppighet av medlemsmøter. Ser vi på hyppigheten av styremøter, finner vi de samme trendene, om enn ikke like dramatiske. I 1980 opplyste 84 prosent av barne- og ungdomsforeningene at de holdt styremøte minst en gang i måneden. Tretti år seinere har hyppigheten sunket betraktelig, og i underkant av 50 prosent av lagene holder månedlige styremøter. Voksenlagene har samme negative utvikling, men har gjennomgående en lavere andel av foreninger med styremøter en gang i måneden.

Det har altså vært en betydelig dreining i organisasjonene vekk fra mye møtevirksomhet som indikerer stor grad av medbestemmelse for medlemmene, og utviklingen er mest negativ for barne- og ungdomsorganisasjonene. Samtidig har det vært en dreining i forholdet mellom medlemsmøter og styremøter. Styremøter har alltid vært hyppigere gjennomført enn medlemsmøter, men de siste ti årene har nedgangen i medlemsmøter fortsatt, mens den flater ut for styremøter.

Utviklingen har flere mulige forklaringer. En forklaring på det økte trykket på styremøter, er knyttet til sviktende deltakelse eller manglende engasjement fra medlemmenes side som igjen har ledet ledelsen i foreningen til pragmatiske løsninger med tanke på møtevirksomhet. Spørsmål fra undersøkelsen om fremmøte på medlemsmøter (ikke inkludert her) viser at 46 prosent av barne- og ungdomsorganisasjonene har mer enn halvparten av medlemmene på møtene sine, mens den samme frekvensen for voksenlag er 34 prosent. I 1999 stilte majoriteten av medlemmene på møte hos fem prosentpoeng flere av lagene, både for barn og unge og for voksne. Frammøtet på medlemsmøtene har altså vært svakt synkende de siste ti årene. I tillegg har det vært en tydelig økning i andelen lag som ikke arrangerer medlemsmøter overhodet. For voksenlagene stiger andelen lag uten medlemsmøter med ti prosentpoeng i analyseperioden, mens den for barne- og ungdomslag øker fra tolv prosent til 17 prosent. Slike negative trender blir koblet til manglende interesse av Wollebæk et. al (2010:92), som finner at folks villighet til å delta i vanlig møtevirksomhet minker fra 1997 til 2009. Forskjellige data indikerer altså at nedgangen i møtevirksomhet har sammenheng med medlemmenes tilbøyelighet til å stille på slik aktivitet.

En annen mulig forklaring på nedgangen er at medlemsmøtene er tatt ut av sitt tradisjonelle skall, og nå utøves via andre kanaler, for eksempel gjennom hjemmesider og sosiale medier. I så tilfelle betyr ikke nedgangen i medlemsmøteaktivitet utelukkende en svekkelse av foreningenes demokratiske fundament, men heller at demokratiet utøves gjennom andre fora. Tabell 42 indikerer at en slik sammenheng kan eksistere.

Tabell 42. Krysstabell. Medlemsaktivitet etter type lag og bruk av sosiale nettverktøy. I prosent etter internett/sosiale medier-dikotomien, 2009.

	Barne- og ungdomslag		Voksenlag	
	Bruker internett/ sosiale medier	Bruker ikke internett/ sosiale medier	Bruker internett/ sosiale medier	Bruker ikke internett/ sosiale medier
Medlemsmøter minst 1 gang/ mnd	24	41	21	22
Styremøter minst 1 gang/ mnd	60	22	47	27
N	368	162	762	602

Av de 368 barne- og ungdomslagene som opplyser å bruke egne nettsider eller sosiale nettsamfunn i foreningsarbeidet i 2009, oppgir kun 24 prosent at de arrangerer medlemsmøter en gang i måneden, mens hele 60 prosent av de samme lagene holder månedlige styremøter. Vi finner altså at bruk av internett og sosiale medier ser ut til å henge sammen med mindre bruk av medlemsmøter og større bruk av styremøter, særlig blant barne- og ungdomsorganisasjoner. En kontroll av hvorvidt antall organisasjonsmedlemmer²⁸ og stiftelsesår påvirker denne sammenhengen finner at både små og store, og gamle og unge barne- og ungdomslag benytter seg av nye medier. Om et lag er lite eller stort gjør imidlertid stort utslag i medlemsmøtehyppighet, hvor 82 prosent av alle barne- og ungdomslag som holder månedlige møter regnes som små lag. Selv om små lag er mer tilbøyelige til å holde medlemsmøter hver måned, indikerer Tabell 42 at nettkommunikasjon virker å erstatte ansikt-til-ansikt-møter blant medlemmer, men at behovet for koordinering og styring gjennom styremøter fortsatt er stort. Trenden er også tydelig blant voksenlagene som benytter internett og sosiale medier.

For å sjekke hvorvidt økt internettbruk faktisk reduserer tradisjonell møtevirksomhet, ser vi nærmere på hvilke bruksområder foreningene identifiserer at de benytter internett og e-post. Her finner vi at lagene først og fremst benytter slike verktøy for å nå ut med informasjon. Under halvparten av lagene oppgir at internett og e-post har vært *svært nyttig* eller *nokså nyttig* for diskusjon mellom medlemmer og/eller frivillige. Dette indikerer at internettbruken i mange tilfeller er motivert av enveiskommunikasjon, og at formålet ikke først og fremst er å etablere et alternativt forum for medlemmene. Et spørsmål om hvor mange av medlemmene som har sendt e-post til foreningen det siste året viser at 36 prosent av barne- og ungdomslagene, og 25 prosent av voksenforeningene, opplyser at over halvparten av medlemmene har gjort dette. Vi finner altså at foreningskommunikasjonen på nett i stor grad er rettet mot enklere spredning av informasjon, mens toveiskontakt med medlemmer er et mindre framtrædende bruksområde. Del I av rapporten finner også delvis støtte for en slik virkelighet i Tabell 5, som viste at mange respondenter, og spesielt unge, opplyser å skaffe seg informasjon om frivillige organisasjoner via internett. Dette er et tegn på at hypotesen om at møteaktiviteten har blitt effektivisert på nett, ikke holder helt i mål. Den skisserte sammenhengen anslår derfor at på tross av at teknologiske

---

28. En dikotom variabel som kodet alle lag under 70 percentil som små lag, og alle over som store lag. Valget av percentil ble gjort etter å ha sett på hver tiende percentil for å finne ut hvor størrelsen på lagene skyter fart. I antall medlemmer betyr dette at alle som hadde mindre enn 60 medlemmer blir betegnet som små organisasjoner, mens alle med 60 medlemmer og mer blir beregnet som store organisasjoner.

nyvinninger har skapt nye potensielle fora for medlemsinkludering, så har ikke disse fora i særlig grad tatt over de forsvunne medlemsmøtenes funksjon.

En tredje forklaring på nedgangen i medlemsmøter er at demokratiet i organisasjonene i større grad har blitt presset inn i styremøtene som en konsekvens av mer topptunge organisasjoner som fokuserer på effektivitet. For å sjekke hvorvidt det kan være hold i et slikt resonnement har vi undersøkt et spørsmål i undersøkelsen om hvorvidt demokratiske prosedyrer bør følges uansett, eller om slike prosedyrer bør vike dersom de gjør foreningsarbeidet mindre effektivt (se Tabell 48 i appendiks). Den viser at barne- og ungdomslag har blitt *mer* opptatt av å følge demokratiske prosedyrer fra 1999 til 2009. Dermed taler tallene imot at nedgangen i medlemsmøter er et resultat av at styremedlemmer er mer opptatt av effektivitet enn demokratiske prosesser i en ellers travel hverdag²⁹.

En fjerde og siste mulig forklaring på nedgangen i møteaktivitet siste innspill her, presentert av Christensen et. al (2011), innebærer at organisasjonene i større grad slår sammen medlems-, styre- og åpne møter for å tilpasse seg det synkende aktivitetsnivået blant frivillige, og at dette gir seg utslag i færre rapporterte medlemsmøter. Ettersom andelen lag som har både styremøter og medlemsmøter synker betydelig, er det imidlertid vanskelig å bekrefte eller avkrefte en slik endring.

Vi finner altså en betydelig nedgang i medlemsmøter over tid, og en utvikling hvor styremøter er blitt enda viktigere enn medlemsmøter for en del lag. Diskusjonen over skisserer at mindre motiverte medlemmer er en del av forklaringen som har støtte i dataene, samtidig som utviklingen av teknologiske nyvinninger som tillater nye deltakelsesfora og pragmatiske kombinasjoner av ulike møteinstanser også kan spille inn på utviklingen. Nedgangen her er en av de tydeligste i datamaterialet de siste ti år, og et spørsmål som ikke kan besvares her er hvordan det demokratiske idealet om medlemsinnflytelse vil bli ivaretatt når slike institusjoner svekkes. Ikke minst åpner det opp spørsmål om hva det gjør med den «demokratiske skolen» at man ikke møtes til diskusjon og samvær i slike fora med jevne mellomrom.

---

29. Når det er sagt kan det være noe med spørsmålet i seg selv som også spiller inn på svaret. Det kan synes pussig at den observerte nedgangen i møtevirksomhet dokumentert her, i tillegg til Wollebæk og Sivesind (2010) sine funn om en løsere tilknytning mellom frivillige og medlemmer, ikke fører med seg endringer i holdninger til dette spørsmålet. I møte med lignende funn påpeker Wollebæk og Aars (2011: 38) følgende: «det kan fortolkes enten som et utilfredsstillt ønske om mer demokrati i organisasjonen, en annen oppfatning av hva demokrati er enn den tradisjonelle organisasjonsmodellen, eller at spørsmålene simpelthen er for lite forpliktende og lette å si seg enig i uten at de betyr all verdens for respondentene».

Den siste typen møte vi behandler her, er årsmøter. Gjennomsnittsverdiene i Tabell 43 viser at de aller fleste organisasjoner, uansett hvor få medlemsmøter og styremøter de har, pleier å avholde årsmøter. Voksenlagene ligger markant høyere enn barne- og ungdomslagene, som forventet, ettersom voksenlagene tenderer å være mer formaliserte. I den siste tiårsperioden ser vi imidlertid at andelen barne- og ungdomsforeninger som holder årsmøter ligger stabilt, mens voksenlagene ser en større nedgang og nærmer seg barn og unges nivå. Nedgangen vi har sett for medlemsmøter og styremøter, blir altså ikke etterfulgt av nedgang i årsmøter.

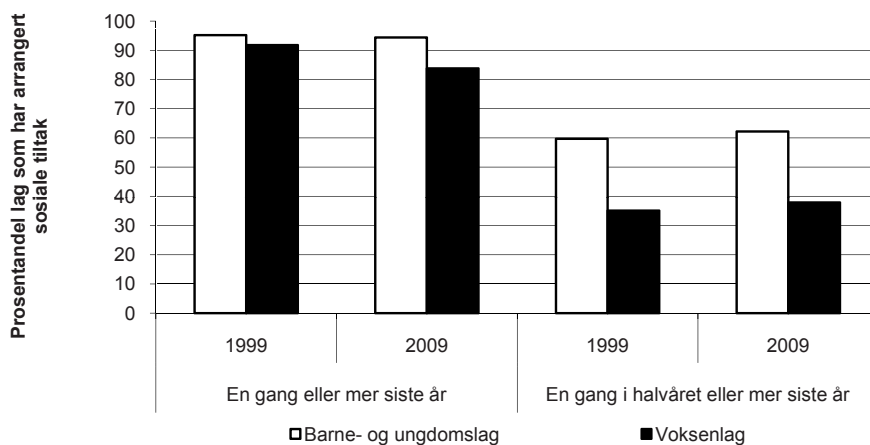
Tabell 43. Andel foreninger som har årsmøter

	Barne- og ungdomslag	Voksenlag	N
1998	73,9	87,8	2381
2009	72,4	80,5	2412

Note: Andelen barne- og ungdomslag: 747 i 1999, 609 i 2009. Voksenlag: 1948 i 1999, 1809 i 2009

Fra møteaktivitet går vi over til å se kort på den uformelle organiseringen i form av sosiale arrangementer og aktiviteter for medlemmene. Når medlemsmøtene er en mindre sentral arena for sammenkomst, blir behovet for å bringe sammen medlemmene gjennom andre sosiale tilstelninger da større?

Figur 20. Hyppigheten av sosiale arrangement

Note: N: Barne- og ungdomslag: 747 i 1999, 609 i 2009. Voksenlag: 1948 i 1999, 1809 i 2009.

Figur 20 viser at det sosiale aspektet er viktigere blant barn og unge enn blant voksne, og at andelen barne- og ungdomslag som har arrangert sosiale tiltak for medlemmer minst en gang det siste året ligger stabilt i analyseperioden, mens andelen voksenlag er på retrett. Skiller vi ut foreningene som har samlinger minst en gang i halvåret, ser vi at andelen lag synker, men at fallet er størst for voksenlagene. Her er det også interessant å observere at det er en svak økning i andelen lag som har sosiale samlinger så ofte, og denne trenden går på tvers av generasjoner. Historien her stemmer overens med den foreningene forteller gjennom åpne spørsmål i spørreskjemaet. Mange barne- og ungdomslag påpeker nemlig at sosiale samlinger er blitt viktigere for å holde på medlemmene, som de beskriver som flyktige «forenings-shoppere». Vi ser altså stabilitet i hyppigheten av sosiale arrangementer, men med en liten indikasjon på at sosiale sammenkomster har blitt viktigere de siste ti årene.

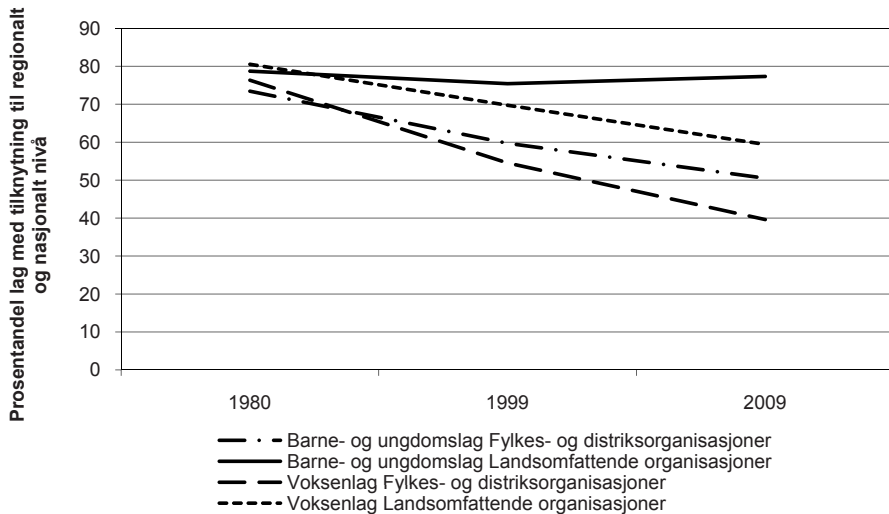
Nye organisasjonsstrukturer?

Wollebæk og Selle (2002) finner at borgerne er blitt individualiserte og selvopptatte, og at det forplanter seg i foreningslivet. Christensen et. al (2011:21) beskriver kanskje en slik kobling når de finner en økt orientering mot eget nærmiljø og bomiljø. Nærmiljøforeninger av ulike slag er den typen foreninger som har opplevd størst vekst det siste tiåret, ifølge Hordalandsundersøkelsen. Ut fra slike konklusjoner skulle vi forvente en frakobling fra den tradisjonelle

hierarkisk-demokratiske organisasjonsstrukturen, hvor lokale lag er knyttet til både en regional storesøsterorganisasjon og en nasjonal moderorganisasjon, til fordel for lokalt orienterte lag som ikke har bindinger til andre nivåer. Christensen et. al (2011:55) anser imidlertid tilknytning oppover som et stabilt fenomen, og omstillinger innenfor allerede etablerte foreninger er dermed ikke forventet å være vanlig. Deres rapport finner at observerte endringer i tilknytning oppover i styringssystemet først og fremst skyldes utskiftningen av lag (nystiftelser og nedleggelse) i perioden. Kan man skimte den samme frakoblingen blant barne- og ungdomslagene?

Figur 21 viser at den forventede utviklingen bare delvis reflekteres for barne- og ungdomsorganisasjonene, mens den er tydelig for voksenforeningene. Vi ser at det fylkeskommunale nivået i mindre grad blir brukt av frivillige organisasjoner i dag enn for tretti år siden. Samtidig ligger andelen barne- og ungdomslag som er tilknyttet det nasjonale nivået stabilt høyt, mens andelen voksenlag med bånd til det nasjonale styringsnivået opplever en kraftig tilbakegang. Sammenligner vi 1980 med 2009, ser vi at dersom man den gang var medlem av en landsomfattende organisasjon, så var man også medlem på distriktsnivå. For barne- og ungdomslagene i 2009-runden ser det ut til at distriktsnivået delvis er koblet fra den tradisjonelle oppbygningen, og at det ikke lenger er slik at man nødvendigvis er representert på begge nivåer om man har en hierarkisk-demokratisk organisasjonsstruktur. En sjekk av utviklingen for barn og unges foreninger opp mot by-land-skiellet viser en tydelig forskjell med tanke på tilslutning til fylkesorganisasjoner (tabell ikke vist i rapporten). I 2009 finner vi at mens 62 prosent av lagene i landkommunene er koblet til fylkesnivået, har kun 42 prosent av bylagene en slik kobling. Som Christensen et. al (2011:54) påpeker, reflekterer forskjellen trolig det faktum at distriktskontorene ofte ligger i Bergen. For det nasjonale nivået er imidlertid utviklingen positiv på tvers av by og land. Alt i alt viser utviklingen for barne- og ungdomslag å være svakt positiv for kobling til det nasjonale nivået, mens mange lag, særlig i Bergen, har koblet seg av fylkesnivået. For voksenlagene har imidlertid andelen lag med koblinger til fylket og nasjonalt nivå blitt betydelig redusert de siste 30 år.

Figur 21. Andelen foreninger som er tilsluttet organisasjoner på andre nivå. I prosent.

Note: Antall barne- og ungdomslag: 1980, N: 455. 1999, N: 673. 2009, N:608. Antall voksenlag: 1980, N: 709. 1999, N:1694. 2009, N:1803.

Går man i detalj i søken etter hvilke typer barne- og ungdomslag som har koblet seg av distriktsnivået, viser Tabell 44 at en slik utvikling er tydelig hos *politiske lag* og *sosiale/humanitære lag*. Slike samfunnsorienterte lag finner man oftest i Bergen, hvor koblingen til fylket er svakere. I tillegg er disse kategoriene svært små, og sjansen for at de opplever stor variasjon over tid er derfor betydelig. Vi ser den samme nedgangen hos *idrett/sport*, *musikk/teater/kunst* og *speider/4H*. Et annet mønster som skiller seg ut er at kategorien *kultur/fritid* og delvis også *ungdomslag* og *andre barne- og ungdomslag* scorer mye lavere enn de andre typene lag, både med kobling til regionalt og nasjonalt nivå. Disse tre organisasjonstypene har opplevd en økning i antall lag som har tilknytning oppover det siste tiåret. Tilslutningstrendene her er altså forskjellig avhengig av hvilken type barne- og ungdomslag man vurderer.

Et interessant innspill som bidrar til å belyse denne utviklingen kommer fra LNU's resultatrapport (2011). Intervjuer med tillitsvalgte i deres medlemsorganisasjoner peker i retning av at forholdet til sentralledet, og i visse tilfeller også til fylkesleddet, er viktig for å få informasjon om statlige tilskuddsordninger og for å forstå hvordan byråkratiet rundt søking og tildeling av tilskudd henger sammen. Dette gir sterke insentiver til lokale lag om ikke å koble seg fra det nasjonale leddet, da de er viktig for å skape oversikt over et komplisert regelverk.

Et annet utviklingstrekk som favoriserer lag med en hierarkisk-demokratisk organisasjonsstruktur er kravene for tildeling av grunnstøtte. Fordelingen av slike midler er tuftet på formelle, registrerbare og kontrollerbare kjennetegn ved organisasjonen, hvor nasjonal utbredelse er nevnt som et av de vanligste kriteriene, sammen med antall lokalforeninger, antall medlemmer, lederkurs og revisorkjent regnskap (Lorentzen 2010:77). Dersom pengene kommer via nasjonale paraplyorganisasjoner, burde det ikke være noen overraskelse at tilknytningen til det nasjonale nivået ligger stabilt høyt. Som vi nettopp så, har alle typer barne- og ungdomslag utenom *kristne/avhold* og *sosiale/humanitære* opplevd en svak økning fra 1999 til 2009. Hvorfor er det økende forskjeller mellom barne- og ungdomslag og voksenlag med tanke på kobling til nasjonale organisasjoner? Vi kan tenke oss flere mulige grunner til dette. For det første varierer tilskuddsordningene fra felt til felt, og for det andre er det få felt der de nasjonale organisasjonene spiller en viktigere rolle enn på barne- og ungdomsfeltet. En siste mulig grunn er den observerte økningen i nærmiljøorganisasjoner, som i all hovedsak er voksenlag og ofte er reinte lokale initiativ uten tilknytning til andre styringsnivå.

Tabell 44. Andelen BU-foreninger som er tilsluttet organisasjoner på andre nivå, etter type lag:

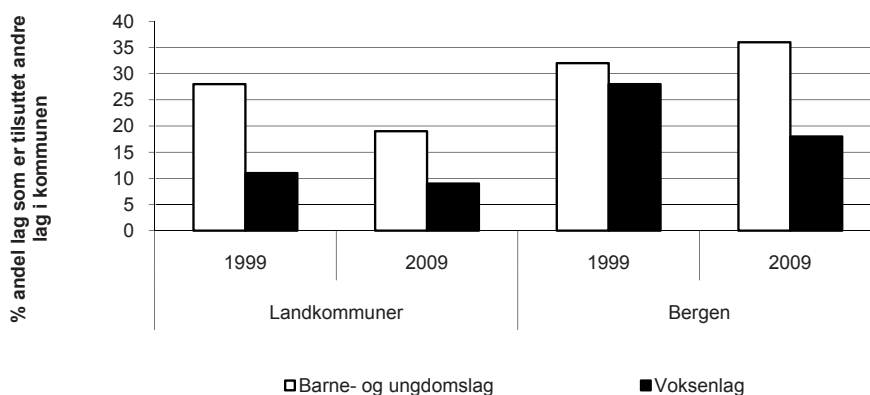
	Fylkes- og distriktsorganisasjoner			Nasjonale organisasjoner		
	1980	1998	2009	1980	1998	2009
Politikk	100	60	46	100	88	92
Kristne/Avhold	71	70	57	77	81	79
Ungdomslag	57	38	38	57	58	61
Speider/4H	93	84	69	97	96	100
Musikk, teater & kunst	75	60	45	74	73	79
Idrett/sport	93	68	63	99	87	87
Kultur/fritid	25	13	26	65	31	49
Sosiale/humanitære lag	92	77	24	100	100	71
Andre barn og ungdom	50	32	44	60	43	50
N	455	673	607	456	704	608

Note: Antall barne- og ungdomslag: 1980, N: 455. 1999, N: 673. 2009, N:608. Antall voksenlag: 1980, N: 709. 1999, N:1694. 2009, N:1803.

Kategoriene sosiale/humanitære lag, politiske lag og speider/4H har få observasjoner her, noe som gjør at feilmarginene til estimatet blir stor for disse typene lag. Verdier som ikke er representative for kategorien som helhet kan derfor forekomme.

Organisasjonsnettverk kan også måles ved å se nærmere på måten barne- og ungdomslag er organisert lokalt. Vi finner at det er svært få foreninger som har underavdelinger i kommunen (37 av 609 barne- og ungdomslag som svarte på undersøkelsen i 2009). Når det gjelder tilslutning til et samarbeidsorgan for foreninger i kommunen, opplyser 32 prosent av barne- og ungdomslagene at de deltar i et slikt organ i 1999, mens andelen i 2009 er steget til 37 prosent. Ser man nærmere på hvilke typer organ de er involvert i 2009, er det hovedsakelig kommunalt orienterte samarbeidsorgan som: kulturråd, idrettsråd, musikkråd og barne- og ungdomsråd. Unntaket er de kristne organisasjonene, som ofte er del av soknerådene. Det er en interessant observasjon at barne- og ungdomsorganisasjonene i mye større grad enn voksenlagene (18 % i 2009) opplyser å være tilsluttet slike samarbeidsorgan. Dette kan være et resultat av den forsterkede satsningen på barn og unge som har skjedd fra myndighetenes side de siste tiårene, og som fortsatt er i fokus (Fauske, Vestby og Carlsson 2009:18-19). Dersom den observerte økningen i antall lag som er med i et samarbeidsorgan er en konsekvens av en offentlig satsting, vil det være spennende å gå dypere inn i hva dette innebærer av reelle påvirkningsmuligheter for barne- og ungdomslag opp mot myndighetene. Et slikt dypdykk faller imidlertid utenfor rammene for denne rapporten.

Figur 22. Andelen lag som er tilsluttet andre foreninger i kommunen

Note: N Barne- og ungdomslag landkommunene: 404 i 1999, 259 i 2009. Voksenlag landkommunene: 1090 i 1999, 967 i 2009. Barne- og ungdomslag Bergen: 343 i 1999, 350 i 2009. Voksenlag Bergen: 858 i 1999, 842 i 2009.

Når det gjelder tilslutning til andre foreninger i kommunen, er også slik organisering mer vanlig blant barne- og ungdomslagene enn blant voksenlagene. Eksempler på slik tilslutning er lokale speider- og tensinggrupper som er tilsluttet KFUK/KFUM i kommunen eller en fotoklubb som er del av amatørklubbforeningen. Her viser imidlertid Figur 22 markante forskjeller mellom foreninger i Bergen og i landkommunene. Tilslutningen til andre foreninger ligger generelt høyere i Bergen, og har hatt en svak positiv utvikling på 2000-tallet. I landkommunene er imidlertid trenden negativ. Forskjellen i omfang av slik tilknytning mellom lag i Bergen og landkommunene kan kanskje forklares gjennom mangel på foreninger av samme type i landkommunene. I Bergen er det mange lag som driver med det samme, og kontaktflaten på tvers av disse er gjerne god. I landkommunene kan vi tenke oss at et begrenset antall foreninger gjør grunnlaget for samarbeid dårligere. At tendensene går i forskjellig retning i Bergen og i landkommunene, er imidlertid et utviklingstrekk som vi ikke har noen gode forklaringer på.

Innovasjonen blant barn og unge

Hvilke barne- og ungdomslag kommer til i denne perioden, og hva kjennetegner dem? Ved å se nærmere på denne gruppen med lag for barn og unge, kan man få en indikasjon på nye utviklingstrekk som ikke blir synliggjort når man fokuserer på den store gruppen barne- og ungdomslag i materialet. Her benyttes den samme strukturen som analysen til nå har hatt, det vil si at vi ser på hvordan de nystiftede barne- og ungdomslagene ser ut med tanke på type lag, kontakt med offentlige myndigheter, strategier for politisk påvirkning, møteaktivitet og organisasjonsnettverk. Analysene vil gjennomgående kontrasteres med tall for eldre barne- og ungdomslag.

Av lagene som har svart på undersøkelsen i 2009, ble 241 barne- og ungdomslag opprettet i perioden 1999-2009. De typene lag som utgjør hovedtyngden av nystiftelsene er *kristne/avhold* (65), *kultur/fritid* (51) og *musikk/teater/kunst* (46). Det er altså innen kulturfeltet og religiøse barne- og ungdomslag at innovasjonen skjer. Dette må imidlertid ikke forveksles med at det er her den samlede veksten innenfor barne- og ungdomslag skjer. Som allerede nevnt i Figur 15, er *kristne/avhold* preget av stor utskiftning, der vi finner mange nystiftelser, men langt flere nedleggelse. *Musikk/teater/kunst* har også flere nedleggelse enn nyetableringer, mens det er innen *kultur/fritid* at den virkelige positive veksten skjer med mange relativt mange nye lag og få døde. Ser vi nærmere i materialet etter mønster i hvilke typer lag som etableres, finner vi at det blant *kristne/avhold* er mange smågrupper og søndagsskoler, i tillegg til pri-

vate bibelringer, som kommer til. På kultur/fritidsfeltet er det i all hovedsak et bredt spekter av aktivitetsklubber som har blitt etablert fra 1999 til 2009. Dette gjelder alt fra paintball, modellfly og motorcross til roing, kajakk, riding, buejegerskyting og kampsport. For musikk/teater/kunst finner vi at det er mange kor som kommer til, både knøttekor, guttekor og jentekor, i tillegg til kristne kor som tensing. Vi ser også at det er kommet noen spesialiserte ungdomsorkestre i denne perioden, i form av både kammerorkester og strykeorkester. Denne gjennomgangen viser at nystiftede lag i stor grad er aktivitetsrettet, og dette stemmer godt overens med funnene vi diskuterte under delkapittel 3.1. Der er også noen felt der det nesten er fravær av innovasjon. Det gjelder *politikk* (2), *spedier/4H* (6) og *andre barne- og ungdomslag* (7). Mens de to førstnevnte er preget av forvitring (få nystiftelser og mange nedleggelse) opplever *andre barne- og ungdomslag* stabilitet (få nystiftelser og få nedleggelse).

Med tanke på medlemstall så vi tidligere i rapporten at dette har sunket for barne- og ungdomslagene de siste ti årene. Bekrefter medlemstallene for nystiftede lag en slik utvikling? Som tidligere baseres analysen på medianverdien, fordi gjennomsnittsverdier er sensible for ekstremverdier. Vi finner at et typisk barne- og ungdomslag stiftet i perioden 1999-2009 har 18,5 medlemmer. I 1999-runden oppga de som da var nystiftelser, det vil si de ble startet mellom 1988 og 1999, at deres typiske barne- og ungdomsforening hadde 24 medlemmer, altså 5,5 flere medlemmer enn ti år seinere. Utviklingen viser at nye lag er mindre enn de tidligere har vært, og selv om man må anta at det tar tid å bygge opp en medlemsmasse, og at noen små foreninger vil falle fra på et eller annet tidspunkt i startfasen, kan vi anta at disse foreningene vil ha færre medlemmer enn nystiftelsene for ti år siden også når de er blitt eldre og mer veletablerte.

Videre ser vi på hvordan nystiftede barne- og ungdomslag oppfører seg som politiske aktører overfor myndighetene. Tabell 45 viser at overordnet sett hadde nystiftede lag i 1999 like omfattende kontakt med myndighetene for å påvirke, som det modne barne- og ungdomslag hadde. I 2009 har det imidlertid skjedd en forskyvning i dette forholdet, og bakgrunnen for dette er utelukkende at andelen nye lag som har kontakt med kommunen har sunket betraktelig. Nedgangen knyttes til at det hovedsakelig er aktivitetsorienterte lag som er kommet til, og at disse ikke er like opptatt av å påvirke myndighetene som mer saksorienterte lag. Dette forteller oss at kontakten er mindre, og dermed er det også naturlig å anta at mulighetene for å påvirke er mindre for denne gruppen barne- og ungdomslag.

Et annet interessant spørsmål når det gjelder påvirkning handler om hvorvidt nystiftede lag blir tatt med på råd av myndighetene i samme skala som el-

dre barne- og ungdomslag³⁰. Man kan tenke seg at det tar tid før myndighetene blir oppmerksom på nystiftede lag, og at de derfor vil være mindre synlige på den politiske arena, med mindre de selv tar kontakt. Tabell 45 viser et blandet bilde. I 1999 lå nystiftede lag hele 8 prosentpoeng over barne- og ungdomslag samlet med tanke på å bli spurt til råds, mens det i 2009 har sunket med ti prosentpoeng og ligger ett prosentpoeng bak kategorien som helhet. På tross av store svingninger kan vi fastslå at nye barne- og ungdomslag i dag blir tatt med på råd i like stor grad som eldre barne- og ungdomslag. Dette indikerer enten at myndighetene er flinke til å plukke opp og respondere på endringene innenfor barn- og unges organisering, eller at nyetablerte lag er ved stort mot og opptatt av å synliggjøre seg selv og sine interesser overfor lokalsamfunnet. Den store nedgangen antyder imidlertid at lagene tidligere har vært betydelig mer opptatt av å være synlige enn de er nå. Hvorvidt dette indikerer en gryende marginalisering av barn og unges makt og innflytelse, avhenger av om foreningene har politiske formål eller ikke. Den observerte økningen innenfor aktivitetsrettede lag i perioden som sjelden har et politisk formål, indikerer imidlertid at diskusjonen om marginalisering ikke passer helt inn her. Oppsummert viser Tabell 45 at nye barne- og ungdomslag blir spurt til råds av kommunen, men at de i mindre grad tar initiativ nå enn tidligere.

---

30. Som nevnt tidligere i rapporten er ikke svarene på dette spørsmålet direkte sammenlignbare over tid, fordi det i 1999 var en dikotomi mens det i 2009 var mulig å gradere ja-svarene.

Tabell 45. Kontakt med offentlige myndigheter for å påvirke, nystiftede barne- og ungdomslag mot eldre barne- og ungdomslag

	Ar	Nystiftede barne- og ungdomslag	Eldre barne- og ungdomslag	Diff. sig	Barne- og ungdomslag samlet
Prøvd å påvirke offentlige myndigheter ³¹	1999	25	25	0	25
	2009	21	26	-5	25
	Diff. sig	-4	1		0
Kommunen	1999	22	22	0	22
	2009	16	23	-7	21
	Diff. Sig	-6	1		-1
Fylkeskommunen	1999	5	7	-2	7
	2009	4	6	-2	6
	Diff. Sig	-1	-1		-1
Staten	1999	5	8	-3	7
	2009	7	10	-3	9
	Diff. Sig	2	2		2
Blir spurt til råds i saker som angår foreningen	1999	24	16	8*	17
	2009	19	20	-1	20
	Diff. Sig	-5	4		3

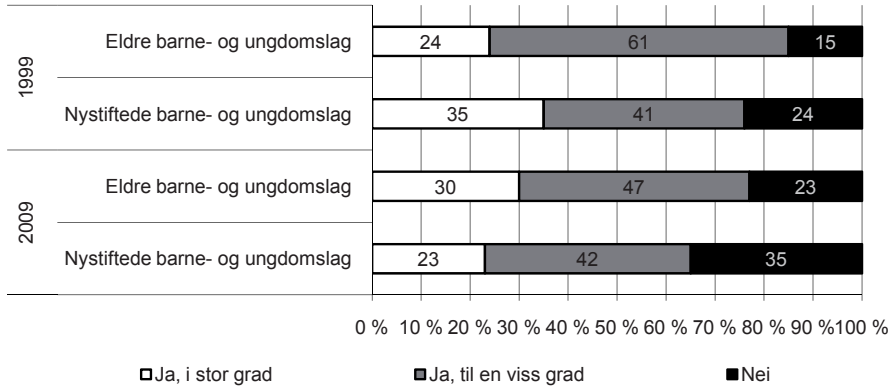
NOTE: * Statistisk signifikant forskjell (* p<.05)

N: Nystiftede barne- og ungdomslag 1999: 104, 2009: 151, modne barne- og ungdomslag: 1999: 643, 2009: 458. Vi får ikke testet om endringene over tid er signifikante fordi variablene som identifiserer nystiftede og eldre barne- og ungdomslag i de ulike rundene ikke kan inkluderes i en felles dikotom variabel, og dette er nødvendig for å kunne kjøre en slik test.

Den gryende marginaliseringen med tanke på opplevd innflytelse som vi så tidligere i rapporten, blir tydeligere når vi kontrasterer utviklingen blant nystiftede lag med eldre barne- og ungdomslag. Vi ser at elleve prosen tpoeng flere nystiftede lag føler at de ikke blir tatt hensyn til i saker som angår dem i 2009 enn tilfellet var i 1999. I tillegg ligger andelen lag som ikke føler seg hørt markant høyere for nystiftede lag på begge tidspunktene. Vi vet at nyetablerte lag blir spurt like mye til råds som kategorien samlet, men det kan tenkes at nye lag ikke føler at de når frem med sine argumenter til myndighetene. Som nevnt tidligere reflekterer et slikt persepsjonsbasert mål hvordan organisasjonsrepresentanten opplever møtet med myndighetene, og ikke hvorvidt politikere eller byråkrater faktisk tar hensyn til foreningen i de aktuelle sakene. Dermed kan det tenkes at organisasjonsrepresentanten føler at han/hun har mer eller mindre innflytelse enn det som faktisk er tilfelle.

31. Samlevariabel for forsøk på å påvirke offentlige myndigheter på kommunalt, fylkeskommunalt og statlig nivå.

Figur 23. Tatt hensyn til laget? Nystiftede mot eldre barne- og ungdomslag. I prosent.

NOTE: N: 1999: Nystiftede barne- og ungdomslag: 17, eldre barne- og ungdomslag: 129. 2009: Nystiftede barne- og ungdomslag: 31, eldre barne- og ungdomslag: 122.

Et siste mål inkludert her på hvordan nystiftede lag oppfører seg på den politiske arena, omhandler hvilket register av strategier de tar i bruk for å påvirke myndighetene, og hvordan utviklingen over tid ser ut. Få nystiftede barne- og ungdomslag har imidlertid svart her, så allmenngyldigheten til tendensene presentert er ikke så sterk. Hovedtrekket i Tabell 46 er at nystiftede lag jevnt over scorer lavere enn eldre lag på bruk av de ulike strategiene presentert, men at forskjellene mellom nye og modne lag har blitt større over tid. Det ser derfor ut til at de som faktisk prøver å påvirke er mindre flinke til å benytte seg av ulike typer strategier. En annen mulighet er at nye lag benytter andre metoder for påvirkning enn det som blir foreslått her. Ser vi nærmere på andelen nystiftede lag som oppgir å engasjere seg på andre måter, ser vi at det er betydelig flere nye lag i 2009 som krysser av her enn det vi så i 1999. En kikk på strategier som omfatter fylkesnivået gjør det tydelig at dette er et nivå som nystiftede lag ikke forsøker å påvirke. Det kan kanskje tenkes at man forsøker å påvirke de lokale myndighetene i en oppstartsfase, og at man først på et seinere tidspunkt blir opptatt av å påvirke andre styringsnivå med ulike strategier. Imidlertid kan det også tenkes at vi skimter en generasjonseffekt, altså at de nye foreningenes manglende kontakt med fylkesnivået er noe som sjelden endrer seg over tid, og i så tilfelle kan barn- og unges foreningsliv bli koblet fra fylkesnivået i større grad i tiden fremover. Samtidig må en slik utvikling ses i sammenheng med at organisasjonene sjeldnere holder seg med fylkesledd, og at fylkesnivået i noen grad har blitt tømt for politisk innhold over en lengre periode. Uansett hva som

er grunnen til en slik tydelig nedgang, så har fylket blitt et sted der nye barne- og ungdomsorganisasjoner ikke føler at de trenger å være synlige. Vi kommer for øvrig tilbake til viktigheten av fylkesnivået senere når vi ser på tilslutningen til ulike styringsnivå blant nyetablerte lag.

Tabell 46. Type strategier i forsøk på å påvirke myndighetene, 2009. Nye mot eldre barne- og ungdomslag. I prosent.

	Nystiftede barne- og ungdomslag 1999	Eldre barne- og ungdoms- lag 1999	Diff. Sig	Nystiftede barne- og ung- domslag 2009	Eldre barne- og ungdoms- lag 2009	Diff. Sig.
Formelle kanaler						
Arrangert møte	15	35	-20*	35	53	-18
Reist saken i fylkes-/riksorga- nisasjon	8	15	-7	6	16	-10
Samlet inn underskrifter	15	7	8	10	11	-1
Samarbeidet med andre lag	31	33	-2	32	43	-11
Sendt skriv til kommunen	42	42	0	45	65	-20*
Sendt skriv til fylkeskom- munen	4	10	-6	3	25	-22**
Sendt skriv til staten	19	15	4	10	20	-10
Uformelle kanaler						
Reist saken i pressen	15	30	-15	26	41	-15
Tatt personlig kontakt med ordfører	19	16	3	13	26	-13
Personlig kontakt med folke- valgte i kommunen	19	32	-13	26	45	-19
Personlig kontakt med kom- muneadministrasjonen	35	32	3	45	59	-14
Personlig kontakt med folke- valgte i fylkestinget	4	7	-3	0	11	-11*
Personlig kontakt med fylkes- administrasjonen	0	10	-10	3	20	-17*
Personlig kontakt med Stor- tingsrepresentanter	8	13	-5	6	6	0
Personlig kontakt med stats- administrasjonen	8	6	2	6	6	0
Engasjert seg på andre måter	8	26	-18	23	16	7

* Statistisk signifikant forskjell (* p<.05, ** p<.01)

N: Nystiftede barne- og ungdomslag 1999: 26, 2009: 31, modne barne- og ungdomslag: 1999: 176, 2009: 122.

Når vi ser nærmere på møteaktiviteten blant nyetablerte lag, fokuserer vi på medlemsmøter og styremøter. Tidligere har vi sett en svekkelse av limet mellom medlemmer og ledelsen i en forening ved at hyppigheten av medlems- og styremøter synker betraktelig. Hvordan er situasjonen blant nystiftede barne- og ungdomslag i 2009?

Figur 24. Møteaktivitet blant nyopprettede og eldre foreninger, i prosent. 1999 og 2009.

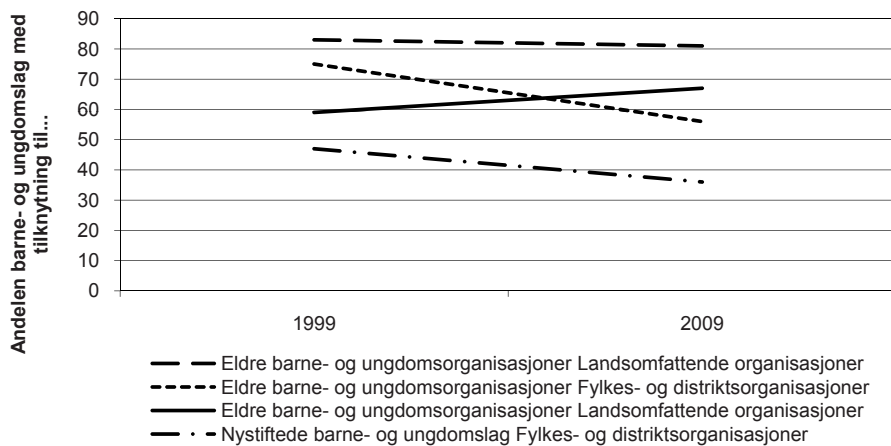
Note: N: Nystiftede barne- og ungdomslag 1999: 104, 2009: 151. Eldre barne- og ungdomslag: 1999: 643, 2009: 458.

Figur 24 viser at utviklingen blant nye organisasjoner følger mønsteret til populasjonen som helhet. Vi finner at de nye foreningene arrangerer omtrent like mange styremøter som de som var nye på 90-tallet, og at de eldre lagene også ligger rimelig stabilt med en fem prosentpoengs oppgang i perioden. Når det gjelder medlemsmøter ser vi stor nedgang over tid. Mens 48 prosent av lagene holdt månedlige medlemsmøter i 1999, er prosentandelen nede i 37 prosent ti år seinere. Også her ser vi at de nyetablerte lagene følger utviklingen til de mer modne barne- og ungdomsforeningene, som opplever en 22 prosentpoengs reduksjon i andelen lag som holder møter. Begge typene lag holder altså betydelig færre medlemsmøter i 2009 enn i 1999. Dette tyder på en «periodeeffekt», hvor utviklingen har vært lik innenfor begge gruppene barne- og ungdomslag i den aktuelle perioden.

Til sist er det interessant å se hvorvidt det er endringer i tilknytningen til regionale og nasjonale organisasjonsnivå for nye lag. For å lete etter mønster blant nystiftede lag over tid, inkluderer Figur 25 også funn for lagene som var

nystiftet i perioden 1988-1999, og hvordan deres tilknytning til de to styringsnivåene var i 1999.

Figur 25. Andelen barne- og ungdomslag tilsluttet andre styringsnivå, nystiftede lag mot eldre lag. I prosent.

Note: Antall nystiftede barne- og ungdomslag: 1999: 104, 2009: 151. Antall eldre barne- og ungdomslag samlet: 1999: 643, 2009: 458.

Figur 25 viser at de nystiftede lagene i mindre grad er tilsluttet andre styringsnivå enn gruppen eldre lag, både i 1999 og i 2009. Mens 36 prosent av de nye barne- og ungdomslagene oppgir å være tilknyttet en fylkes- eller distriktsorganisasjon i 2009, er tilsvarende prosent for den eldre gruppen barne- og ungdomslag 56 prosent. For tilslutning til det nasjonale nivået ligger nystiftede lag 14 prosentpoeng bak de veletablerte barne- og ungdomslagene. Her ser vi imidlertid at de nystiftede lagene i perioden 1999-2009 opplever en større økning i lag med tilknytning nasjonalt, mens de eldre lagene ligger stabilt med kun to prosentpoengs nedgang. Når det gjelder tilslutning til nasjonalt nivå ser vi derfor konvergerende tendenser over tid mellom de to grupperingene av barne- og ungdomslag. Ser vi på distrikts- og fylkesnivå finner vi imidlertid en nedadgående trend som er rimelig identisk for nye og eldre barne- og ungdomslag over tid, selv om kurven for eldre lag er litt brattere. Vi har tidligere antatt at tilslutning til andre styringsnivå er en relativt stabil variabel, altså at få etablerte foreninger knytter seg til eller melder seg ut av slike paraplyforeninger i løpet

av levetiden. Figur 25 viser imidlertid at en del eldre lag faktisk frakobles fylkesnivået i denne perioden. Når det er sagt, er denne nedgangen trolig en konsekvens av at en del barne- og ungdomsorganisasjoner har avvirket fylkesleddet i denne perioden, og ikke av at lokale foreninger aktivt kobler seg fra dette nivået. Oppsummert ser vi at tilslutningen til det nasjonale nivået er stabilt høyt blant barne- og ungdomsorganisasjonene. Dette i motsetning til den utviklingen Christensen et. al (2011) finner for voksenorganisasjonene i samme perioden. For barn og unge ser vi at det først og fremst er fylkesnivået som svekkes.

De nystiftede lagene kan gi oss kunnskap om framtidens organisasjonssamfunn, og er derfor viktige å se nærmere på. Vi finner at innovasjonen finner sted innenfor feltene *kristne/avhold*, *kultur/fritid* og *musikk/teater/kunst*, og at majoriteten av nye lag er aktivitetsorienterte. Med tanke på medlemstall har et typisk nystifta lag færre medlemmer enn et eldre lag, og vi ser også at de nye lagene var større på 90-tallet enn det de har vært på 00-tallet. Med tanke på politisk innflytelse ser vi at nyetablerte barne- og ungdomslag prøver å påvirke og blir tatt med på råd i like stor grad som eldre lag. De føler imidlertid at de blir tatt mindre hensyn til, og færre benytter ulike strategier for påvirkning. Spesielt er fylkesnivået et styringsnivå som nye lag i liten grad utvikler strategier mot. Tendensen til en økt frakobling fra fylkesnivået er også synlig med tanke på tilslutning nasjonalt og regionalt. Mens nystiftede lag ser en positiv utvikling med tanke på nasjonalt nivå, følger de den samme negative trenden som barne- og ungdomslag samlet med tanke på tilknytning til fylkesnivået. Til sist fant vi også at forholdsvis få nye lag holder hyppige styremøter, mens antall medlemsmøter ligger rimelig likt med tallene for den samlede gruppen barne- og ungdomslag.

Avslutning

Hovedtema for rapporten har vært unges frivillige innsats og medlemsaktivitet. Til å kartlegge dette har vi benyttet data fra to befolkningsundersøkelser (gjennomført henholdsvis i 1998 og 2009) samt registrering av og spørreskjemaundersøkelse til frivillige lag og organisasjoner i Hordaland. Her har vi benyttet data fra 1999 og 2009. Ettersom vi har hatt data samlet inn på ulike tidspunkter, har et hovedspørsmål vært om utviklingen preges av kontinuitet eller endring. Når det gjelder målene på aktivitet, har vi vært særlig interessert i om aktiviteten blant de unge svekkes eller øker over tid, eller om den er omtrent som før. Et særlig viktig utgangspunkt for oss har vært teorien om sosialisering og læring gjennom deltakelse i frivillige organisasjoner. Den generelle antakelsen er at frivillige organisasjoner har en viktig rolle når det gjelder å lære opp unge til ulike former for samfunnsaktivitet, og de deltakelsesvanene som unge etablerer mot slutten av ungdomstiden og i overgangen til voksenlivet er ofte avgjørende for deltakelsesnivået senere i livet.

Vi har i rapporten anvendt en lang rekke indikatorer på så vel aktivitet som holdninger blant unge, både på organisasjonsnivå og individnivå. Vi skal i det følgende oppsummere resultatene under fire overskrifter:

- Deltakelse og aktivitet
- Sosialisering og læring
- Politisk interesse og innflytelse
- Generasjons- og livsfaseforklaringer på endring

Deltakelse og aktivitet

Totalt sett har det vært en tilbakegang i antall frivillige barne- og ungdomslag mellom 1999 og 2009, men reduksjonen er mindre enn den som ble observert på 1990-tallet. Nedgangen er på nærmere 7 %. Ut fra våre data er det ikke grunnlag for å si at det har vært vekst i antallet barne- og ungdomsorganisasjoner, slik

LNU finner i sin nylig avgitte rapport (LNU 2011). Ikke desto mindre er utviklingen for barne- og ungdomslagene forholdsvis positiv. Tilbakegangen i antall lag er noe større enn for voksenlagene, men reduksjonen er likevel ikke spesielt stor. Dette innebærer at tilbudet av organisasjoner for barn og unge er blitt noe mindre i den perioden vi har studert, men utviklingen har altså ikke vært dramatisk. Kultur- og fritidslagene har en økning, mens idretten står på stedet hvil. Størst tilbakegang finner vi blant de kristne lagene, ungdomslagene og politiske lag. Når det gjelder medlemsutviklingen, er den mer positiv enn for voksenlagene. Medlemsflukten som ble observert ved forrige datainnsamling har stoppet opp.

Hvordan er så deltakelse og rekrutteringspotensial vurdert ut fra individdataene? Svaret er at det ikke ser så galt ut, men at det er en del variasjoner mellom aldersgrupper under 30 år. Bildet av gruppen «ungdom» er med andre ord ikke ensartet, og ofte fremkommer det alderssammenhenger som ikke er lineære. En av de mest interessante observasjonene er at vi finner et forholdsvis høyt aktivitetsnivå blant de aller yngste, det vil si de mellom 16 og 18 år. Når det gjelder den frivillige innsatsen, finner vi en viss tilbakegang generelt når vi sammenligner dataene fra 1998 og 2009. Like fullt har det funnet sted en viss økning blant de aller yngste. Noe av det samme mønsteret fremkommer i analysene av organisasjonsmedlemskap. Aktiviteten, målt som andel medlemskap og timeinnsats som medlem, er høyere blant de aller yngste ungdommene enn de som er litt eldre. Trolig skyldes de relativt høye tallene blant 16-18-åringene at mange innenfor denne gruppen fremdeles ikke har tatt steget ut av den foreldreorganiserte barne- og ungdomsfrivilligheten. Det er likevel interessant at det har skjedd en økning i aktiviteten fra 1998 på de fleste deltakelsesindikatorer innenfor denne aldersgruppen. På bakgrunn av disse resultatene blir det spennende å følge denne aldersgruppen i årene som kommer for å se om vi her observerer en ny bølge av frivillighet i emning.

I 2009-materialet ser vi spor av et kjønnskilte som ikke fremkommer i 1998-dataene. Som Wollebæk og Sivesind (2010) har vist tidligere, ser det ut til at unge menn tar en frivillighetspause fra de er om lag 20 til de er midt i 30-årene. Av organisasjonsdataene ser vi at kvinner utgjør en noe større andel av styremedlemmene i barne- og ungdomsorganisasjonene i 2009 enn i 1999, mens deres andel av lederne har vært stabil. Sammenligner vi begrunnelsene som henholdsvis kvinner og menn oppgir for ikke å delta mer aktivt, ser vi at unge kvinner oftere opplever praktiske hindringer eller at de rett og slett ikke blir spurt. De unge mennene er derimot ikke så interessert i å delta. Kvinnenes begrunnelser handler i størst grad om at de ulike ytre omstendigheter hindrer

dem fra å delta mer aktivt, mens de unge mennene i større grad kobler seg fra frivilligheten ved at de uttrykker manglende interesse.

Sosialisering og læring

Hvilket inntrykk gir så analysene av den aktiviteten som foregår innad i de organisasjonene der barn og unge deltar? Fungerer frivillige organisasjoner som arenaer for samfunnsmessig sosialisering og demokratisk skoleing?

Gjennom Hordalandsdataene observerer vi en fortsatt nedgang i antallet medlemsmøter samtidig som antallet styremøter reduseres i klart mindre grad. Den interne organisasjonsaktiviteten er således i tiltakende grad topptung. Færre medlemmer gjør en større del av jobben, og spørsmålet er om tendensene til elitestyre er selvforsterkende. Organisasjonselitene opplever at mer ansvar hviler på deres skuldre, og det kan i neste omgang skape større avstand ned til «menige» medlemmer. Samtidig reiste vi spørsmålet om nettkommunikasjon erstatter medlemsmøter eller årsmøter. Her fant vi at organisasjonene bruker nettet til å formidle informasjon, snarere enn at medlemmene bruker nettet til å kommunisere med hverandre eller ledelsen. Dette mønsteret kan være et uttrykk for den sterkere elitedominansen innad i organisasjonene. Samtidig kan det tenkes at nettet som informasjonskanal tar bort noe av behovet for medlemsmøter. Individdataene gir uansett indikasjoner på at unge har et stort læringsutbytte av å delta i frivillige organisasjoner. Andelen som opplever at det frivillige arbeidet gir ny kompetanse har økt fra 1998, og andelen som erfarer at frivillighet gir økt toleranse viser enda sterkere økning. Sammenlignet med de voksnes organisasjoner legger barne- og ungdomsorganisasjonene større vekt på sosiale arrangementer. Kanskje bidrar slike tilstelninger like mye til læring og toleranse som de mer formelle medlemsmøtene.

Den generaliserte tilliten er noe lavere blant unge enn blant eldre. Det later heller ikke til at medlemskap i en organisasjon har en spesielt sterk positiv effekt på tilliten, verken blant unge eller eldre. Når det gjelder tilliten til samfunnsinstitusjoner og – aktører, har de yngre respondentene forholdsvis lav tillit til kommunale myndigheter. Ettersom vi observerer at det kommunale nivået er det viktigste kontaktpunktet for de frivillige organisasjonene, kan den relativt svake kommunetilknytningen blant unge muligens være et handikap.

Politisk interesse og innflytelse

Mens sosialisering- og læringsperspektivet retter oppmerksomheten mot de frivillige organisasjonenes evne til å formidle kompetanse som er viktig for aktive samfunnsborgere i fremtiden, vil andre hevde at det er viktigere å betrakte organisasjonene som forkjempere for medlemmers interesser i nåtid. Barne- og ungdomslagene fungerer nok som påvirkningsagenter overfor politiske myndigheter, men de har mindre kontakt med offentlige myndigheter med det formål å påvirke, enn voksenlag har. I stedet ser vi en tendens til at organisasjonene noe oftere enn før blir kontaktet av myndighetene. De unges organisasjoner trenger seg ikke på beslutningstakerne. I stedet befinner de seg oftere på mottakersiden i relasjonen til myndighetene. Dette kan avspeile en utvikling der offentlige myndigheter har økende behov for å trekke inn ulike aktører i planprosesser eller andre politiske prosesser for å skape legitimitet til bestemte vedtak. En mindre andel av de frivillige organisasjonene har et klart definert politisk formål, men likevel blir de oftere trukket inn i politiske prosesser. Flere kommuner formulerer også en lokal frivillighetspolitikk, noe som antyder en mer aktiv linje overfor de frivillige organisasjonene. Når organisasjonene oftere enn tidligere kontaktes av myndighetene, må det sees i lys av den mer aktive frivillighetspolitikken.

Selv om ungdommer generelt deltar mindre enn eldre og selv om organisasjonene sjeldnere tar initiativ for å påvirke politiske utfall, later det til at ungdommene ser det politiske potensialet i frivillige organisasjoner. Individdataene viste at ungdommene ikke manglet politisk selvtilit, og at de hadde stor tro på muligheten for å øve innflytelse over politikken, ikke minst gjennom frivillige organisasjoner. Dette skulle tilsi at barn og unges organisasjoner er forholdsvis aktive når det gjelder å øve innflytelse over politikken, men samtidig kan resultatet fra befolkningsundersøkelsen være et uttrykk for at barn og unges organisasjoner oftere blir kontaktet av myndighetene og at dette skaper forventninger om innflytelse. Den generelle interessen for politikk er lavere blant unge enn blant eldre. Men heller ikke når vi ser på politisk interesse, fremstår unge som apatiske eller frakoblet den politiske sfæren. De er mindre engasjert i det lokale nivået enn de eldre respondentene. Internasjonal politikk er derimot av like stor interesse for unge som for eldre. Og selv om de unge er den aldersgruppen som har størst tro på alternative påvirkningskanaler, som aksjoner eller blogging, betrakter de valgkanalen som den mest effektive. Dette har de til felles med de eldre aldersgruppene.

Generasjons- og livsfaseforklaringer på endring

Vi innledet denne rapporten med å understreke betydningen av å studere atferd og holdninger blant unge, og et av argumentene var at vi ved å kartlegge ungdoms frivillighet i dag kunne si noe om voksnes frivillighet en del år frem i tid. Argumentet om «fremskriving» av atferd/holdninger på basis av dagens ungdom hviler imidlertid på et premiss: at det holdnings- og atferdsmønsteret vi kan observere hos en bestemt alderskohort vil følge denne kohorten når den aldres. Et kjernespørsmål dreier seg derfor om i hvilken grad aldersforskjeller er generasjonsbetingede og i hvilken grad de er livsfasebetingede.

Generasjons- og livsfaseeffekter har svært ulike konsekvenser. Dersom aldersforskjeller hovedsakelig er livsfaseeffekter, og ungdom etter hvert vil overta sine foreldres holdninger, skjer endringene på individnivå, ikke på samfunnsnivå. De observerte aldersforskjellene vil dermed i liten grad påvirke de frivillige organisasjonene eller deres rolle i samfunnet. Men dersom generasjonsforskjellene vedvarer, kan konsekvensene for samfunnet bli mer vidtrekkende. Såfremt nye ungdomskull likner mer på de litt eldre enn de eldste som går ut av befolkningen, kan vi få en gradvis endring i verdier i befolkningen etter hvert som nye generasjoner avløser gamle. Ungdoms holdnings- og adferdsmønster av i dag vil i så fall bli det dominerende i fremtiden, også blant voksne og etter hvert eldre. En slik endring vil kunne bidra til varig endring i frivillighetens omfang, type og effekt etter hvert som de eldre forsvinner ut av befolkningen.

Ungdoms svar på holdningsspørsmålene i 1998-undersøkelsen varslet om et nytt, mer individualisert organisasjonssamfunn. I dag kan vi slå fast at det er stor grad av stabilitet i holdningene til frivillig organisering internt i kohortene. Våre analyser viser med andre ord at generasjonsperspektivet er viktigere enn livsfaseperspektivet for å forstå holdningsforskjeller mellom aldersgruppene. Hvis det er rett, slik blant annet forskningen om valgdeltakelse har vist, at deltakelsesmønstrene setter seg i ung alder, er det grunn til å anta at endringene vi har observert over den siste tiårsperioden kommer til å tilta i styrke og betydning i årene framover.

Samtidig kan vi ikke ta for gitt at de nye alderskohortene som kommer til vil ligne på de som er unge i dag. Denne rapporten har vist at det finnes til dels betydelige variasjoner innenfor den aldersgruppen som vi vanligvis betrakter som ungdom. Ikke minst har det vært interessant å observere forskjellene på de aller yngste og de nest yngste. Innenfor denne gruppen finnes det et stort deltakelsespotensial. Det at ungdom utgjør en fremtidig rekrutteringsreserve kombinert med at de er i sine formative år, gjør at denne aldersgruppen omfattes med særlig stor interesse av organisasjonene selv. Her finner organisasjonene

fremtidens deltakere samtidig som det vil være mulig å forme deres holdninger og deltakelsesvaner. I en periode der mange er opptatt av rekrutteringsproblemer og deltakelsessvikt skapes det nesten et deltakelsespress på de unge. Vi ser spor av en konkurranse om de unge deltakerne i vårt materiale. Barne- og ungdomsorganisasjonene trekkes oftere inn som høringsinstanser, og unge blir oftere enn før oppfordret til å delta. I tillegg er det klart flere unge enn eldre som oppgir at de er for opptatt med andre aktiviteter og at de derfor ikke har tid til å engasjere seg mer. Fra de unges eget synspunkt vil fordelene med konkurransen om deres oppmerksomhet være at denne aldersgruppen har store muligheter til å øve innflytelse over de organisasjonene de deltar i samtidig som de kan ta i bruk de samme organisasjonene som redskaper for å fremme sin gruppes interesser. Faren ved denne utviklingen er at de unge dras inn for å skape legitimitet til de voksnes prosjekter.

For den videre forskningen bør det være en prioritert oppgave å få enda mer fyllestgjørende informasjon om hva som skjer med ungdommens deltakelse i disse få, kritiske årene. Så lenge unge bor hjemme, er det rimelig å anta at foreldres preferanser og atferdsmønster er helt sentrale påvirkningskilder. Men hva skjer når de unge forlater foreldrehjemmet? Hvor stor er innflytelsen fra foreldrene i denne fasen og i hvilken grad påvirkes ungdom i overgang til voksenalderen av andre sosialiseringsagenter, som for eksempel de organisasjonene de er medlem av? Til å besvare disse spørsmålene er det nødvendig med undersøkelser der det a) inngår større utvalg innenfor de aktuelle aldersklassene, b) der vi også har opplysninger om ungdommers foreldre og oppvekstforhold og c) der vi kan følge enkeltindivider over tid.

Litteratur

- Allen, Justine B. og Sally Shaw (2009), «'Everyone rolls up their sleeves and mucks in': Exploring volunteers' motivation and experiences of the motivational climate of a sporting event». *Sport Management Review*, 12: 79-90.
- Almond, Gabriel A. og Sidney Verba (1963), *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. Princeton: Princeton University Press.
- Amnå, Erik (2008), *Jourhavande medborgare*. Lund: Studentlitteratur.
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet: *Satsing på barn og ungdom. Regjeringens mål og innsatsområder i statsbudsjettet 2011*. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Butler David og Donald Stokes (1969), *Political Change in Britain: Forces Shaping Electoral Choice*. New York: St. Martin's.
- Christensen, Dag A., Kristin Strømsnes og Dag Wollebæk (2011), *Organisasjonene i Hordaland 1999-2009*. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Rapport 2011:3
- Christensen, Dag Arne, Dag Wollebæk og Kristin Strømsnes (under utgivelse), *Endringer i det lokale organisasjonssamfunnet*. Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Dræge, Martin, Knut Løyland og Vidar Ringstad (1997), *Brukertilfredshet med kommunale tjenester*. Rapport 131. Bø: Telemarkforskning.
- Easton, David og Jack Dennis (1969), *Children in the Political System: Origins of Political Legitimacy*. New York: McGraw-Hill.
- Eimhjellen, Ivar og Signe Bock Seggaard (2010), *Etniske minoriteter og frivillige organisasjoner*. Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Rapport 2010:8.
- Enjolras, Bernard og Dag Wollebæk (2010), *Frivillige organisasjoner, sosial utjevning og inkludering*. Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Rapport 2010:2.
- Fauske, Halvor, Guri Mette Vestby og Yngve Carlsson (2009), *Ungdoms fritidsmiljø. Ungdom, demokratisk deltakelse og innflytelse*. Barne- og likestillingsdepartementet.
- Fowler, Linda L. (1993), *Candidates, Congress, and the American Democracy*. MI: The University of Michigan Press.
- Franklin, Mark N. (2004), *Voter Turnout and the Dynamics of Electoral Competition in Established Democracies since 1945*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Friberg, Jon Horgen (2005), *Ungdom, fritid og deltakelse i det flerkulturelle Oslo*. Fafo-notat 2005:16. Oslo: Fafo
- Hellevik, Ottar (2001), «Ungdommens verdisynd - livsfase eller generasjonsbetinget?». *Tidskrift for ungdomsforskning*, 1 (1): 45-68.
- Inglehart, Ronald (2008), Changing Values among Western Publics from 1970 to 2006. *West European Politics*, 31(1-2), 130-146.

- Johansson, Susanne (2007), *Dom under trettio, vem bryr seg og varför? Ungdomars värderingar och politiska deltagande*. Göteborg: CEFOS og Förvaltningshögskolan.
- Landsrådet for barne- og ungdomsorganisasjoner (2011), *LNU's resultatrapport 2011*.
- Lorentzen, Håkon (2010), *Statlige tilskudd til frivillige organisasjoner: En empirisk kartlegging*. Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Rapport 2010:4.
- Mannheim, Karl (1952), *Essays on the Sociology of Knowledge*. London: Routledge & Kegan.
- McFarland, Daniel A. og Reuben T. Thomas (2006), «Bowling young: How youth voluntary associations influence adult political participation». *American sociological review*, 71 (3): 401-425.
- Mikkelsen, Rolf og Dag Fjeldstad (2003), *Skole og demokratiopplæring*. I: Engelstad, Fredrik og Guro Ødegård (red.): *Ungdom, makt og mening*. Makt- og demokratiutredningen 1998-2003. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- NOU 2006:13, *Fritid med mening. Statlig støttepolitikk for frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner*. Oslo: Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Oskarsson, Henrik og Mikael Persson (2010), «Unga väljare i Sverige 1956-2006.» i Ungdomsstyrelsen (2010): *FOKUS10. En analys av ungas inflytande*. Ungdomsstyrelsens skrifter. 2010:10.
- Pateman, Carole (1970), *Participation and Democratic Theory*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Putnam, Robert D. (1993), *Making Democracy Work : Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Putnam, Robert D. (2000), *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- Riker, William H. og Peter C. Ordeshook (1968), «A Theory of the Calculus of Voting», *American Political Science Review*. Vol. 62, No. 1, pp. 25-42.
- Rothstein, Bo og Dietlind Stolle (2003), «Social capital, impartiality, and the welfare state: An institutional approach.» I: Hooghe, Mark og Dietlind Stolle (red.): *Generating social capital: The role of voluntary associations, institutions and government policy*. New York: Palgrave Macmillan.
- Saglie, Jo og Tor Bjørklund (2005), *Lokalvalg og lokalt folkestyre*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Schwadel, P. (2010), Age, Period, and Cohort Effects on U.S. Religious Service Attendance: The Declining Impact of Sex, Southern Residence, and Catholic Affiliation. *Sociology of Religion*, 71(4), 1-23.
- Selle, Per og Bjarne Øymyr (1995), *Frivillig organisering og demokrati: Det frivillige organisasjonssamfunnet 1940-1990*. Oslo: Det norske samlaget.
- Skocpol, Theda (2004), *Diminished Democracy. From membership to management in American civic life*. Norman: University of Oklahoma Press.
- Steen, Sverre (1958), «De frivillige sammenslutninger og det norske demokrati.» i Steen, Sverre: *Tusen års norsk historie. Artikler og avhandlinger av Sverre Steen. Utgitt til hans 60-årsdag*. Oslo: Cappelen.
- Stortingsmelding nr. 39 (2006-2007), *Frivillighet for alle*. Oslo: Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Torpe, Lars (2000), «Foreninger og demokrati» I: Goul Andersen, Jørgen, Lars Torpe og Johannes Andersen (red.): *Hvad folket mangler. Demokrati, magt og afmagt*. København: Jurist- og økonomiforbundets forlag.
- Ungdomsstyrelsen (2010), *FOKUS10. En analys av ungas inflytande*. Ungdomsstyrelsens skrifter. 2010:10.

- Vestby, Guri Mette (2003), Medvirkning i skolen som byggestein i demokratiutvikling? I: Engelstad, Fredrik og Guro Ødegård (red.): *Ungdom, makt og mening*. Makt- og demokratiutredningen 1998-2003. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Waldahl, Ragner og Bernt Aardal (1982), Can We Trust Recall-Data? i *Scandinavian Political Studies*. Vol. 5, No. 2: pp. 101-116.
- Wollebæk, Dag (2006), *Barne- og ungdomsorganisasjonene i lokaldemokratiet*. Fritid med mening 13. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Wollebæk, Dag, Per Selle og Håkon Lorentzen (1998), *Undersøkelse om frivillig innsats. Dokumentasjonsrapport*. Bergen: LOS-senteret.
- Wollebæk, Dag, Per Selle og Håkon Lorentzen (2000), *Frivillig innsats*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Wollebæk, Dag og Per Selle (2002a), *Det nye organisasjonssamfunnet. Demokrati i omforming*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Wollebæk Dag og Per Selle (2002b), Does participation in voluntary associations contribute to social capital? The impact of intensity, scope, and type. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly* 31:32–61.
- Wollebæk Dag og Per Selle (2003), Participation and social capital formation: Norway in a comparative perspective. *Scandinavian Political Studies* 26:67–91.
- Wollebæk, Dag, Per Selle og Kristin Strømsnes (2008), *Endringsprosesser i norsk frivillighet: En kunnskapsoversikt. Rapport til Kultur- og kirke departementet i forbindelse med kunnskapsoppsummering knyttet til frivillighetsarbeid*. Rokkansenteret-rapport 6-2008. Bergen: Rokkansenteret.
- Wollebæk, Dag og Karl Henrik Sivesind (2010), *Fra folkebevegelse til filantropi? Frivillig innsats i Norge 1997-2009*. Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Rapport 2010:3.
- Wollebæk, Dag og Jacob Aars (2011), «Har de vokst det av seg? Generasjons- og livsfaseforklaringer på ungdoms holdninger til frivillig organisering», *Tidsskrift for ungdomsforskning*. Vol. 11, No. 1
- Yang, Yang (2008), Social Inequalities in Happiness in the United States, 1972 to 2004: An Age-Period-Cohort Analysis. *American Sociological Review*, 73(2), 204-226.
- Ødegård, Guro og Jacob Aars (2011), *Ungdom, valgdeltakelse og stemmerett. En kunnskapsoversikt*. Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Rapport 2011:4.
- Aars, Jacob (2004), «Partier og andre rekrutteringsveier i lokalpolitikken», i *Tidsskrift for samfunnsforskning*, Vol. 45, No. 3, pp. 483-507.

Appendiks

Tabell 47. Medlemsutvikling 1999-2009, etter type kommune. I prosent.

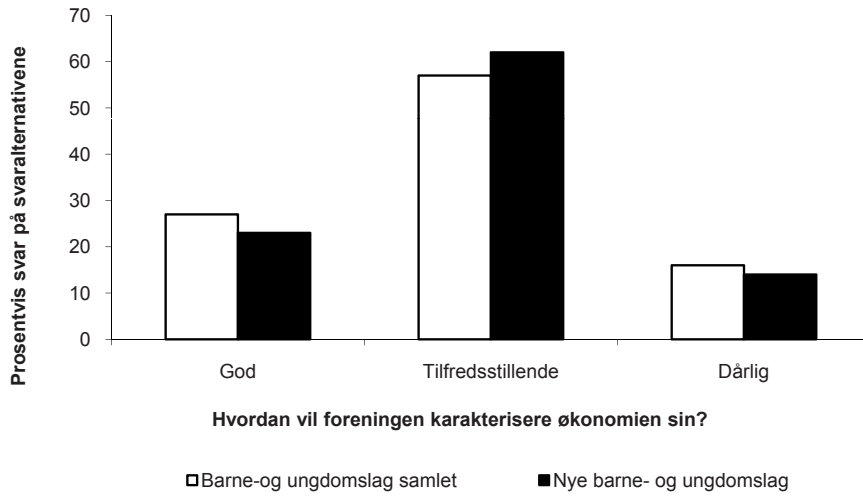
	Landkommuner		Bergen	
	Voksenlag	Barne- og ungdomslag	Voksenlag	Barne- og ungdomslag
Fordobling eller mer	7	14	10	20
Mer enn 10 prosent økning	28	30	24	28
Stabilitet (+/- 10 prosent)	22	18	24	12
Mer enn 10 prosent tilbakegang	36	30	34	30
Halvering eller sterkere tilbakegang	7	8	7	10
Totalt (%)	100	100	100	100
N	482	144		134

Tabell 48. Demokrati vs. Effektivitet i foreningsarbeidet

	Barne- og ungdomslag	Voksenlag	N
1999	3,91	3,31	1879
2009	3,60	3,13	1844

Note: Skala fra 1 (demokrati viktigst) til 10 (effektivitet viktigst).

Figur 26. Vurdering av foreningens økonomiske situasjon. Nye Barne- og ungdomslag vs. Barne- og ungdomslag samlet

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor

Rapport 2011:6

<i>Forfatter/Author</i> Jacob Aars, Åsta Dyrnes Nordø, Dag Wollebæk og Dag Arne Christensen
<i>Tittel/Title</i> Ung frivillighet i Norge Endring og kontinuitet i unges frivillige engasjement 1998-2009
<i>Sammendrag</i> Rapporten presenterer utviklingen i unges frivillige innsats og medlemsaktivitet over en tiårsperiode. For å få et så nyansert bilde som mulig, har både individdata blitt brukt gjennom befolkningsundersøkelsene, i tillegg til at foreningsdata fra Hordalandsundersøkelsen har blitt inkludert. Begge undersøkelsene er gjennomført på to tidspunkter med omtrent ti års mellomrom, og tillater oss dermed å si noe om utvikling over tid. Funnene kan oppsummeres innenfor rammene av fire temaer: <u>1) Deltakelse og aktivitet.</u> Vi finner en fortsatt, men mindre dramatisk, tilbakegang i antall barne- og ungdomslag enn tidligere observert. I tillegg ser vi en positiv medlemsutvikling. Det er en utpreget vekst innen kultur- og fritidslag, mens nedgangen er klarest blant politiske og religiøse lag, pluss ungdomslag. Med tanke på aktivitetsnivå er dette forholdsvis høyt og økende blant 16-18-åringene, men når det gjelder frivillig arbeid finner vi en generell tilbakegang innenfor alle aldersgrupper i perioden. <u>2) Sosialisering og læring.</u> Den interne organisasjonsaktiviteten går i mer topptung retning i perioden, med markant, vedvarende nedgang i antall medlemsmøter, og klart mindre reduksjon i antall styremøter. Samtidig ser vi en korrelasjon mellom nettkommunikasjon og lavere medlemsmøter, men nettet brukes hovedsakelig til spredning av informasjon, og ikke til interaksjon mellom medlemmer og ledelse. På tross av store interne endringer oppgir ungdom at de har stort læringsutbytte av frivillighetsarbeid, og at det skaper økt toleranse overfor andre. Allikevel har de lavere generell tillit og tillit til lokale myndigheter enn eldre, og medlemskap virker ikke inn her. <u>3) Politisk interesse og innflytelse.</u> Barne- og ungdomsorganisasjonene blir i økende grad spurt til råds av myndighetene, og oppgir samtidig at de i mye mindre grad enn voksenlag kontakter myndigheter med det formål å påvirke. Økningen av myndighetsinitiert kontakt på tross av at en mindre andel lag har et definert politisk formål i dag, må ses i lys av den mer aktive frivillighetspolitikken som føres av staten og kommunene. Unge viser også å ha stor tro på egen evne til å påvirke politikken, til tross for at den generelle interessen for politikk er lavere blant unge enn blant eldre. Og selv om denne gruppen mener at internasjonal politikk er viktigere enn lokalpolitikk, er de enig med foreldregenerasjonen i at valgkanalen er den mest effektive påvirkningskanalen. <u>4) Generasjons- og livsfaseforklaringer på endring.</u> Implikasjonene av de kommenterte endringene avhenger av om det er et generasjonsperspektiv eller et livsfaseperspektiv som gjelder. Analysen viser at generasjonsperspektivet står sterkest når det gjelder å forklare endring i holdninger til frivillighet over tid. Dette kan indikere at endringene vil tilta i styrke og betydning over tid, og slik påvirke både organisasjonssamfunnet og samfunnet rundt. Samtidig gjenstår det å se hvorvidt de nye alderskohortene som kommer til vil ligne på dagens ungdommer.
<i>Emneord</i> Barn og unge, frivillighet, organisasjoner, påvirkning, deltakelse, generasjon, livsfase

Summary

This report presents the development of young people's voluntary engagement and member activity over a period of ten years, from 1998 to 2009. To represent a well grounded picture, data from big examinations on both individual and organisational level have been utilized. Both surveys have been carried out twice with a ten year lapse, and thus allow us to draw some conclusions about development over time.

The main findings can be summarised under four broader subjects:

- 1) Participation and activity. We find a continued, but less dramatic, decline in the amount of children and youth organisations than what has been previously observed. Additionally, we see a positive membership development. A marked growth in number of culture and arts associations is seen, whereas political and religious groups experience the biggest reduction. With regard to the activity level among youth, we find it to be rather high and increasing among 16 to 18 year olds in this period. However, when voluntary work is considered, there is a general decrease within all age cohorts in the period.
- 2) Socialisation and learning. The internal organisational activity has become increasingly elite driven in this period. This becomes evident through a marked and sustained decrease in membership meeting frequency, contrasted with a much smaller reduction in the number of executive committee meetings. At the same time we find a correlation between internet communication and lower membership meeting rates. Nonetheless, the internet is mainly used as a top-bottom tool to spread information, and is not used primarily for interaction between members and the leaders of an association. Despite big changes to the internal organisation structure, youth feel that they have a great learning benefit from voluntary work, and that it creates an increased tolerance for others. Still, youth show less of a general trust, as well as trust in the local government than their elders, and here membership does not play a mediating role.
- 3) Political interest and influence. Children and youth associations are asked for advice by the government more often in 2009 than previously. At the same time, they state that they are much less active than the adult organisations when it comes to contacting government to gain political influence in specific issues. Thus, we argue that the growth in government contact despite a decrease in associations with a political objective must be understood in light of the more active policy directed towards the voluntary sector, both nationally and at the municipal level. Furthermore, youth score high when it comes to belief in their own ability to influence the political sphere, despite the general political interest being significantly lower among youth than among the adult population. This group also finds the international level of politics to be more important than the local level. Nevertheless, they agree with their parents that the most effective channel for influence is the electoral channel.
- 4) Generational- and life phase explanations on change. The implications of the changes observed depend on whether we apply a generational or a life cycle perspective. This report has showed that the generational perspective is strongest when it comes to explaining changes in attitudes to voluntary work over time. This may imply that the changes will increase in strength and scope over time, influencing the organisational society as well as society as a whole. At the same time, a crucial question for this anticipation is whether the new age cohorts growing up will look like today's youth, or whether they will behave differently. For that we will just have to wait and see.

Index terms

Youth, volunteering, organisations, political influence, participation, generation, life phase